బల్లకట్టు పాపయ్య

[కథలు]

రచన:

మా గోఖలే

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం,
విజయవాడ.

ప్రచురణ నెం. 130
ప్రథమ ముద్రణ ఆగస్టు '55.

వెల : 1-4-0.

స్వతంత్ర ఆర్టు ప్రింటర్సు,
విజయవాడ.

శివరేత్రి తిరణాళకు

"యేందప ఆంబోతుమొగం యీడూ, మీనబడి కొట్టాడు-యీం,-యీం- నేనే పెద్దోణ్ణయితే తెల్చేది, యీడి యవారమేందో. అసలా బోడికొమ్ముల్దుండదే — చింబోతు మొగంది-దా న్నెప్పుడో నారాకోడూ రెల్లేదాకా బాత్తా. అదేవోఁ వోల్లు తెగబల్సి సాయిమేసులుకాణ్ణుంచీ యిరగ బీక్కునీ, ఎల్లి అనమంతయ్యా తోట పాడుసెయటం బాగుండదీ, నేనేవోఁ వృత్తి వున్నానికి, వామికాడ సుట్ట కాలుత్తా కూకు నుంటేనీ, వొచ్చి యీపుమీన గబాగబా బాత్తుంటాడు. సెబ తాలే వుండు నీ పనీ. మొన్నోపాలీ యింతే. దూడ పాలు గుడ్చుకునిపోతేనీ, సెంబు దీసుకుని అదేమయిన బాదాడు. ఎప్పుడో ఈలు జూసుకుని నలగబాదుత్తాలే వుండు నీపనీ," అని చౌదరయ్యాగా రింటో జీతంజేత్తుండ కోటాయి చౌదరయ్య యింటికాడ కంపరంబుట్టి, యీపు రుద్దుకుంటూ, ముక్కు ఎగ బీల్చుకుంటూ, చౌదరయ్యను అదిదనుకుంటూ యింటిదార్నబడి వొత్తా వుండాడు.

గెన గెన గెన, గల గల గల మోగినై దొజత్తంబం మీన గెంటలు.

"ఓరి శివయ్యోవ్, ఓరి సూరాయోవ్ ! కిందటేడు మోకులూ, పగ్గాలూ రాంకిట్టమ్మగా రింటో పెడ్తే యింకా

అహేఁవి దేవ్వలాగుండాహేందిరా, దొబ్బుళ ఎల్లి ఎత్తికరాకా? నువ్వేగా నాయ్యా, రాంలింగయ్యా మీ రెడ్లె పెబుసుణ్లు దుమ్ము దులిపేసి ఆని చగతేందో సూడంకి—ఓరి మీ పిల్లలు పడిసావా, యాసికరా అట్టు దోసుకుంటూ హ—వ్రూఁ వ్రూఁ అష్టం లెగవాల—మందిగా, బొంగులగా వొత్తుండయి. ఏడి—యీ కమ్మరి బెమ్మానందం మొదలు మాటినిపిచ్చుకోడేం—నీ ముక్కు—పోడుం బాగా రంగాను; ఎహ, దొబ్బునా యాల మిగిలి పోతుంటే." అనావజాన శివుడిగుడికాడ లచ్చిన్నరసయ్యగారి యీరయ్య కంటం బాకామోగేతలికి—కోటాయి అటనే కటిక్కన ఆగిపోయి—తలెత్తి ఒక్కపాలి సుట్టూతా జూసి, సప్పున గెహించాడు శివరేత్రి దెగ్గిరికి రానేఒచ్చిందని.

యిహ, బోడికొమ్ముల పాడి బర్రె, తంబంలాంటి చాదరయ్య, సురసురమంటుండ యీపుశరమం, అయన్ని యీనో సముంద్రాల కెనకమా లుండయి—'బుర్' మంటూ ఎల్లి ఎగ్గిర శివుడిగోడెక్కి కూకుండాడు కోటాయి.

"ఓ రేయ్ బూసాయ్—యీడరా, యీడా—యిదిగో—బతేవోడివిరా నువ్వు! నాకు సెప్పలేదుగసంట్రా మీరంతా యీడుండారనీ? చరేలే వ్రుగ్రా నీ చంగద్దెల్చిందీ! ఏరా, మనూరి పెబ కత్తుండారంట్రా?" అని దొజత్తంబంకాడ సిక్కి-సిక్కి సూత్తావుండ సేవితుడు బూసాయిని బిలిసి యిశారించాడు కోటాయి.

"వాకె పోరా నీ దసలు కలకటేరు పనయిపోయిందిగానీ! యిమూల మద్దానంమించీ పెబ గత్తారని వూరంతా దెలిత్తే యింగా యిదేంది, అదేందని అడుగుతాడేంసిరా యీడు!

యిదిగో కోటాయోవ్, తల్చుకుండమోాయ, యీాఏడు మనూరి
పెబ మేగాల్మీనికి తెగసుద్దంట సూస్కోరా !" అన్నాడు
బూాసాయి.

"అరే నాయినా దుమ్ము లెగవాల-అరహరా !" అనరి
శాడు కోటాయి.

"అరహరా !" అనరిశాడు బూాసాయి.

"బూాసాయ్ ?"

"ఏందిరా కోటాయ్ ?"

"ఈ ఏడు పెచ్చుందర్రామయ్య గిత్తల్ని కడ్తాడంట్రా
పెబకూ ?" అనడిగాడు కోటాయి.

"ఒక పెచ్చుందర్రామయ్య గిత్తలేంది ! అంకమ్మ
కుమ్మరోళ్ళ కోడెగిత్తలూ, అయ్యన్నగారి బసవమ్మ బుడంపాడు
గిత్తలూ- మొత్తం యాభై జతలంట్రా యీా ఏడూ !"అన్నాడు
బూాసాయి.

"ఆఁ ! మరి జవ్వాది సెంచయ్య వొత్తుండాడంట్రా ?"
అనడిగాడు కోటాయి.

"పళ్ళ్యాడగొట్టించి, బెల్లు బెట్టించి దశ్శరబా - వొత్తా
డంట్రా !" అన్నాడు బూాసాయి.

"అసలు సెంచయ్యా లేంది ఆడేంవుండదిలేరా ! నీకాడ
గులాం వుండదంట్రా బూాసాయ్ ?"

"అరోచ్చెలెడు వుండదిరా కోటాయ్."

"బూాసాయివనే రొక్కంగా వుండది, కొండ కెల్తా
వుండాడు" అని యిశారబడ్డాడు కోటాయి.

"ఎవ్రుకు నేనా ? సాల్లేరా కోటాయ్ ! మా సిన్నాయిన పేసీపసి పడదోశాడుగదంట్రా ! "కోరి తిరనాలకాడ యాడ వోయ్ సాలూ" అన్నాడ్రా-తూత్- తుంబుక్కున వుమ్మా శాడు బూసాయి.

"యాడికి అదీ లేదుగదంట్రా !" అన్నాడు కోటాయి.

"అదేందిరా ! మనవంతా ఒక ముఠాగా ఎల్దాంఅను కుంటుంటే ఏందిరా కోటాయ్ ? మీ అయ్యనడిగితే పంపియ డంట్రా ?"

"నీకు తెలవనులేరా బూసాయ్ ? అసలు మనకి మీస కట్టొంచిందంటే యాళ్ళపని ఏంవున్నా వుంటదిలేరా. . .యిదుగో బూసాయ్, నే యింటికెల్లి యిప్పుడే తిరిగొత్తాగానీ యాడే వుంటావ్రుగదంట్రా–సగాత్తాగా యవారమేందో–" అంటా గోడ దూకి యింటేప్రులకి గబాగబా బయలెల్లాడు కోటాయి.

"అచలు తేల్చేత్తాలే ఎల్లి అయ్యనడిగి. అదేం జబ్బో ఎప్పుడన్నా ఏవంన్నా అడుగుదామంటే మీనమీనకొత్తా డేం మడిసీ ? ఎటనబ్బా సావొచ్చిపడింది ? తను పెండెలకి పెండెలు వుగాకు తాగిబాకెయ్యొచ్చుగానీ, కాత్తే కోరి తిరనాలకన్నా పంపిత్తే ఏవోఁ ? ఎల్లి అడక్కుండా వూరుకుంటాగా ? అమ్మ సెబుతే యింటాడంటా ? ఏవోఁ. ఆమ్మాతానికే యినే మడ్చయితే యిగనేం ? మరి తను కిందటేడు చిలుక్కుండవా పనుకుని కొండకి ఎల్లొచ్చేం? యీపాలి నన్నూ పంపియమంటా ఏమంటాడో సూద్దాం. పంపియనంటేనా– నే బువ దిన్నేదినను. ఆమయిన ఏడుత్తా, దేశాలమీనకి లెగిసిపోతానంటా. అమ్మ ఏడ్సుద్ది. ఆమయిన అయ్యకి గుబుల్దిరిగి "ఎల్లి ఆడే సావు"

అనంటాడు, కోరితిరనాల కెల్లమని. ఏమకోసులుండ కోటయ కొండకు ఎటూ ప-పియ్యల్లే!" అనుకుంటా ఆలోసెనల్లోబడి కూతైె లెక్క-వొచ్చిన కోటాయికి సెవికాడ ఏందో తుర్రు పిట్టకిమల్లే 'కుర్రు' మంది, మడ్చిని ఫుక్కి-రి బిక్కి-రి జేత్తా.

"ఏందిరా అట్ట వులిక్కి-బడ్డావు కోటిగా-యిహీహీహీహీ!" అంటా పకపక పగలబడ్డది, కోటాయికోసం దాన్లో కనిపెట్టు కూకునుండ కోటాయి పొరిగింటి సేవితురాలు కొండమ్మ.

"ఎవురూ—కొండమ్మా?—ఎందుకమ్మా నా సెవ్వలో అట్టరిశావ్?" అన్నాడు కోటాయి సెవిలో ఏలుబెట్టి తిప్పుకుంటా.

"యిహీహీహీ—అట్ట సూత్తావేందిరా కుక్క-పిల్లకి మల్లే!" అంది కొండమ్మ నవ్వాగక.

"నువ్వుండలా గంగానమ్మకిమల్లే తేలుకొంకీజడేసుకునీ," అన్నాడు కోటాయి.

"కోతి కోతి!" అంది కొండమ్మ, కోటాయి ఎనకమూల సూత్తా.

"ఆఁ, యూడా—యిదిగో కొండామోవ్, నా చంగ తెరగవు, నే ననలే మంచోణ్ణిగాదు, తెల్చిందా?" అన్నాడు కోటాయి.

"మరి నన్నెందు కనాలేం?" అంది కొండమ్మ.

"ఎవురు నేనా ముంగలందీ—అందుకే కొం డెగురు ద్దనేది" అన్నాడు కోటాయి.

"అహాఁ!" అంది కొండమ్మ మెటికె లిరుత్తా.

"యిహీఁ!" అన్నాడు కోటాయి.

"నేను—కోటయ్య కొండకా—" అని ఆపింది కొండమ్మ.

"ఆఁ!" అన్నాడు కోటాయి.

"ఏం వుండదీ!" అంది కొండమ్మ.

"అంతేగందా! ఏందో అన్నావనుకుండాలే" అన్నాడు కోటాయి.

"మా బావొచ్చాడుగా!" అంది కొండమ్మ.

"అబ్బో ఏవోఁ మా వొత్తే!" అన్నాడు కోటాయి.

"మరే మా అప్ప అందిగందా బావత్తో—"

"వూఁత్!" అన్నాడు కోటాయి.

"ఈ ఏడు కోటయ్యకొండ తిరనాలకి ఎల్దాం అంది. చరేనన్నాడు బావ" అంది కొండమ్మ.

"అట్టనా!" అన్నాడు కోటాయి.

"ఎక్కిరిద్దువులే వుండూ. మా అప్ప నన్నుగూడా తీసి కెల్తానంటే, బావ చరేనన్నాడుగా — మా అమ్మగూడా ఎల్ల మంది" అనేసింది కొండమ్మ.

కోటాయికి గుండెకాయికాడ ఏదో కటిక్కిన వాటేసు కుని గుంజింది.

"అన్నీ వుత్తదేలే!" అన్నాడు కోటాయి.

"పాపం, ఎగతాలనుకుండాడయ్యా! కావాలంటే ఎల్లి మా అప్ప నడుగు తెల్చుద్ది" అంది కొండమ్మ.

"అమ్మతోడంటే!" అనడిగాడు కోటాయి.

"అమ్మతోడు" అంది కొండమ్మ.

నేలమీానకి సూశాడు కోటాయి – ఆడ పందా లేసిన నత్త గవ్వలు నోళ్ళు దెరుసుకునుంట్లై.

“నువ్వుగూడా రావంట్రా కోటిగా?” అంది కొండమ్మ కోటాయి యవారం జూసి.

“నే రాను-నువ్వే ఎల్లు మీా అపోళ్ళతో–” అన్నాడు కోటాయి.

“ఎందుకురా అం తుడుకూ?” అంది కొండమ్మ.

“బూసాయాళ్ళందర్తో నే కోరితిరనాల కెల్తుండా లే! హెం! యీాపాలి ఏంవున్నా వుంటదిలే ఆడ!” అన్నాడు కోటాయి.

“కోరి తిరనాలకంట్రా నువ్వు బోయేది? హుం! కోటయ కొండ తిరనాల జూత్తే నీ జనమలో మరిసిబోతా? ఆశికి లచ్చలు, ఏలు పెబలొత్తయంట్రా! అబ్బ – నా జనమలో జూళ్ళా అన్ని పెబలు! యాడ జూసినా రంకు లాటా లేనంటా! చినిమా లొత్తయ్యంటా, కాఫీ ఓటళ్ళొత్తయ్యంటా, లాట్రీ లుంటయంట్రా – మరి – మరి బొంబాయిమజా వొచ్చొద్దంట్రా– ఒరేయ్, యీా ఏడు కాంగిరేసోరి, కెమ్యూనిస్టోరి పెబలుగూడా వొత్తయ్యంట్రా – అబ్బ అబ్బా!” అంటా సంబరంలో బడ్డది కొండమ్మ.

“నా చంగతి ఎవురికీ అక్కర్లా – నే దేశాంతరా ల్లెగిసి పోతాలే—” అన్నాడు కోటాయి గబిక్కన.

“అదేందిరా కోటిగా! కోరితిరనాలకి ఎల్లిపోతుండా నంటివిగదంట్రా?” అంది కొండమ్మ.

"ఏమమ్మా పూరకనే అంటే? అందులో మా అయ్యోనా నన్ను పంపిచ్చేది? పొక్కాకా ఆ సౌదరయ్యగారింటోనే పడి సావమంటూను. నీకు యాపాలో చుడివుండది లేదేమో కొండమ్మా!" అన్నాడు కోటాయి.

"ఓరి యదవా! అవద్దాలంట్రా సెప్పేది? పోనీలేరా నీ చంగట్టెల్చిందీ!"

"మరి నువ్వు ప్పారిత్తావుంటే యటనమ్మా? యిగ సెప్ప నుగా" అన్నాడు కోటాయి.

"పోనీలేరా! అయితే కోటయకొండకి నువ్వుగూడా రావంట్రా?" అంది కొండమ్మ.

"అయ్య సంపడూ?" అన్నాడు కోటాయి.

"అసలు అడిగినూశావంట్రా?"

"ఆహాఁ. ఇప్పుడే గామ్మా అసలు నాకు చివరేత్రి చంగద్దెల్చిందీ," అన్నాడు కోటాయి.

"అయితే దొబ్బునెల్లి అడిగి రారా ఎట్లనైనా."

"ఉడగమంటా?" అన్నాడు కోటాయి.

"మరి మనిద్దరం కల్చి ఎల్లకక్లేదంట్రా?"

"ఎటనే కొండమ్మా?" అన్నాడు కోటాయి జవుకుతా.

"వారి పోరా నీ కసలు దైర్నంలేదూ."

"నీకు దెల్చా?" అన్నాడు కోటాయి.

"ఒరేయ్! ఆ రోజున ఎంకడు నన్ను ఎక్కిరిత్తే ఎల్లి ఆణ్ణి సావదన్నలేదంట్రా నువ్వా?"

"సజ్జలు గార్నయి ఎదవకు!" అన్నాడు కోటాయి.

"మరి యిగనేఁరా? నాకు సెప్పలేరా నీకు బల్ దైర్నెం వుండదనీ! ఎల్లి దొబ్బున అడిగేసేయరా?" అంది కొండమ్మ కోటాయి సెయి గట్టిగా వొత్తుతా.

"ఇంటికాడే వుంటాడేమోఁ——" అంటున్నాడు కోటాయి.

"అయితే మా అప్పోళ్ళతో నే నొక్కర్తినే కోటయ్య కొండ కెళ్ళిపోతాలే. ఎల్లిపోతుండాలే——" అంది కొండమ్మ కోటాయి సెయి యిసిరిగొట్టి.

"ఇదిగో కొండమ్మోవ్-యిటినూ. బెమ్మదేవుఁడుగాడు, రావనాబ్బెమ్మ అడ్డాంవొచ్చినా చరే, యీ నక్కా కోటిగాడు బలాగా కొండమ్మతో, పెదపాలెం పెబఎంట కోటయసావిఁ కొండెక్కాల్సిందే అరహారా——" అనుకుత్తా బంయిన యింటి ముంగలకి లగెత్తాడు కోటాయి.

యింటిలోన——కోటాయి నాయిన రంగయ్య అప్పుడే వూళ్ళో యవారాలన్నీ సూసుకుని వొచ్చి, బువదిని, యింటి మయాన తంబంకాడ కూకుని సుట్టపాయ చుట్టుకుంటా, కాత్తె అవకాడ బువదినబోతుండ పెళ్లాం రవనమ్మతో అదిది మాట్టాడ్తుండాడు.

"కోటిగా!" అని పిలిశాడు రంగయ్య కోటాయి సల్లగా లోన అడుగెయటం ఓ కంట కనబెట్టి.

"ఏఁదయ్యా!" అనడిగాడు కోటాయి మంత్రకట్టు తగి లోన్నడికిమల్లే ఆడే ఆగిపోతా.

"యాణ్ణుంచిరా ను వొచ్చేదీ!" అనడిగాడు రంగయ్య అడగాల్సిన పక్కీగా.

"మఁచేఁవోఁ – నేనేఁవోఁ – ఆణ్ణింఁచేసయ్యా," అన్నాడు కోటాయి గుటకేత్తా.

"ఛా యదవా నాసిమాటలు రానిత్తావ్ ? సౌదరయ్య గారింట్లో పని సెయ్యసన్నావంట దేనికిరా!" అనడిగాడు రంగయ్య.

"నన్ను సావదన్నాడయ్యా," అన్నాడు కోటాయి.

"ఈఁసి ముసలారా, సిన్న పిల్లోణ్ణి కొడ్తాడేందీ!" అంది రమనమ్మ సప్పున.

"ఏహె వుండాతలా. మాటమద్దైన నువేంచీ – అయితే బర్రెగొడ్లు అనమంతయ్యగారి తోట్లోబడి మొక్కలన్నీ పాడు జేత్తుంటే, నువు యాడ్రడా వుందీ!" అన్నాడు రంగయ్య.

"మాశేవోఁ–మాటకి ముంగలే కొట్టాడయ్యా సౌదరయ్య గోరూ," అన్నాడు కోటాయి కళ్లు నలుసుకుంటా.

"అదేం సెయ్యో ఆ సవదరయ్యేవీ!" అంటున్నది రమనమ్మ వూఁపుకో బుద్దిపుట్టక.

"మద్దైన బాస మాట్లాడొద్దని నీకు సెప్ప లేదంటే? నువ్వుండాడ–అయితే సుట్టగాలుత్తా వాఁపికాడ కూకుండా వంటూ, మరి అవకాడ బర్రెగొడ్లు యిడిపిచ్చుకుబోతే, ఆడ నీ పనేందిరా పొళ్లాడదన్నే వోళ్లు లేకా!" అనరిశాడు రంగయ్య.

ఎంటనే కోటాయి ఆవజాన కుప్పన బూమ్మీన కూలిపోయి 'బ్యాన్' మంటా నేల రుద్దికుద్ది ఏడుత్తావుంటం, ఎంటనే రమనమ్మ లగెత్తుకుంటా వొచ్చి 'మాయ్యో, మాసిన్ని నాయినే' అనంటా కోటాయిని కాగలించుకుని బుజ్జగియటం, నిమిట్లమీన చినిమాకిమల్లే జరిగిపోయిందన్నమాట.

ఈ యవారమంతా వయినంగా సూత్తావుంది రంగయ్య కూసేపు నోరు దెరిసి, కాసేపుటికి 'కిహీ కిహీ' మంటా సలిదగ్గ దగ్గి, సుట్ట ముట్టిచ్చుకుని అటనే తంబానికి జారగిలబడి, కల్లు మూసుకుని నైకంలోపడిపొయ్యాడు ఏదేం సంబాదించనట్టు.

"మా అయ్యగా బువదిందువు దా," అంది రమనమ్మ. సల్లగా కోటాయిని బువమూకుళ్ళ కాడికి లాగుతా.

"నా కొద్దే బువ్వా - నే దిననే - యిహీం యిహీం."

"తిన్రాదూ!" అన్నాడు రంగయ కళ్ళు దెరవకండా.

"ఎహె తాలుండు నువ్వూ, ఆణ్ణసలు బెదరగొట్టి — దాయ్యా యీడ కూకో యిద్దరం బువదిందాం," అంది రమనమ్మ కంచంలోకి బువ తోడ్తా.

"నా కొద్దే —" అంటన్నాడు కోటాయి, యవారం దారికిరావాలని రమనమ్మ కోక గుంజుతా.

"అదిగో అందికే — యింద నోరు బట్టు-మరే, నీకు కోటయకొండ యాడుండదో తెల్చంట్రా కోటిగా!" అంది రమనమ్మ కోటాయి నోట్లో పొప్పుకూర ముద్ద పెడ్తా.

"క్వాం!" అన్నాడు ముద్దనోట్తో కోటాయి.

"చివరేత్రికి కోటయసామి తిరనాల బలే సంబరంగా వుంటదంట్రా కోటిగా," అంది రమనమ్మ రంగయ్యకల్లి ఒక్కంటితో ఒక సూపు సూత్తా.

"ఏందమ్మా!" అనడిగాడు కోటాయి. రమనమ్మకల్లీ, రంగయ్యకల్లీ అనుమానంగా సూత్తా.

"ఈ ఏడు మీ అయ్య నన్ను కోటయకొండ తిరనాలకి తీసుకెల్తాడంట్రా," అంది రమనమ్మ నవ్వుతా.

"ఖక్-ఖక్"ముద్ద కొరబోతావుండా సగం లెగిశాడు, కోటాయి.

"లేదులేరా నిన్నుకూడా తీసుకెల్తాడంటలే కూకో-"

"ఏం య్యా!" అనరిశాడు కోటాయి.

"అటునేలే బువదిను," అన్నాడు రంగయ్య, కల్లుదెరిసి పక్కనన్ను నవ్వుతా.

'అరహారా' అంటా ఎగిరే ఎగర్టం పక్కింట్లో కొండమ్మ ముంగల కెల్లిపడ్డాడు కోటాయి.

"అమ్మ బుల్లో-ఏందిరా ఏందిరా కోటిగా!" అనంది కొండమ్మ బిత్తరబోయి.

"కోటయకొండ-మా అయ్య-మా అమ్మ-అరహారా-" అంటా గబిక్కన కొండమ్మ సెయిబట్టుకొని ఎగర్టం మొదలు పెట్టాడు కోటాయి.

కొండమ్మ అప్ప సెంద్రమ్మా, బావ సూరయ్యా డిమ్మరబోయి లోన తడికసందుల్లోంచి ఏం దిదని యింతగా చూశారు.

తెల్లార్తే చివరేత్రనంగా యాభై జతలెద్దుల్తో ముంగల మేలాల్, తాలాల్తో జవ్వాది సెంచయ్య పరవళ్ళు దొక్కతా వుంటే, గులాం గొట్టుకుంటూ పెదపాలెం పెబా, ఎనకమాలే సెయిసెయి గలిసి 'అరహారా' అనకుత్తా ఆవోరి సుట్టాల్తో కోటాయి కొండమ్మలూ, కోటయసామిః కొండకి పయానమయ్యారు.

అభిమానం

బజార్లోంచి వీధితలుపుగుండా తన్నిన బంతికిమల్లే గెంతుకుంటూ పుస్తకాలసంచీతో వరండాలోకి వచ్చి దూకాడు చంద్రుడు.

రోజూ సాయంత్రం చంద్రుడు బడినుంచి యింటికివచ్చి, పుస్తకాలసంచీ యింట్లోపారేసి, ఆటలకు వెళ్ళేసమయానికి వరండాలో అమ్మ సీతకు జడవేస్తూండేది. తన కింకా బడి యోగ్యత పట్టలేదుగనుక చంద్రుణ్ణి చూడంగానే జడ వేయించుకుంటున్న సీత, చంద్రుడు బడికి వెళ్ళినప్పటినుండి జరిగిన సంఘటనలు జడ కదరనీయకుండా తలా, చేతులూ తిప్పుతూ గుక్కతిరక్కుండా ఏకరువుపెడ్తుంటే, అమ్మ ఆ వొక్క నిమిషంలో కోంపలంటుకుని కప్పులు మీందపడ్డంత గొడవచేసే సమయంలో – సీతను బుగ్గలు గిల్లుతూ పరామర్శించి, పుస్తకాల సంచీని వదిలించుకుని చంద్రుడు బయటపడేవాడు యీలలు కొట్టుకుంటూ.

"సీతా!" అంత దూకుడుమీద వచ్చిన చంద్రుడు వూపు ఆపుకుంటూ అట్లాగే నిల్చునిపోయాడు వరండామెట్లాల నక్కకుని కూచున్న సీతను చూసి.

"ఎందుకే అట్లా కళ్లు రుద్దుకుంటున్నావ్–" చప్పున వచ్చి సీతపక్కన కూచున్నాడు చంద్రుడు.

"ప్రాం—ఘో—"

"ఎందుకే, ఎందుకే- చెప్పవుకాదూ-ఎందుకే ఏడుస్తున్నావూ ?"

"వ్రాం—, వ్రాం—," ఎక్కసాగింది సీతకు.

"అమ్మో అందుకే-మా అమ్మగదూ-ఏమే, వాళ్ళక్కిష్టాయ్ కొట్టాడా ?"

"అమ్మ—అమ్మకొట్టింది-వ్రాం—వ్రాం—"

"అమ్మేగదా—యింకా కిష్టాయ్ గాడ్డేమోననుకున్నా."

"ఘో—ఘో — ఎందుగ్గొట్టాలేం వృత్తపున్నానికే—వ్రుహుం—వ్రుహుం—" తగిన సానుభూతి పొందని సీత ఒక్కసారి బావురుమంటూ కాళ్ళతో చంద్రుణ్ణి తన్నటం మొదలుపెట్టింది.

"ఎందుకే — ఎందుకమ్మా నన్ను తంతావూ-నీకు బిళ్ళలు కొనిపెడ్తాగా - అమ్మను కొడ్దాంలే - ఎందుగ్గొట్టిందీ అమ్మ సీతా ?" బుజ్జగిస్తూ సీతను దగ్గిరికి లాక్కున్నాడు చంద్రుడు.

"వృత్తపున్నానికి కొట్టింది పాపం వ్రాం—వ్రాం—"

మరి నువ్వు అల్లరిచేశావా ?"

"ఎప్పుడూ అల్లరేనమ్మా పాపం-"

"మరేంజేస్తే కొట్టిందే ?"

"మరె నేనేమో—యిందాకేమో— ఆ పొయిదగ్గర అమ్మ వీపుమీద ఆనుకుంటేనూ—చూడమ్మా ఎట్టా కొట్టిందో నెత్తు రొచ్చేట్టూ—"వొంగి వీపుమీద గానులాగి చూపించింది.

ఒక్క క్షణం తల దిమ్మెరపోయింది చంద్రుడికి సీత వీపు మీద కమిలిపోయిన అయిదు వేళ్ళూ చూసేసరికి. అమ్మ యింత దెబ్బకొడ్తుందని చంద్రుడికి మొదటిసారి తెలిసింది.

"అమ్మో! ఎందుకొట్టిందే యిట్లా!"

"చెప్ప లేదయ్యా—వుత్తినే—వూఁ—వూఁ—" ఒక్కసారి కొత్తబాధ ముంచుకొచ్చింది సీతకు.

"అమ్మేదే-?"

"దొడ్లోవుంది-పాపం-"

"ఈ అమ్మ యిట్లా కొడ్తుందేం-! అన్నాడు చంద్రుడు పెద్దగా.

ద్దవాడి వవుతా?"

నే గాదు లే?"

* *

రాత్రి పదింటికి యింటికివచ్చి నాన్నే అన్నం పెట్టకుంటున్నాడు. అమ్మ దొడ్డిగుమ్మంలో కూచుని చీకట్లోకి చూస్తున్నది. రోజూ అమ్మా నాన్నా, యిద్దరూ కలిసి అన్నం తినేవాళ్ళు...

"అమ్మ అన్నం తింటం లేదెందుకో!" అనుకున్నాడు చంద్రుడు.

"నాన్న అమ్మను కొట్టాడ్రా" అన్నది చంద్రుడిపక్కలో సీత. వెంటనే చంద్రుడు తెలుసుకున్నాడు, సీత యివాళ తొందరగా నిద్రపోవటానికి అవకాశం లేదని.

"పెద్దగా అరవబోకే—యింకా నీవు నిద్రపోయినా వనుకున్నా—"

"నిజంగారా, నాన్న అమ్మను కొట్టాడు – నే చూశారా—అబ్బ—అమ్మ ఎట్టా ఏడ్చిందనుకున్నా—" చప్పున సీత నోరు మూశాడు చంద్రుడు వొక్క-క్షణం.

వంటింట్లో అన్నపు గరిటె గిన్నెకుతగిలి ఖంగ్‌మంది. అమ్మ అట్లాగే కూచుంది.

"ఎందుకొట్టాడే?" అన్నాడు చంద్రుడు, యింకొంచెం సీతదగ్గరకు జరిగి, గొంతు వెలుగురాచుకుపోయిన స్థాయిలో సంభాషణ సాగిస్తూ.

"మర్రే, అమ్మే, చీరె తీసుకురమ్మంది నాన్నని."

"

...ఁ—వృహుఁ—" ...త్తచీరెరా!"

...తె బావ్రుసమంటూ కా...డా చీరెలుండవు!"

...ట్టింది. ...రా అన్నాయ్, చీరే."

*

...స్తుంది్రటా!"

...కమ్మత్తయ్యా?"

"ఒస్తే—?"

"అమ్మ అత్తయ్యకు చీరె కొంటుందిట!"

"అమ్మో! ఆ అత్తయ్యకు చీరెలు కావాల్సిందే! మరి కారున్నదిగా ఆ అత్తయ్యకూ—"

"మనం ఎక్కొద్దు్రటా అన్నాయ్ కారూ-మరే-నేనే-చక్రం తిప్పి ఫుఁయ్ మనిపిస్తా-" ఒక్క-క్షణం సీత నోటిమీద చంద్రుడి అరచెయి ఆగింది.

"దాని కారెక్కా—వంటే నీ చెవులు పింపుతా సీతాం."

"ఏంట్రా అన్నయ్యా—మన త్తయ్యది కాదమ్మా కాయా ?"

"ఉన్నదిలే బొంబోడికాయ దీనికే! నేను పెద్దవాణ్ణయితే స్టీమరంత కాయ కొంటా!"

"స్టీమరంటే ఏంట్రా అన్నాయ్?"

"అబ్బో అది కొండంత వుంటుంది!"

"అబ్బ!"

"మహా గొప్ప-టుప్పాయి కాయ!"

"అన్నాయ్?"

"ఏంటే?"

"మరి నువు తెల్లవారి పెద్దవాడి వవుతా?"

"ఛా- తెల్లవారంటే రేప్పొద్దున్నే గాదుటే?"

"మరి ఎన్ని తెల్లవార్లకు పెద్దవాడి వవుతా?"

"పోవే నీకేం తెలియదూ—మరి నాన్నంత పెద్దవాణ్ణయితే, అప్పుడూ."

"నాన్నంత పెద్దవాడి వవుతే—అప్పుడు అమ్మను కొట్టవుట్రా ?"

"ఛీ అట్లా అంటె కళ్ళుపోతయ్యేవ్ సీతాం. మనమ్మ మంచిది! "

"మరి నన్నెందు కొట్టిందమ్మా?"

"మంచమ్మ కొ ట్టే ఏమ్మా!" సీతాంపిపు ఎందుకు వాత తేలిందీ తెలుసుకుంటానికి ఆటేసేపు పట్టలేదు చంద్రుడికి.

"ఆc!"

"మరి కనకమ్మత్తయ్యకు చీర తెమ్మంటే నాన్న అమ్మను కొట్టాక్కే?"

"అహాఁ—అప్పుడే కొట్టలా!"

"మరెప్పుడూ?"

"చాలా సేపయినాక కొట్టాడు."

"ఎందుకనే చాలా సేపయినాక కొట్టిందీ?"

"మరే, నాన్న డబ్బు లేదంటుంటే అమ్మ చీర తెమ్మంటున్నదీ—మరెట్లా?"

"ఈ అమ్మ ఎప్పుడూ యింతే — అసలే నాన్నదగ్గిర డబ్బు లేదంటుంటే."

"మరే — 'నే దరిద్రుణ్ణే' అని యిట్లా తలకాయ పట్టుకుని అన్నాడ్రా నాన్నా!"

"అసలెందుకో యీ కనకంకు చీరే!"

"మరి నాన్నదగ్గిర చాలా కాన్లున్నయి గదుట్రా?"

"ఎక్కడయినా కానీలకు కొత్త చీర వొస్తుంది టే సీతాం?"

"రాదుట్రా?"

"అస్సలాదు."

"మరి నా దగ్గిర రెండు—మూడు కాన్లున్నయ్యే—"

"బిళ్ళలు కొనుక్కుందాం లే."

"అమ్మ నీకుమల్లే పుస్తకాలు కొనుక్కోమందిరా ఇన్ని పదికాన్లయినాకా! మరే, నేనే, పరికిణీ కొనుక్కుంటానంటే సరే దాచుకోమందిరా. అన్ని కాన్లుంటే పరికిణీ వస్తుందిట్రా అన్నాయ్?"

"సరేలే నేను కొట్లో కనుక్కుంటాలే."

"అన్నయ్యా-మన కనకమ్మత్తయ్య గొప్పదిట్రా?"

"ఎవరన్నారే?"

"మరే, అమ్మేమన్నదంటే నాన్నతో 'మీ చెల్లెలు వాళ్లు గొప్పవాళ్ళు-సిగ్గేస్తుంది' అన్నదిరా!"

"అసలీకనకమ్మత్తను పంగలకర్రతో కొట్టాలి!"

"కనకమ్మత్తను చూస్తే సిగ్గేస్తుందట్రా అన్నాయ్?"

"అమ్మకు సిగ్గేస్తుంది!"

"నీకో?"

"చచ్చినా వెయ్యదు."

"మరి అమ్మకు ఎందుకేస్తుందిరా సిగ్గూ?"

"పూరుకోలే నీకు తెలియదుగానీ—"

"ఎందుకు తెలియదమ్మా-"

"సీతాం?"

"ఏంట్రా అన్నాయ్?"

"కనకమ్మత్తయ్య ఎప్పుడొస్తుందే?"

"వుత్తరం రాసిందట్రా చెన్నపట్నంపోతూ యిక్కడదిగి పోతానని."

"అది మంచిదికాదే."

"ఏదిరా?"

"కనకమ్మత్త."

"ఎందుకన్నా?"

"పిశినారి."

"అంటే ఏంట్రా అన్నాయ్?"

"నీకు బిళ్లలు కావాలని ఏడుస్తుంటే ఒక్క కానన్నా యియ్యేదు."

"కనకమ్మత్తయ్య దగ్గిర చాలా కాన్లున్నయ్యా?

"అబ్బో వాళ్లింట్లో గోతాళ్నిండా వున్నాయి."

"మరి ఒక్క కానన్నా యియ్యేదుట్రా బిళ్లలు కొనుక్కోటానికి?"

"యియ్యేదు."

"ఆఁ! మరి అమ్మ కనమ్మత్తయ్యకు ఎందుకు చీరె కొనాలమ్మా?"

"కనకమ్మత్తయ్యకు చాలా డబ్బుందిగా! మరి మనమ్మకూడా చాలాడబ్బుందని చూపించి గొప్ప చెప్పుకుందామని."

"అట్లా ఎందుకురా అమ్మ అంటుంది అన్నాయ్! మరి నాన్న డబ్బు ల్లేవన్నాడుగా!"

"నా పుస్తకాలకే డబ్బుల్లేవు నాన్నదగ్గర."

"నా పరికిణీకోమ్మా?"

"లేవమ్మా."

"అయితే కనకమ్మత్తయ్య మనింటికొద్దు."

"ఒస్తే రానీ-"

"చీరె కొనిపెట్టొద్దు."

"ఎవడు కొనిపెడ్తాడే-అసలీ కనకమ్మత్తయ్యొబోలెడన్నిసార్లు కాఫీలు తాగుతుంది అసలే నాన్నదగ్గిర డబ్బుల్లేకపోతే!"

"అన్నయ్యా, మరే, పొద్దున అమ్మో, నాచేత రంగయ్య కొట్టోనించి అన్నికాన్లుపెట్టి-అంత కాఫీపొడి తెప్పించిందిరా-ఎవ్వర్తో చెప్పద్దంది."

"ఎక్కడివే అమ్మకు అన్ని కాన్లు సీతా?"

"కిష్టాయిగారమ్మదగ్గిర తెచ్చిందిరా! మళ్ళీ నాన్నదగ్గిర తీసుకు నిస్తానన్నీ."

"నాన్నకు తెలుస్తే చంపడూ!"

"మళ్ళీ గొడ్తాడా నాన్న అమ్మనూ!"

"ఈ అమ్మకేం తెలియదు-"

"ఎట్లా-!"

"స్-అరవకే నాన్న చెయి కడుక్కుంటున్నాడూ-"

"అమ్మ అన్నం దిన్లేదురా అన్నాయ్."

"తిన్లేదే సీతాం- అరవకు-"

ఒక అర్ధరాత్రి అమ్మ వంటింటోనించి మూతి తుడుచుకుంటూ నాన్నగదిలోకి పోవటంచూసింది సీత.

మార్పు

ఉన్నట్టుండి నాన్న పెద్దవాడై కూచుంటాడని వుద్యోగంలోబడ్డ సత్యానికి వూహించడానికైనా అవకాశం లేక పోయింది. యిన్నాళ్ళనుంచీ యింటిపెత్తనం చేస్తున్న నాన్నకు అకస్మాత్తుగా రెండు మోకాళ్ళూ పట్టుకుపోయి గడప దిగటం లేదు. తాలూకాఫీసులో గుమాస్తాగిరి చేస్తున్న సత్యంమీద మరికొన్ని ఫైళ్ళుపడ్డయి యింటి వుద్యోగంకూడా కలిసి వొచ్చే సరికి.

ఏనెలా సత్యంసంపాదించే ఆ నాలుగురాళ్ళతో ఎప్పుడూ యిల్లుగడవదుగనుక, అమ్మచేతులు అడ్డాలుపెడ్తున్నా అటుండ మంటూ స్వగ్రామంలో – పోయిందిపోగా మిగిలివుంటూ వొచ్చిన – రెండూ ముప్పాతిక ఎకరంలో రెండెకరాలమాగాణీ భూమిని లోగడే యోగ్యత గలవారికి సద్విక్రయం చేశాడు నాన్న.

ఏపని మొదలుబెట్టినా ఆసాంతం చూడందె విడిచేమనిషి కాదు నాన్న. వున్న ముప్పాతిగా వుండీ వుద్ధరించే దేవిషీ సిస్తు కూలీలు దండగ కాకపోతే – అని మరీ దరిమిలానుంచి ఆలోచనలు పీడగా నెమ్మాంటంవల్ల – మోకాళ్ళుపడ్డ మర్నాడే మందులన్నా తిని బతుకుతానంటూ, ఆ ముప్పాతిక ఎకరం విక్రయం సత్యంచేతులకు వొప్పగించాడు నాన్న.

దివాళా వ్యవహారంలో మొహం చూపించేందుకు మనస్సు కంగాళీగావున్నా ఫదేళ్ళకు మళ్ళీ స్వగ్రామాన్ని చూసే అవకాశం దొరికినందుకు సత్యానికి యింకొకవయిపు ఆనందం కలగకపోలేదు.

స్టేషన్నుంచి అన్నిమైళ్ళూ ఆలోచనల్లో బడి నడుస్తూ వొచ్చిన సత్యం స్వగ్రామం పరిసరాల పిల్లకాలవల దగ్గిరకొచ్చి వెనకటి ఆనీటివాసన తగిలేసరికి ఒక్క శ్వాస విడిచి తలెత్తి చూశాడు తన చుట్టుపక్కలా.

ఆ పిల్లకాలవలు మెలికలుమెలికలు తిరుగుతూ దూరపు చేలల్లోకి మాయమవటం, వాటి నీటిపాయదలపైనం, అంచుల్లో నెత్తిగా పెరుకున్న ఒంద్రుడనూ ఒకక్షణం – ఆవిధంగా – చూసి చప్పున రోడ్డుమీద కంకర్రాయి నొకటి దీసి ఒంద్రులోకి "తాప్పున" విసిరేసి, అది మాయంకాగానే చేతులు దులుపు కుంటూ గబగబ పది అడుగులు ముందుకు వేసి – టక్కీమని బ్రేకువేసినట్టు ఆగిపోయి వెనక్కి తిరిగిచూశాడు సత్యం. మూడడుగులవెనుక ఆమూల తిరుగుడులోనే వుంది ఆ గానుగ చెట్టు. ఆశ్చర్యం, తను దాన్ని గమనించకుండానే ముందుకు పోటం! ఆ గానుగచెట్టుమీద తను కొన్ని జీవితాలకి సరి పొయ్యే కోతి కొమ్మంచులాట లాడాడు.

వెంకయ్య ఏమయినాడో! ఒకరోజు వెంకయ్య కాక మీద తనను కూతతో తాకి ఔటు చేస్తానని శపథంచేసి "కోతికొజ్జిల్లా" రంటూ కూత పెడ్తూ వొచ్చి చెట్టు గజం ఎక్కేసరికి కట్టుకున్న పంచ వూడి కిందపడ్డది. నిమిషంలో వెయ్యో వంతులో వెంకయ్య నిర్ణయించుకోవాలి. శపథం

ప్రకారం తనను జోకుచేయటమో, గుక్క అయిపోయ్యేటట్టు పంచ కట్టుకుంటూ పంతం చెల్లించుకోలేకపోవటమో. వెంకయ్య మొండిమొలలో, గుక్క ఆపకుండా చెట్టెక్కటం చూసి తనను గుంజి దిగజారి పట్టుదప్పి కిందపడి పరుగెత్తటానికి ప్రయత్నించేలోపల - గభాల్న జోకుచేసి పంచగట్టుకున్నాడు. మిగతా ఆటగాళ్ళు నోళ్ళు దెరిచి చూస్తుంటే, పక్కనవ్వు నవ్వుతూ.

ఆ దృశ్యాన్ని చెట్టుమీద పోల్చుకుంటానికి అది అంగ వికలంగా బోడిదై బీటలువీసి నుంచునివుంది. ఆ గానుగుచెట్టుకు తను దూరమయిందీ, తను గానుగుచెట్టుకు దూరమయిందీ బోధపడలేదు సత్యానికి.

అక్కణ్ణుంచే వుత్తరంగా చేలల్లోగుండా స్వగ్రామం కనిపిస్తూంది. పూర్వం తను పరాయివూరు వెళ్ళి తిరిగివస్తూ యీ మూలనుండే చూసేవాడు. రామయ్యగారి ఎర్రబంగాళా పెంకుల డాబాకు వెనకగా వంటపాగ తెరల్లోంచి తొంగి చూస్తుండే స్వగ్రామాన్ని, ఆ ఎర్రడాబా కనిపించంగానే ఎంత ఆనందంగా వుండేది వూరు సమీపాన్ననుభవిస్తూ! చెట్లు చుట్టూతా దట్టంగా పెరిగి యిప్పుడా ఎర్రడాబా, ఆ దృశ్యాం కనుపించకపొయ్యేసరికి ఒక్క క్షణంపాటు సత్యంగుండె బీటు ఆగింది.

ఏమయినా తనకీ గ్రామంమీద ఏమధికారం వుంది? భూమి మిగల్లేదు. పదేళ్ళనుంచి శూన్యంగా వున్నయిల్లు - అది ముందు ఏక్షణాన్నయినా యితర్లకు చేస్తుంది. ఊళ్ళో చుట్టాలుపక్కాల్తో సానుభూతి సంపర్కాలు పంచుకొనే అవ

కాలం అంతకన్నా లేదు. తనలాగా ఇలాంటి స్వగ్రామా లున్న అభాగ్యులు చాలా మంది ఉన్నా రనుకొన్నాడు సత్యం. అయినా వూరి పొలిమేరలోకి అడుగు పెట్టినప్పట్నుంచీ తన ఒళ్ళు అర్ధాంగాని వుత్సాహంతో చువ్వ వొంగినట్టు వొంగు తున్నది.

గనువులవెంట గొడ్లమందల్ని చూసి నవ్వుకున్నాడు సత్యం, "ఖడే బక్షడే" అంటూ కొంటెజడ సుబ్బాం పరిగెత్తే ఎగురుకుంటూ పసిగెత్తటం జ్ఞాపకం వొచ్చి.

ఆ వొస్తున్నది పాపయ్యే. తమాషాగా పెద్దవాడయి నాడు. దూరాన్నుంచే కళ్ళకు చెయ్యి అడ్డంపెట్టుకుని చూస్తూ వొచ్చి, "అంతా బాగుండారుగా!" మాటవరసకు అడిగినట్లు అడిగి దాటిపోయినాడు పాపయ్య. గొడ్లపిల్లకాయల్నికూడా దాటినాక సత్యానికి అనుమానం కలిగింది యీ మనుష్యు లకూ తనకూ దూరం ఏర్పడిందని.

వూళ్ళోకి ప్రవేశిస్తూనే భావయ్యగారింటి ముందరిదృష్టి ఆగింది సత్యానికి. ఆ పొడుగుపాటిఅరుగుమీద భావయ్యగారు కనుపించకపోవడం శుభశకునం కాదు. వూళ్లోకి ఎవరు ప్రవేశి స్తున్నా ఆయన్ని తప్పించుకోవటం కష్టం.

"ఏవూరు?"

"భలానివూరు"

"ఏం పనిమీద వొచ్చారు?"

"ఇదిగో వెంకటప్పయ్యగారి పొలం బేరానికుందని తెలిసింది – ధరెంతో కనుక్కుపోదామనీ—"

"చాలా ప్రయాసపడి వొచ్చారుగాని మాప్రాణ్ళే చెడిపోయిన వాళ్ళేం వున్నట్టు లేదే! మీరు పొరపాట్న దారితప్పి వచ్చినట్టుంది. అయ్యా! యిక్కడ అల్లాంటి వేంలేవు గానీ తమరు వెంటనే తిరిగి వెళ్తే పదకొండుగంటలబండి అందుతుంది. దయచెయ్యండి."

ఆయన భావయ్యగారు! మసిపిసింహా లుంటయ్యని ఎవరికయినా నమ్మకం కుదరకబోతే ఆ ఎత్తాటి గోడలముందర పొడుగాటి అరుగుమీద కూచున్న భావయ్యగార్ని చూచిన మరుక్షణం నరసింహావతారం భావనలోకివచ్చి భక్తితో అడుగు వెనక్కి వెయ్యటం కద్దు.

"యీయింట్లో ఎవరూ లేరేం?" చెరువులాంటి భావయ్యగారిల్లు ఎండినట్లుంటం చూసి పక్కగా బెల్లం నాక్కుంటూ తన నోకంట కనిపెడ్తున్న ఒడ్డెపిల్లవాణ్ణిచూసి అడిగాడు సత్యం.

"ఓరూ లేరుగా." అన్నాడాపిల్లవాడు సత్యాన్ని యింకొంచెం ఓరచూపు చూస్తూ.

"అదే అడుగుతున్నా - ఏమయినారు?"

"బాగాలు పంచుకుని బత్తీలమీనకు బాయ్యాకు భావయ్యగోరు సావంగానే —" అని తుర్రున పరుగెత్తాడు ఒడ్డె పిల్లవాడు, గభాల్న బెల్లంగడ్డ నోట్లోవేసుకొని ఎగురుకుంటూ.

భావయ్యగారు చచ్చిపోయినట్లు ఎప్పుడో ఎవరో తనతో చెప్పినట్లు చప్పున సత్యానికి స్ఫురణ కొచ్చింది. అప్పుడు తనా మాట నమ్మినట్టులేదు.

ఊళ్ళోకి పోతూ జరిగిన ఒక్కొక్క మార్పూ సత్యం గమనించాడు. ఇన్నాళ్ళూ పొలం అమ్మకంలో నాన్నకు

సాయపడ్తూ వొస్తున్న వెంకటప్పయ్యగారికి కనుపించి మాట్లాడి రంగమ్మగారింట్లో భోజనంచేసి యింకో రెండురోజులకు వారం చెప్పుకున్నాను. ఇల్లు మొహం ఒక్కసారి చూసి కొంచెంసేపు ప్రయాణపు బడలిక దీర్చుకొని తిరిగి వూళ్ళోకి వద్దామని బయలుదేరేసరికి సుబ్బులు ఎదురుగా వొచ్చాడు.

తనని చూడంగానే సుబ్బులు కావలించుకుని ఏడ్చినంత పనై, చిన్ననాటి స్నేహాన్ని ప్రకటించినందుకు స్వేచ్ఛగా శ్వాసాట్టం మొదలుపెట్టినా, తనతో చదువుకున్న భావ న్నారాయణా, వెంకట్రత్నం, వెంకట్రామయ్యాలు తనను చూసీ చూడనట్టు పోవటంకూడా సత్యం గమనించకపోలేదు. సత్యంవెంట పోవటానికి సుబ్బులు సందేహించలేదు.

తాళందీసి యింటి బాహ్యస్వరూపం చూడంగానే కాళ్లు కీళ్ళు ఒక్కసారి వూడొచ్చినట్లయింది సత్యానికి. అక్కడంతా పచ్చపచ్చటి రంగులు తనని ఆహ్వానిస్తయ్యని సత్యం భావించక పోయినా గోడల్ని నెర్రెలుచేసుకుని పిల్లమర్రివృక్షాలూ, నేలంతా బీటలు తీసివుండడం — ఎదుర్రొమ్ములో ముల్లుకర్ర పొడిచినట్టయింది సత్యం హృదయానికి.

మూడుగదులూ, ఒక హాలూ, వంటిల్లూ చూసేలోపల ఒక గుమ్మడిగింజల త్రాచుపామునూ, బారెడ్నర జెర్రిపోతు పిల్లనూ, రెండు తండ్రీకొడుకుల మండ్రగబ్బల్నీ, మూడు ముచ్చుతేళ్ళనూ పారలు పలుగుల్తో గోడవతలవేసి, యింతా కుల చాపలో పరధ్యాన్నంగా ఉన్న పందికొక్కులు, ఎలకల్ని తూములగుండా అదిలించి, సాలీడు వ్యూహాల్ఛించి మెల్లిగా

– ఆవిరిగక్కుతూ – పంచలో గచ్చరుగుమీదకి వచ్చిచేరారు సత్యం సుబ్బులు.

"మీాయిల్లు ఓ చిన్న చరిత్రను నిర్మించిది" అన్నాడు సుబ్బులు.

"సిగరెట్టు యింద కొంచెం మనసు తేరుకుంటుంది."

సిజరు పెట్టె బయటకు తీసి, రెండు సిగరెట్లకు నిప్పు ముట్టించాడు సత్యం.

"ఇంతకూ యీాప్రూరు నువ్వు ఎందుకువచ్చినట్టూ? పోయినవాళ్ళు ఎందుకురా మళ్లీ యిట్లా వొస్తుంటారు మధ్య మధ్యా?"

"నాన్న పొలం వ్యవహారాలు తగిలించాడు"అని దాటేసి మనవూరు యింత మారిపోయిందేంరా సుబ్బులూ!" అనడిగాడు సత్యం.

"మనుషులు మార్తుంటే వూళ్ళూ మార్తాయి."

"ఏదో పురాతన శిథిలాల్ని చూస్తున్నట్టుంది."

"నువేదో గ్రాంధికంలో మాట్లాడ్తున్నా వేమిటి — గోరిగించిన మొహంలాగా వుందను!"

"ఏం జరిగిందీ యీా పదేళ్ళలో! ఏ గడపలోనూ జీవం కనుపించటంలేదు; లేక గడిచిన రోజులు గొప్పవని వూహా మటుకేనా?"

"నేను వూళ్ళో వుండేవాణ్ణి గనక నీ మనస్సులో ఎట్లా అనిపిస్తున్నదీ తెలుసుకోవటం కష్టంగాని – మార్పు లున్నయిలే."

"బహుశ చిన్నతనపు స్వేచ్ఛ - ఏ యావలు లేకుండా ఆటల్తో గడిపినట్టు వయసు ముదుర్తున్న కొద్దీ ఏర్పడే జంకుతనం కూడా యిట్లా భావించటానికి కారణమై వుండొచ్చు. సంపర్కాల విషయంలో యావలు ఎక్కువై మనుష్యుల్లో మార్పు వొచ్చిందనుకున్నా యిళ్ళ మొహాల సంగతేమిటి? పూర్వం డిప్పి గుమ్మడికాయలున్నా అందంగా వుండేవి."

"అంతదాకా దేనికి, మీ యింటి సంగతేమిటో చెప్పవోయ్?"

"వాకేయ్ సుబ్బులూ, స్వగ్రామంలోకన్న పరాయి గ్రామంలో ముష్టెత్తుకున్నదానికి తేడా వుందిలేరా. మాకంటే సరే ముద్రపడింది. కాస్త పచ్చపచ్చగా పాడీ, పంటా వుండే యిక్కడేం చీడపట్టింది అంతా బూజువాసన కొట్టుకుంటూనూ? కనకయ్య వీధిలో ఒక్క పురుగులేదు. ఆశ్చర్యంగా వుంది! మన చిన్నతనంలో ఆ వీధిలో యిరవై నాలుగు గంటలూ వెలుగులేని వ్యవధి నెరుగుదువా నువ్వూ?"

"ఒరే తండ్రీ, నీకిక్కడి సంగతులు కొన్ని తెలియవు. వెంకటేశ్వర్లుగారు పోయినారు. వెంకటసుబ్బయ్య పొలం అప్పుల పాలైనాక పిచ్చెత్తి ఆ గనుమల వెంటే తిరుగుతుంటాడు. బ్రహ్మయ్య కూతురు లేచిపోతే మొహంచెల్లక బయటికిరాడు. వెంకయ్యమామ మర్రిచెట్టుక్రింద సోడాకొట్టు పెట్టుకుని అక్కడే నిద్రపోతుంటాడు. ఇహ మిగిల్నవాళ్ళకు యీ గాలి సోకిందో ఏమో, ఎప్పుడూ బయటికీ లోపలికీ తిరుగుతుంటారు. మరి ఎప్పుడు చూసినా ఆ అరుగులమీద కుక్కలు పడుకుని పిచ్చాపాటీ మాట్లాడుకుంటుంటాయి. ఒకనాడు నేను స్వయంగా

చూశాను, ఒక కుక్క ఆ వీధి చివరికి తొందరగా వెళ్ళాల్సి వొస్తే ఒకొక్కక్క అరుగూ ఎక్కి దిగుతూగాని ఆ వీధి చివరికి చేరలేదు. అసలు స్థలగతి ఆ దరిద్రపు సూచనలకు మీ కుటుంబం యిక్కడ నుంచి లేవటం ఒక వుదాహరణేమో!''

నాన్న అప్పుడప్పుడు యిక్కడి సంగతులు టూకీగా రాసిన వేసినా — మనిషిని మనిషి తాకి స్పర్శననుభవించినట్టు స్వయంగా చూసి కలుగుతున్న అనుభవంలాగా లేదప్పుడు.

''వెంకయ్యమామకేం — కాస్త బాగా వున్నవాడుగా? సోడాషాపు గతేంబట్టింది?''

''ఒరే, దౌర్భాగ్యానికేంరా? వాతావరణంతో కొట్టుకు వొస్తుందీ! ఈ కొంపలన్నిటికీ ఏదో గాకుండా యిట్లా ఏడుస్తుంటయ్యా! యిదుగో, పుటిక్కిన ఎవర్తోనన్నా అనేవు నే చెప్పినట్టు. ఈ వెంకయ్యమామ మూడో పెళ్ళికి దిగొద్దంటే విన్నాడా? వున్నట్టుండి అమ్మగారికి ఆ బ్రహ్మచారిలో బ్రహ్మత్వం కనుపించింది. పోనీ, యీ వెంకయ్యమామ ఆ వున్నదేమో వస్తురూపంలోనన్నా వుంచుకున్నాడా? ఆ గదిలో పాతిపెట్టిన సొమ్మంతా పరబ్రహ్మకు నైవేద్యం చేస్తూ రోజూ యిల్లలికి ముగ్గులు పెట్టేది, వెంకయ్యమామ పసిగట్టటానికి వీల్లేకుండా. ఒకనాడు మంచినక్షత్రం చూసుకుని ఆత్మసంతృప్తికి వెంకయ్యమామ యిట్టే బిందెను జూసి — మకుఘుడియలో సోడా షాపు పెట్టుకుని — అక్కడే నిద్రపోతున్నాడన్న మాట మృచ్ఛకటికంలో మాదిరి.''

''ఛా!''

"యిహ నీవొంతు యిప్పుడు చెప్పిందంతా మరిచి పోవటం"

"ఆఁ, ఎవరికి తెలియకుండా వుంటయ్యి యివన్నీ ?"

"తెలుస్తే బ్రహ్మచారి రోజూ మర్రిచెట్టు కింద కెళ్ళి సోడా తాగొస్తాట్రా ?"

"అదొక సరసమేమో ?"

"చచ్చుపీనుగ లొక్యాలన్రా - గడపన్నా తొక్కనిచ్చే వాడుగాదు యీ వెంకయ్య".

"అంతమటుకు అదృష్టమేలే వూరొక్క. అన్నట్టు పెద నాన్న — ఆంజనేయులు పెదనాన్న ఎట్లా వున్నాడు ?"

"యిల్లెక్కి కూస్తున్నాడు."

"ఆఁ - ?"

"కనకయ్య వీధిసొమ్మంతా ఆంజనేయం అయిందంటే నమ్ము; మరి ఎప్పుడు జూచినా రామాలయంలోగాని కని పించడు. వేలిముద్దర్లమీద వ్యవహారం నడిపాడనుకో."

"అంటే ?"

"అంటే ఏముంది ? అప్పుగా వెళ్ళిన సొమ్ము రిజిస్ట్రా రాఫీసులో వేలిముద్దర్లతో భూమి అవతారం దాల్చి తిరిగి వస్తుందన్నమాట."

"మళ్ళీ అంతా దగ్గర బంధువులే !"

"ఘట్టిసొమ్ము గనుక పరాయివాళ్ళకు దక్కలేదు. ఇహ నువ్వూ, నేనూ విచారించటం దేనికి ?"

"అంతా మాయగా వుంది ! ఇందాక రంగమ్మత్తయ్య గారింట్లో భోంచేసేటప్పుడు నీళ్ళమజ్జిగ పోస్తుంటే-పల్లెటూళ్ళో-

అందుకల్లో సంగమ్మ రత్తయ్యగారింట్లో ఎన్నాళ్ళకు గడ్డపెరుగు తింటున్నామో అని, ముందుగానే వ్యూహాలు – జరం తగి ల్నట్టయి నే నుంటే – ఆ నీళ్ళ చుక్కలకే జనం ఎగబడ్తున్నారని ఆవిడ చీమ కుట్టినట్టు అంటుంటే ఎంతాశ్చర్యం వేసిందో నువే ఆలోచించు."

"ఆలోచించే దేమిటి, మనం యిందులో పండిపోతే. ఇంకా నయం! నువ్వు అసలు గ్రామరాజకీయాల సంగతే తెలియకుండా పైపైవాట్ని గురించి స్థూలాభిప్రాయాలిస్తున్నావ్. మొన్నీమధ్య మన రత్తయ్య పెద్దమనిషితరహాకు వుంచుకుం టున్న రంగయ్య భార్య నాగరత్తమ్మ యింటోనుంచి అర్థరాత్రి బ్రాహ్మణయ్య నెత్తిన ముసుగుతో తలుపు తెరుచుకుని బయటికి రాబోయ్యే సమయంలో–అదే విధానంలో తలుపుగొట్టే ప్రయ త్నంలో గుమ్మంలోనేవున్న రత్తయ్య తారసిల్లాట్ట. మర్నాడు బ్రాహ్మణయ్య ఏడీ ఏడని వూరంతా గాలించి, యిట్లా జూస్తే వూరిబయట బండల దొడ్లో రెండు చాకలివాళ్ళ గాడిదెలచాటున దిశ మొలతో ధ్యాననిద్రలో కూచుని వున్నాట్ట. తెలిసిందా!"

"నువు చెప్పింది జీర్ణించుకుంటానికి కొంత వ్యవధి పడ్తుందిరా సుబ్బులు తండ్రీ!"

"నాకు కామయ్యతో తొందరపనివుంది. మళ్ళీ ఆనక్కు కలుసుకుందాంలే. పోయి వస్తా"నంటూ వెళ్లాడు సుబ్బులు.

తన వూహను గురించి ఒక అభిప్రాయానికి వొచ్చేసరికి సత్యానికి కునుకుపట్టింది ప్రాణి అలిసివుంటంవల్ల.

ఆ విధంగా తను ఎంతసేపు పడుకొన్నాడో – ఎక్కడో లాకులు తెరుచుకుని నీరు ప్రవహిస్తున్నట్టు – "ఏమండోయ్

స త్తిమియ్యగోసూ!" అని ఎవరో తనను పిలుస్తున్నట్టనిపించింది సత్యానికి. కలలో గొంతులు లాక్కొంచి తప్పించుకున్న నీలి లాగా వుంటయి గావాల్ను అనుకుంటూన్న సత్యానికి మళ్ళీ "యిదేంది యీాలగానియాల నిదరబోతుండావ్?" అన్నట్టయి, గభాల్న కళ్ళు తెరిచి చూశాడు - ఆ మనిషి ఎదురుగా నుంచుని వుంది.

"నేను మాలచ్చిని -" అన్నదా మనిషి కడియాల చప్పుత్తో. సగం నోరు తెరిచి మూసుకున్నాడు సత్యం.

"కొండమ మిమ్మల సెకటాకాడ సూశాడంటా — సెప్పాకు" అన్నది.

పదేళ్ళక్రిందట మా యింట్లో పనిజేసేది మహాలక్ష్మి. ఎట్లా పెరిగింది?

"అంతా బాగుండారా—అమ్మా, నానా—యింకా నిదరమైకం వొదల్లే దెట్టా?"

"ఏం మహాలక్ష్మి—" నిద్రపోయేవాణ్ణి గబగబ లేపి నీళ్ళు పాస్తున్న నారుమళ్ళ మధ్యన కూచోబెట్టినట్టయింది సత్యానికి.

"గురు తుండదా!"

"వుంది. నిద్రపట్టింది—"

"యిదేంది, లెగిసి కూకుని మళ్ళీ అట్టంటాడూ!"

"అదికాదు. నిన్ను చప్పున గుర్తుపట్టలేకపోయినా—" అంత పెద్దదయినా మహాలక్ష్మిలో మార్పు లేకుండా అదే విధంగా మాట్లాట్టం చూసి సత్యం కాస్త తికమకలో పడ్డాడు.

"బలే వోరండీ!"

"నుంచున్నావేం కూచో."

"అబ్బే, ఎల్లాలండీ, ఆయ నొచ్చే యాలయిందీ. అమ్మాళ్ళంతా బాగుండారుగా?"

"ఆ, వున్నారల్లా—నీకు పెళ్ళయిందా?"

"అప్పుడే అయిందిగా!"

"పిల్లలా?"

"ఆఁ, ఆళ్ళుకూడా దేనికి లెండి, మొగులే కూటికి కనా కష్టంగా వుంటే!"

"అదేమిటి – నీ మొగుడేం పని చేయడా!"

"మొగు డొక్కడే ఏం కర్మ! యిద్దరం జేత్తుండా అంతంత మాత్రంగానే వుంది. యిదుగో, ఏవండోయ్, ఎనక మీాయింటో పనిజేసే దినాల్లోనే బాగుండదండీ! యిప్పు డంతా బాహు దరిద్రం గుండది."

"మరి పెళ్ళంటే ఏ మనుకున్నావ్?" అస చూశాడు సత్యం.

"ఆయన కేవండోవ్, సానా మంచోడయితే – మీాకు తెలవదు గావాల్ను? – కూలిగింజ లీయక సానా ల్దీసుకు తింటు న్నారండీ."

"ఎవరూ?" డబ్బులకు కాదుగదా అనుకున్నాడు సత్యం.

"ఎవరేంది, ఆసాములు కాక యిం కెవ రుంటారూ? యిదేందండీ, నా ళ్లేసినా, కోతగోసి కుప్పలునూర్చినా, గింజలు కొలవక డబ్బిత్తా నంటూ రేందండీ! ఆ డబ్బులు కాత్తా కోమి టాయన దగ్గిరికి తీసికెళ్ళి గింజలు కొలవమంటే నాలుగు కుప్పళ్ళు వాళ్లో దులిపి పోమంటున్నాడు. ఇదేం అన్నాయ

మండీ, యిన్నాళ్లూ మాగూడెంమడుసులు ుట్టాటివి ఏమన్నా ఎరుగుదురా?"

"అదే నాకు బోధపడకుండా వుంది!"

"శాకిరి సేసేదంతా మేమూ — గోత్తాల్లో పోసేది, పొయ్యేక తలికే గింజలు కాన్రాకుండా సేసి ఏజెపిమ్ముకతింటుం డారు. మా కూలోళ్ళను పస్తుపొనుకోబెత్తే ఆళ్ళ కేం లాబం వొచ్చద్ది మీరే సెప్పండి? మా గూడెంలో మడుసులు ఎట్టాగుండారో ఓపాలి వొచ్చి చూడండి మీకే తెలుసుద్ది!"

"అన్యాయం!"

"అన్నాయ మేందీ, మొన్నామద్దె మా లచ్మయ్యా ముటాం గింజలుకోలుత్తేగాని యీలు లేదనిపేసీపెత్తే, లచ్మయ్యా, లచ్మయ్యకొడుకుని యీపులు పగలగొట్టిచ్చారు — సూశారంటండీ?"

"మరి ఎవరన్నా పెద్దమనుష్యుల్తో చెప్పలా మీరూ!"

"ఆ మద్సు లెవరో ఎవరూ కాన్రారు!"

"ఏదో సద్దుకుని పోవటం వుండాలిగా మరి."

"యింకా సద్దుకునే దేం వుండది, పానం నీలుగారి పోతుంటే! సచ్చేది గూడెంలోనే కూకుని సద్దామని ఏ పనికీ పోకుండా అంతా అటనేగూడెంలో కూకుండారు—కడుపు కాలి పోతుండది."

ఇంతలో ఓ పొడుగాంటి చువ్వలాంటి మనిషి కళ్ళు మెరిపిస్తూ, తుబుక్కున వుమ్మేసుకుంటూ వొచ్చి మహాలక్ష్మి పక్కన నుంచున్నాడు.

ఆ వొచ్చిన మనిషెవరో తననూ, మహాలక్ష్మినీ ఎత్తి నేలకేసి కొట్టాడనుకున్నాడు సత్యం.

"నేను సుబ్బిణ్ణి లెండి" అన్నాడా మనిషి ఒక్కసారిగా నవ్వుతూ.

మహాలక్ష్మి మొహం ఓరగా పెట్టుకుని సుబ్బడి వెనకను జరుగుతూ నవ్వింది.

"మిమ్మల్నిగురించి సెప్తావుంటది లెండి — యిహీ!" అని నవ్వాడు సుబ్బడు గిరజాలు వెనక్కి ఎగతోసుకుంటూ.

"కొంచెం పని వుండి వొచ్చాం—" యీ మనిషి నవ్వింది గాని మాట్లాడ్డుగావాల్ను అనుకుంటున్నాడు సత్యం.

"గూడెంలో కాత్తె పని వుండది. దొబ్బున ఎల్లాలం. రాయే, దొబ్బునెల్దాం—" అంటూ గబగబ యిద్దరూ చేతులు పట్టుకుని వెళ్ళి పోయినారు.

ఒక్కసారి ఫిలింతెర లైట్లు వెలిగినట్టయింది సత్యానికి. మహాలక్ష్మి ఎంత మారింది! ఎంత మార్పు యీ మనుషుల్లో!

తన ఆప్తవర్గంలోని పతనాన్ని వెళ్ళబోసిన సుబ్బులూ, తమ గూడెంలోని మనుషుల్తో సమభాగంగా నిలబడి పరుగెత్తుకు వెళ్ళిన ఆ దంపతులూ — ఆ శూన్యంలో తనముందు నృత్యం చేస్తున్నట్టనిపించింది సత్యానికి.

★

'మిల్లులో మునసలాయ్'

శశిరేఖ : అబ్బ ఇంక నేను నడవలేనయ్యా. నాకడుపులో ఏందో సెయిపెట్టి తిప్పుతున్నట్టుంది. ఆ మిల్లు ఇంకెంత దూరంవుందో?

మునసలాయ్ : నాకు మటుకేం తెలుసుద్దిచెప్పు. దగ్గిరకి ఒచ్చే వుంటాం అని అనుకుంటున్నా. కాస్తై అటనే ఓపికబట్టి నడిస్తివా దబ్బున మిల్లుకాడికి సేరుకుంటాం. అదుగో పొద్దు పోతున్నది.

శశి : ఆడదానికష్టం మీ మొగాళ్లకేం తెలవదు. చీ. దరిద్రానికి తగినట్టు నాకీ కడుపు బరువుకూడా. అయిదుకోసుల దూరం వుంటుందని సెప్పాడా పెద్దమడిసి. తొలికోడి కూయంగానే బెమ్మద్దేరినోళ్ళం ఇప్పటికి ఆరుకోసుల పైసిల్కా నడిసుంటాం. ఏదీ? యాడా కానరాదేం మిల్లు?

మున : ఆరుకోసులు యాడ నడిశాం? నువసలే కడు బ్బారంతో కాళ్లీడ్సి కాలు పెడ్తుంటివి. అబద్దం సెప్పటానికి ఆ ఎంకటప్పయ్యకేం బట్టిందీ?

శశి : ఏం ఎంకటప్పయ్యో. ముక్కూ మొగం తెలవని ఈకొత్త సోటుకు ఆశపెట్టి పోమన్నాడు. నాకు తెల్చు. మన అంతు కనుక్కుంటానికే ఈ ఎంకటప్పయ్య జత

పడ్డాడని. అందుట్లో నువ్వు మాటకు ముంగల పెతి మడిసినీ నమ్మి కూకుంటావు. అసలా పంచదారమిల్లు ఈసుట్టు పక్కల పోరపాట్నన్నా వుండదు.

మున: అది గంటుకే మీా ఆహోళ్ళను సూత్తే మండేది. ఏపని సేద్దా మనుకున్నా ముంగలగానే నస మొదలుపెడ్తారు. మన ఊళ్ళన్నీ ముదనష్టకమైపోతే దేవుడల్లే ఈ ఎంకట ప్పయ్య అగుపించి, జలాన మిల్లుకాడికి పోండి పని దొరుకు తుందని కాత్తె ఊపిరిపోత్తే, చరేనంటే చరే ననుకొని బయిద్దేరొచ్చాం. అయిదారు కోసులదూరం నడవనూ నడిత్తిమి. మరి యాల మిగిలిపోయినాక ఇప్పు డేందంట నీనస. నాలు గడుగులు గబగబా ఏశామంటే ఆ మిల్లు వుండేదీ లేందీ తేలేపోతుందాయె. పైగా పంచదారమిల్లా మిల్లుకు ముందు రాత్తా, పక్కన కిల్లీ దుకానం, ఆ కిల్లీ దుకానంలో రంగయ్యనే ఓ మడిసుంటాడనీ, ఆ రంగయ్య నడిగితే మిల్లు యవారాలు తెలుత్తయ్యనీ - ఇంతవైనంగా సెప్పె ఆ పెద్దమడిసి.

శేషి: ఆ సెప్పిందంతా బూటకమని నేను మట్టుకు అనుకున్నా నెట్టా? నడిసినడిసి తెల్లారిపోయె. మరి తెల్లారకతలికే మిల్లు కాడికి సేరుకుంటామని ఆ పెద్దమడిసి సెప్పె. ఓ పక్కన ఈ కడుపుమోత. ఇంకోపక్కన ఎనుబోతులల్లే ఈకొండలూ బండలు దారిపొడుగూతా ఎంట పడ్డావుండె. అయినా యాడన్నా పంచదార మిల్లులు, కిల్లీ దుకానాలు కొండలు బండల మద్యాన వుంటాయటయ్యా?

ముస : ఏ పుట్టలో ఏం పామో, ఏగుట్లో ఏం మాత్తెంవుంటదో నీకూ నాకూ తెల్సుద్దా ?

శేశి : మాత్తెం సంగతి దేవుడికెరుక ! వొచ్చొచ్చి అడివిలో పడ్డాం. యాడసూసినా మడిసి పురుగు కనిపించటంలా. నాకేదో అనుమానంగానే వుంది. ముక్కు సూటిగా అదే పనిగా నడిసిపోతున్నాం. దారి తప్పలేదుగందా ?

ముస : అదే నాకు తెలవటంలా. అంతా సిత్రంగా వుంది. ఇందాకణ్ణుంచి నేను నీకుమల్లే కల్లు పొడుసుకుసూత్తావుండా ఏమడిసి బొమ్మన్నా కనుపిచ్చుద్దేమో నని. నువన్నట్టు నిజంగా ఎవరూ కాన్రాలేం ?

శేశి : ఇంతపని ఐద్దని నాకు ముందగలే తెల్సు. సచ్చేసెడి సీకట్లో పడి అసలు దేనికయ్యా మనం బయల్దేరొచ్చింది ? మనల్ని సెప్పుతీసుకు తన్నాలి ఈ సేసిన పనికి. మనం ఈడ నాలిక పీక్కు సచ్చినా సూసే దిక్కులేదు. నానోరు పొడారుకు పోతుండది !

ముస : పానం తీస్తివిగదంటే ! సచ్చినోణ్ణి నేనన్నా ఒంటరిగా రాక నిన్నుగూడా లేవదీస్తివి గదంటే. ఎట్టనబ్బా ఇప్పుడు? కాత్తె గబగబ నాలుగడుగు లెయవే ఎటోకటు సేరుకుంటాం.

శేశి : కడుపు కాల్తున్నా మన ఊళ్ళకుపక్కన వుంటుంటే అదో మాదిరిగాన్నా వుండేది. అడివిలో యింకేంటి దిక్కు ?

ముస : అవును. ఎంత ఎట్టిశాకిరి సేయించుకుండా ఇంత సింత కాయ పచ్చడో, సద్దణ్ణమో, పులిమజ్జిగో పోసేవోరు మనూరి మారాజులు. ఆశపీకుతావుంటుంది గనక బయల్దే

పోచ్చాం. అయినా ఎప్పటికైనా మంచిరోజులొస్తయ్యని మద్దెమద్దె మనసులాగుతానే వుంటది.

శెశి : అదే మనకి తెలవదు. మనకి ముందు రోజుల్లో కడుపు నిండా తిండిదొరుకుద్దని తెలుస్తే, నెలరోజులు ఉపాసం వుండమన్నా వుంటా. ఛీ. ఇంక మనూరికిపేరే ఎత్తొద్దు. పానం ఇసిగి పోయింది. అంతకన్న ఈ అడవే నయం. ఏమో. ఈ వజాన పోంగాపోంగా మనకి మంచిరోజులుకలిసి రాగూడ్దా. నా కడుపులో బిడ్డపుట్టంగానే మనకు శెని ఇరగడై పోద్దని నా కెందుకో అనిపిస్తావుంటది.

ముస : ఇరగడైపోక ఇంకెన్నాలే ! మనకు పంచదార మిల్లులో పనైతే మనబుడ్డోడు గుప్పిళ్లు గుప్పిళ్ళతో పంచదార తింటా వుంటాడు – ఇహి.

శెశి : అంత ఆశ మనకెందుకులేయ్యా. ఆమాటకొస్తే మనూరి పొలాల్నిండా బంగారం పంటలు పండవ్వా ? ఏం సారదకం? నిన్న నన్ను ఒక్కగింజ ముట్టుకోనిచ్చారా !

ముస : బాగా సెప్పావు. అవును. మరి ఇది మడుసుల యవారంతో కూడిన పనాయెను.

శెశి : అబ్బ! నా కడుపులో తిప్పుతుండదయ్యా, కాస్త ఆగు. వుండు. ఎవరో నవ్వుతుండారు. దుమ్మలగుండ కాదుగందా? అయి అడవుల్లో వుంటయ్యంట. ఎవ్వరైనా మడుసులు ఒంటరిగా ఒత్తుంటే నవ్వుకుంటూ ఒచ్చి మీద పడ్తయ్యంట!

ముస : సచ్చాన్రా బగమంతుడా. వుండు – వుండు – అగుగో. ఎవరో ఇద్దరు గొల్లమడుసులు పెనుగుతట్టల్తో ఇటుగా ఒస్తుండారు.

శేషి: ఏరీ – ఏరీ? అమ్మ బతికాం. ఈ బండలగాట్న ఎవ్వు
రుండదీ తెలవాలంటే సెమ్మదేవ్వుడి సిరి రావాల్సిందే.

ముస: ఓగొల్ల తట్టమ్మోన్! ఓ మిమ్మతెన్నసమ్మోన్! మిల్లు
ఈడకి ఎంత దూరం వుంటదీ?

1 గొల్ల: తట్టమ్మా? ఎవురయ్యోవ్ నువ్వు? సెట్టమ్మ బుట్ట
మ్మంటున్నావే? కళ్ళు కానాటల్లేదయ్యా?

2 గొల్ల: నెత్తిన తట్టవుంటే ఎవ్వరికైనా అలుసే ఈ లోకంలో.
మనేవు మొగాలు కాదల్లేవుందే!

ముస: తెలవక నోరు జారిందిలే. పేరు తెలవదు గందాఅని...

1 గొల్ల: దారేపొయ్యే ఒడగూతున్న మగ్రాదగా పలకరిచ్చ
టానికి పేరూ ఊరూ తెలవాలెట్టా? ఏ వూరు నాయనా
మందీ?

శేషి: మాది పరాయి ఊళ్ళమ్మా. ఎగతాళిగా పలకరిస్తే
మాకేం ఒరిగుద్దీ. మీకు పున్నెం వుంటది పంచదార
మిల్లుకు ఎట్టాగా పోవాల్నో కాస్త సెప్పండమ్మా.

2 గొల్ల: మాకేందుకులేమ్మా మీ పున్నెం. దేనికీ పంచదార
మిల్లా? ఆడ మీ కెవురన్నా వుండారా?

శేషి: అబ్బే ఎవురూ లేరు – ఊరకనే –

ముస: ఊరకనే దేనికీ? పనేవన్నా దొరుకుద్దేమోనని ఎల్తుం
డాం.

1 గొల్ల: ఓ యబ్బో సానాదాకా వుందే యవారం?

2 గొల్ల: ఆడ పనిజేసే మడుసులు సానామంది వుండారే.
ఆళ్ళు సాలక ఇంకా మీరు గూడా దేనికీ? మీరేమన్నా
ఇంజన్లు నడిపిత్తారా?

1 గొల్ల : ఆ. నేనూ సడిపిస్తా పింజను ! ఓ అక్కోవ్. ఈ జన మంతా ఎల్లి ఏంజేత్తార్తో తెలుసా ! ఆడ మిల్లుల్లో పనోళ్ళు రూపాయి పావలాకే, రూపాయి కూలికి పనిచేస్తుంటే ఈ కొల్లి అద్దరూపాయికే, ముప్పావలాకి చేస్తామని ఆళ్ళ నోట మట్టిగొడ్తారు.

మున : అదేమో మాకు తెలవసు. నాయంగా పని సేసుకు బతకటానికొచ్చాం.

శేషి : మాతిప్పలు మేం పడ్తాంలేమ్మా. మీామేలు మరిచిపోం, మిల్లు ఎటుగా వుందో సూపించి ఎల్లండి.

2 గొల్ల : అదిగేం – ఆ తాటితోపు ఎనకమూలగా కనిపించే దేగా మిల్లూ. గొట్టంలోంచి పొగరాటం కనుపించటంలా ? పొద్దెక్కింది రావే ఎల్లిపోదాం.

శేషి : అబ్బ ! ఎంతపెద్ద పొగగొట్టం !

మున : అబ్బో. తాడిసెట్టు తలదన్నిందే !

... ...

మిల్లుకూలి - చప్పుడు

సింహా : రంగయ్యోవ్ ? మిల్లుకూ తేసింది దబ్బున నాకో అర్ధణా బీడీలివ్వు – జల్ది.

తిరపతి : ఆస్తోనే నాకో చాక్ మినార్ పెట్టోటి పారెయ్ రంగయ్యా ?

సింహా : ముందర నాకు.

తిరపతి : అంతకన్నా ముందరనాకు.

రంగయ్య : ఏదీ డబ్బు రానీండి.

సింహా: ఇవాళేం కొత్తగా మాట్లాడుతున్నావేఁ రంగయ్యా?

తిరపతి: నీ డబ్బులుకోసం ఈ మిల్లులోంచి మేమేం పరాసై పోంలే రంగయ్యోవ్. అప్పుపెట్టటం, బట్వాడా రాంగానే తీసుకోటం మనలో మనకు వాలీవుందిగా? ఇచ్చెయ్.

రంగయ్య: ఈమాటలకేంలే. బట్వాడా ఇచ్చిన రెండు రోజుల్దాకా మొహం తప్పించి మళ్ళీ అప్పులకి ఎగబడ్తారు.

సింహా: మేం ఎప్పుడైనా నీకట్టా చేశాంటయ్యా రంగయ్యా?

రంగయ్య: మీరంటే మీరుకాదనుకో. ఆ పానకాలు ఏం చేశాడో తెలుసా? బట్వాడా ఇచ్చిన మూడు రోజులు పిలుస్తున్నా మొహం తప్పించాడు. నాలుగో రోజున ఆ ఫోరుమన్తో జగడం పెట్టుకుంటే పనిలోంచి తీసేశా రట – ఇహా మొహమన్నా చూపించకుండా అదే పోత పోయినాడు. రూపాయిన్నర సున్నా.

తిరపతి: మరింకేం? ఆ పాపం మేంగాదుగాచేసింది? ఇచ్చెయ్ టైమైపోతున్నది.

ముస: రంగయ్య కిల్లీ దుకాణం ఇదేనంటండీ?

శేషి: మాది పొరుగూర్లే బాబూ. ఓ పెద్దమడిసి ఈ దుకాణం కాడికెల్లి మిల్లు సంగతులు ఇశారిచ్చమంటేనూ అడుగు తున్నాం.

రంగయ్య: ఏం? ఏంపనిమీద ఒచ్చారేూ?

ముస: మిల్లులో పనేదన్నా దొరుకుతుందేమోనని పదికోసుల ధూరాన్నుంచి గంపడాశతో ఒచ్చాంబాబూ.

సింహా : ఇంకేం. రైటయిన పనిచేశావూ! ఏం పీక్కుతిందా మనయ్యా ఇంతదూరం పడొచ్చావూ? ఇన్నాళ్ళనుంచి మేం పీక్కుదింటున్నాంగా.

తిరపతి : కొత్తవాళ్లను హడలగొట్టబోకురా సింహాచలం. ఇదిగో నీపేరేంటీ.

ముస : నాపేరు ముసలాయనండీ.

చెశి : నాపేరు చెశిరేకండీ.

సింహా : పోనీలే. మిల్లులో ఏంపని చేద్దామనొచ్చారూ?

ముస : కడుపు నిండటానికి ఏపనైతే ఏం బాబూ - పనే దొరకాలగానీ.

చెశి : తిండిలేక అల్లాడిపోతున్నాంబాబూ. ఏ కూలిపనో ఇప్పిస్తే మీ పేరు సెప్పుకు బతుకుతాం.

సింహా : ఇదిగో, ఈ మిల్లుకు నేనే మేనేజర్నయితే మీకు రోజుకు చెరో రెండు రూపాయిల కూలిప్పిస్తా.

తిరపతి : నోరు ముయ్యరా సింహాచలం. వాళ్లూ మనలాగే కడుపు చేతపట్టుకొచ్చారు. వాళ్లతో నంట్రా నీ ఎగతాళీ?

రంగయ్య : ఇదిగో ముసలయ్యోవ్! వీళ్లిద్దరివీ పోచికోలు కబుర్లు. మీమాదిరే మిల్లులో కూలిపని చేసుకుంటున్నారు. మిల్లులో మేనేజరుగారున్నారు. ఆయన్ని కలుసుకుంటే, మీ అదృష్టం బాగుంటే ఏదన్నా కూలిపని దొరుకుతుంది.

సింహా : రంగయ్యా! నీ తలకాయ కాస్త చిన్నదని మిల్లులో అనుకుంటుంటే ఇన్నాళ్లు మేం నమ్మలా. ప్రతిరోజూ నన్నూ, ఈ తిరపతిని మిల్లు దగ్గర చూస్తున్నావు. ఎవరు ఎవరయిందీ ఇంకా నీకు తెలవకబోయె. ఇదిగో మల్లీ

చెబుతున్నా ఈ తిరపతి గాస్ వెల్డర్, నేను మిషన్ క్లీనర్‌ని - తెల్సిందా ?

రంగయ్య : ఆ, నిక్షేపంగా తెల్సింది. మీరు 'ఏమన్నా ఇంజనీర్లా - ముందు చెప్పండి ? మరింకేం. నెల జీతగాళ్ళా ? కాదుగదా. రోజుకూలి వారానికోసారి తీసుకుంటారు - అంతేనా ? కాకపోతే బస్తాలు మోసే కూలివాళ్ళకన్న ఇంకో అర్ధో, ముప్పావలో ఎక్కువ సంపాదిస్తారు-అంతేగా లేదా?

సింహా : రంగయ్యంటే ఏమో అనుకున్నాం గదరా తిరపతి. పెద్ద యవహార్తే ! ఇదిగో రంగయ్యోవ్ ? మమ్మల్ని పని తనం వున్న పనివాళ్ళని పెద్ద పెద్ద వాళ్ళంటూరు గానీ నీవు గూడా మమ్మల్నోకంట చూస్తావుంటు. ఏమైనా నిన్న మా మిల్లులో ఎడ్‌గుమాస్తాపనికి సిపార్సు చెయ్యాల్సిందే.

తిరపతి : ఎడ్‌గుమస్తాగూడా మన రంగయ్యముందర బలాదూరే. ఈ మధ్యనుంచి రంగయ్యచూపు మన జనరల్ మేనేజర్లు, ఇంజనీర్ల గారి మీద తప్ప వాలటంలా. మన ఇంజనీరుగారబ్బాయి రోజూ రంగయ్య కొట్టుకాడికే ఒచ్చి లెమ్నేడు తాగి, గోల్డుఫ్లేక్ సిగరెట్లు జేబిలో వేసుకు పోతున్నాడంట. కాదంటయ్యా రంగయ్యా ?

సింహా : ఒరేయి, ఇంజనీరుగారబ్బాయి గేటుదగ్గిర తచ్చాడుతున్నాడు. ఇటుగా వస్తాడల్లేవుంది మనకెందుకొచ్చింది పద పోదాం - తాజిమాల్ బీడీలేవయ్యా రంగయ్యా ?

తిరపతి : చార్‌మినార్ పెట్టె అట్టాగే చేతిలో పట్టుకుంటివి ? ఏదో మాటమీద మాట తమాషాకు అనుకుంటాం పోతాం——రానీ రానీ.

సింహా: మరి ఈ ముసలయ్య సంగతి ఏమంటావురా తిరపతీ? తిండీ తిప్పలేదు గావాల్ను పాపం మొహాలు ఎట్టా పీక్కు-పోయినయ్యో!

తిరపతి: కూలిపనేమన్నా దొరకవచ్చునుకుంటా? రత్నం మేస్త్రీని అడిగి చూద్దామా?

సింహా: వాడుత్త దిబ్బ రకమే! నువ్వు మాట్టాడేది మాట్టాడ్తుంటే వాడు అరచెయి ఆడిచ్చేది ఆడిస్తానేవుంటాడు, తైలంకోసం.

తిరపతి: అబ్బో అట్టాటిరకం తమరైతే మిల్లులు నడవకేం? కానీ అడిగిచూద్దాం. మనమంతే కొంచెం గురేతే. ఇంజనీరు గారబ్బాయి ఇటే వస్తున్నాడ్రోయ్. పదపోదాం. ఇదిగో ముసలయ్యోవ్ మధ్యాహ్నందాకా యిక్కడే వుండండి. ఇంటర్వెల్ గంట కొట్టంగానే బయటికివస్తాం. వస్తాం రంగయ్యా – వాళ్ళకి కాస్తేమన్నా పెట్టవయ్యోవ్– పదరా సింహాచలం.

ముస: ఇసిత్రమైన మనుసులు!

శేషి: మిల్లుకాడ ఇసువంటి మనుసులుంటారని నేను కల్లో గూడా అనుకోలా! ఆ మాత్రం మాటమంచుంటే అంతే సాలు.

రంగయ్య: కొంపదీసి వాళ్ళమాటలు నమ్మేరు! నేను ముందర చెప్పిందే రైట్. ఎప్పటికైనా మేనేజరంటే మేనేజరే! అయినా మీ అదృష్టం ఎట్టావుంటుందో నేనేం చెప్పగల్ను!

....

మేస్త్రీరత్నం: ఏయ్ ఒంకరకాళ్లా? ఇట్రా?

ముస: నన్నేనండి పిల్చిండి? నా పేరు ముసలాయండి మేస్త్రీ గోరూ.

రత్నం: నిన్నుకాకబోతే ఎందుకుపలికా? నీవి ఒంకరకాళ్లేనా?

ముస: అయితే ఏంతే మేస్త్రీగోరూ, మడిసి కోలోటుంటది. అట్టా అని ఎవుర్నన్నా అంటే కష్టంగుంటది.

రత్నం: నువీ మహ్యబాగానే మాట్లాడ్తున్నావే! వచ్చిన మొదట్లో నీకు మాటలు రావనుకున్నా. అయినా నీకీమధ్య ఒళ్లు బల్సిందట్రా? లారీల్లోకి బస్తాలు సరిగా మొయటం లేదని నీమీద కంప్లయింటొచ్చింది. ఏమంటా? ఆ మనిషి నీ పెళ్లాంకాదూ? ఏయ్ ఇట్రా?

శేశి: దణ్ణాలండి మేస్త్రీగోరు.

రత్నం: నిన్న ఆ పైపులు స్టోరురూములో పడేసి రమ్మంటే గోడవున్లో పడేశావుట. కళ్లేం నెత్తికెక్కినయ్యా?

శేశి: ఏది యిస్టోర్సు, ఏది గోడావునయిందీ తెలవక తికమకైంది దొరా. ఈ సారి ఇంకెప్పుడూ సెయ్యనుగా.

రత్నం: ఏరా నీ పెళ్ళాన్ని పొద్దునే ఓ అరగంట పాచిపనికి పంపించమంటే పంపటంలేదే?

ముస: తమకు సెప్పలేదుగాని మా ఆడమడిసికి ఎనిమిదో నెలండి దొరా. కడుపులో తిప్పుతావుంటందంట.

రత్నం: ఏడ్సావు. ఇక్కడ పనికేం తిప్పటంలా? సరే చూస్తాను మీ సంగతి. మీ మీద ఇంకా చాలా కంప్లయింట్సు వున్నయ్. నిన్న బట్వాడా తీసుకున్నారా?

ముస: చిత్తం, తీసుకున్నాం.

రత్నం: మరిచి పోయినా రనుకున్నాలే. మీ రిద్దరూ ప్రతి బట్వాడాకీ నాకు రెండు రూపాయలు ఇవ్వాల్సుంటుందని మీ కెవరూ చెప్పలా?

ముస: ఏదో తప్పు, మన్నించాలి దొరా. కొత్తోళ్ళమని నాకు పద్దాలుగణాలు, మా ఆడమనిషికి ముప్పావలా ఇస్తుం డారు దొరా.

రత్నం: సరే నాకెందుకొచ్చింది. మీ మీద కంప్లయింట్సు మేనేజరుగార్కి రిపోర్టుచేసి ఈ గొడవంతా వార్నే చూసు కోమంటా.

ముస: మీ కాళ్ళకు మొక్కుతాం, రచ్చించండి.

తిరపతి: ఏం రత్నంమేస్త్రిగారూ, బాగున్నారా? అరే! ఈ ముసలాయి దంపతులు యిక్కడే వున్నారే! ఏం అట్టా మొహాలు వేళ్లాడేశారు. మేస్త్రిగారు ఏదో కేక లేస్తున్న ట్టుందే?

సింహా: మన మేస్త్రిగార్కి ఈ దంపతులమీద ఇంకా దయ కలగలేదని కూలిజనంలో అనుకుంటున్నార్ట తిరపతీ.

తిరపతి: నిజంగారా సింహాచలం? పాపం వీళ్లు చాలామంచి వాళ్లండి మేస్త్రిగారూ. అయినా మన మేస్త్రిగారే స్వయంగా తెలుసుకుంటారు మనకెందుకు.

రత్నం: ఆ మెళుకువలన్నీ నాకు బాగా తెలుసు. మరి ఇన్నాళ్లు ఈ ముఠాతో పని చేయిస్తున్నాను. అయినా ఈ గొడవలన్నీ మీ కెందుకు లే? పో రేంరా ముసలాయ్? మీ కేంపన్లు లేవూ? కాస్త బళ్లదగ్గిర పెట్టుకు బతకండి.

తిరపతి : ఇంతకుముందరే ఇ టుగునల్ గంట కొట్టారంటి మేస్త్రి గారూ, టిఫెన్ తినాలి. మనంకూడా పోదాం రారా సింహాచలం.

....

మిల్లు స్ట్రయిక్ - సూచనగా మారంగా కోలాహలం

ముస : ఈ గడబిడంతా ఏంటి తిరపతయ్యా?

తిరపతి : స్ట్రయికు చేస్తున్నారు.

సింహా : నువు గమ్మునుండరా ముసలాయ్.

ముస : స్టయికా? అంటే ఏంటన్న మాటా?

తిరపతి : అంటే, పనివాళ్లు మిల్లులో పస్లు మానేసి బయటికి కొస్తారన్న మాట.

ముస : అదేందయ్యోవ్! పన్లుమానేసి బయటికొస్తే, మరి పొట్టగడవటం ఎట్టా? వుత్తపున్నానికి నన్ను బయటికి లాగొస్తిరీ? ఇదంతా నాకు తెలవదే?

సింహా : నిన్నెవరేం బలవంతాన లాక్కురాలా. పనివాళ్లంతా బయటికొచ్చేశారు, నువ్వూ ఒస్తావా అంటే ఒచ్చేస్తివి. నీకు ఇష్టంలేకపోతే తిరిగి మిల్లులోకి వెళ్లచ్చు.

తిరపతి : మా పనివాళ్లమంతా ఒకటీ, ను ఒకడివీ ఒకటి కాదుగదా ముసలాయ్?

ముస : ఆ మాట నేనన్నానంటయ్యా తిరపతయ్యా? అంటే నానోట పురుగులు పడిపోవాల్సిందే. మీరు మా కీపని ఇప్పియ్యక పోయివుంటే మేమిన్దరం - ఏమయి పోయే వాళ్లమో.

తిరపతి: అట్లాగే మేమూ మీమాదిరి కడుపు కక్కుర్తితో బతికే వాళ్ళమే. ఇవాళ మమ్మల్ని పనిలోంచి తీసేస్తే మీరొచ్చిన దారినే పడి మేమూ వెళ్ళిపోతాం.

ముస: అంతమాట అనగూడదు లే తిరపతయ్యా. ఎంతసెడ్డా మీరు పనివాళ్లు. మా ఏనాదోళ్ళసంగతే వేరు. ఎందుకూ పనికిరానోళ్లం! మాబతుకే బజారు బతుకు. ఈ మిల్లులో మాకు ఎట్టా కడుపుకు ఇంతదొరుకుతుండదా అని మాలో మాకే అచ్చెర్రాంగా వుంటది.

తిరపతి: మా బతుకూ మీ కంటే తేడాగా లేదనీ, మేమూ మనసులో కుళ్ళుతుంటామనీ చెబితే నమ్ముతావా ముస లాయ్. ఆ ఆబాయిలర్ దగ్గరుండే చలాన్ని ఎరుగుదువా!

ముస: ఎవరూ? ఈ మద్దె కాలుజారి పడిన మడిసేనా?

తిరపతి: అవును, అతనే. ఆ బాయిలర్ చుట్టూవున్న చక్ర కూపు నూనె కారుతుంటుంది తెలుసా? చలం కాలుజారి ఆ పక్క రైలింగులోంచి కిందపడ్డాడు. మొన్న ఆస్ప త్రిలో విరిగిన ఆ కుడికాలు తీసేశారు. నిన్న మూణ్ణెల్ల జీతం ఇచ్చి మిల్లులోంచి తీసేశారు చలాన్ని. ఆ బాయిలర్ దగ్గిర సరైన కట్టుదిట్టాలువుంటే, చలానికి ఈ విధంగా అన్యాయం జరిగేదికాదు. ఈ అన్యాయం వల్లనే పని వాళ్ళంతా స్ట్రయికు చేస్తున్నారు.

ముస: అదుగో పోలీసులొచ్చారు! కొంపమునిగింది!

తిరపతి: ఎందుకూ కొంపమునగటం? పనివాళ్ళంతా కలసి కొందరు పెద్దల్ని కలెక్టరుగారి దగ్గరకు పంపించారుగా?

సింహా : అదుగో గేటు దగ్గర ఏదో గొడవ జరుగుతున్నది! రారా తిరపతీ పోయిచూద్దాం.

ముస : నామాటినండి. మీారెల్లద్దు.

తిరపతి : నువ్వు ఇక్కడే వుండు మేం వెళ్లొస్తాం – అదేంటి కిల్లి కొట్టు రంగయ్య ఇటుగా పరుగెత్తు కొస్తున్నాడూ ? ఏంవి రంగయ్యా ? ఎందుకు హడావిడిగా పరుగెతుకొస్తున్నావు ?

రంగయ్య : ఇదిగో ముసలాయ్ ? నీ పెళ్ళాం వచ్చె !

ముస : ఆఁ ? ఏదీ ? మిల్లులో వుందిగావాల్ను !

రంగయ్య : బలేపనిచేశావు ! మిల్లులోంచి ఓ పిల్లోడు పరుగెత్తుకుంటూవచ్చి నీకోసం అడిగాడు. ఈ జాతరంతా చూసి నీ పెళ్లాం నీకోసం ఆదరా బాదరా వెతుకుతూ పోలీసులు రావటంచూసి లోపల ఆ గోడవును దగ్గిర పిల్లాణ్ణి కన్నదంట ! అబ్బ ! – నీకు తెలవదా ?

తిరపతి : పరుగెత్తరా ముసలాయ్. – రారా సింహాచలం.

సింహా : పదండి జనాన్ని తోసుకుని.

రంగయ్య : ఎక్కడికీ పొయ్యేది – వుండండి. గేటు మూసేసి పోలీసులు కాపలా కాస్తున్నారు.

✶

కిష్టమ్మగారి పెద్దజీతగాడు

ఛ్ఛ: పటికి పంటకుప్పలు దొబు దొబున నూర్చెయ్యాలి. అదే కిష్టమ్మగారన్నారు. మడిసి అన్నాడంటే నూర్చెయ్యాల్సిందే! లేకపోతే ఒసికఱ్ఱదీసుకు తల పగల్నాకుత్తాడు - అట్టాటి మడిసే కిష్టమ్మగారు. సెయి బహు సుకుకు యీ కిష్టమ్మగార్కి. మడిసికి ఏ నిమిసాన గుబులుమల్లుద్దో, ఎప్పుడు యీపుమీాన సెయిపడుద్దో తెలవదుగందా! కాత్తె పెద్దజీతగాణ్ణిగందా- అప్పుడప్పుడు మడిసిసి నమ్మగూడదా అనిపిచ్చెద్ది. పెళ్లి జేసుకున్నా - పెళ్లాం కాపరాని కొచ్చిందీ - అయినా మడిసిని కనిపెట్టి చూడ్డం యీ కిష్టమ్మ దొంగద్దోలా! అల్లప్పుడు పుటికిలిన నోరు జారన్నా సుబ్బాంతో "కిష్టమ్మగారు పోలుపు దీసుకుని బాదా"డని. ఇరగబడి నవ్వింది. నడ్డి యిరగదన్నాల్చిందప్పుడే. ఉత్త కొక్కిరాయిముండ! అయినా కొత్తగా పెళ్లి జేసుకున్నోణ్ణి పెళ్లాంతో యిట్టాటియ్యన్నీ- అసలెవరన్నా సెప్పుకుంటారా అంట? అసలు వుత్త ఎదవనుగానూ నేనూ? ఇట్టా వొచ్చెద్దనే ఆ మద్దె తోలేకాసినాడు, కిష్టమ్మకు గుబులెద్దిరిగి, ఒసికఱ్ఱ దీసుకుని తల పగల్నాకుతే, కిక్కురుమనకుండా ఎల్లి వాములదొడ్డో పండుకున్నా. పోనీ పని మానుకుందామా అంటే మాటలా? ఆనాడు గురవాయోళ్లు యేమన్నారూ? "నీకు ఏనాడో సుడివుండది లేరా, కిష్టమ్మ

గారి పెద్దజీతగాడి వయినావ్రా!" అన్నారు, ఆళ్ళకేం దెల్సిద్ది అస్సల్సంగతి? అయినా యింకోసోట యేడన్నా కాత్తె సుమా రయిన పని దొరకాలగందా? ఏడా? యీ సన్నాసున్నాకోసేనా మడుసులు కాత్తె సుమారుగా బతికేదీ? ఎధవ మొగాలుగాదూ యీడంతా! అంతాదివాలా ఎత్తాసుగందా, కేసులు బోసుత్తో తలకాయలు పగల్యాకున్నానీ! అందుకే దీన్ని బొంబోడూ రంటారు. ఎవరో ఒకరిద్దరు కిష్టమ్మగారంటి వారయితే అట్టి టటట మద్దెన బాగుపడ్డారు గాని— మిగతాదంతా వృత్తశక్తి గాదూ? పొలం అంటే కిష్టమ్మగారి పొలం అనాల ఎప్పటి కయినా! రతనాలు కక్కుతయ్యంటే ఇంకా ఆడ సచ్చేంవుంటదీ? ఈ సేతుల్తో యిన్నేళ్ళనించి ఎట్టాటి కుప్పలూర్చానూ? హుం, కోటయకొండ పెబల్లాంటి కుప్పుంగ! "ఒలియ ఒలియో" అంటూ తొలికోడి కూసినప్పట్నుంచీ కొట్టుకుంటూ పోయిన పోటం — జల్లలా జల్లలా రాసుల్రాసులు అంతరిచ్చానికి లేసి పోతా వుండాల్సిందే — కిష్టమ్మగారు అవకాడ నిలబడి ఇదంతా చూస్తా నవుతా వుంటారు. నాకే గనక అట్టాటి కుప్పలుం టేనా! సుబ్బాన్ని సికరంమీన కూకోబెడ్తా! నవ్వుద్ది సుబ్బాం! ఆ గింజనంతా మీనబోసుకుంటూం తరంబరాలకుమల్లే! కుప్ప గొట్టే ఎంకాయ్, యీరాయ్, పోలాయ్, పెంటాయ్, దిబ్బాయ్, గుంటాయ్, మట్టాయ్, చక్కాయ్, పుల్లాం, పోలాం, ఎర్రాం, ఎంకాం యీళ్ళందరికీ బత్తాలకి బత్తాలు—"

"సూరాయ్" అన్నది కిష్టమ్మగొంతు.

"ఏంది కిష్టమ్మగారూ—" దున్నకుర్రకు గాటుకాడ సీలు పెడ్తా సుట్ట వైకంలో కూకునుండ పెద్ద జీతగాడు — కండబల్సిన

కోడెదూడ కమ్మిన కమ్మటం అట్ట ట ట ట ట తెగిసి పోయి నట్టు - పట్టివేసి నిలబడ్డాడు సూరాయ్, కిష్టమ్మనీడ అట్టగుపించే తలికి.

"సుట్ట గీటుమీనుండదేరా సూరాయ్?"

"అబ్బె యాడ్దండీ - వృత్త శత్త పుగాకయితే!"

"చా యదవా పొల్లు రాన్నాకే వొళ్ళులేకా! దాన్న కర్రకు అంతసేపంట్రా నీలుతావేదీ!"

"సప్పరిచ్చుకుంటా తాగుద్దండీ-"

"ఇగ ఆడకి సాల్లేవోయ్ ముండా"

"అంతే లెండి."

"ఇదుగో సూరాయ్?"

"ఏంది కిష్టమ్మగారూ?"

"ఈ ఏడు మనపంట ఎట్టాపండిందనుకుంటున్నావ్రా?"

"ఇరగబడి పండిందంటున్నారండీ?"

"నిజంగా నంట్రా!"

"నిజంగా! వూరంతా యిదేమాటయితే!"

"బలేపంట పండిందటావ్?"

"బలేగిలే ఎరగమే!"

"సూరాయ్?"

"ఏంది కిష్టమ్మగారూ?"

"కొత్తకోడెగిత్తి లొస్తున్నయి తెలుసునంట్రా?"

"యాడ? - ఎవురికీ-!"

"మనకేరా యెదవా!"

"ఏందీ-నిజంగానంటండీ- చా-! అరె-అఁ హీ-హీ-హీ సెప్పలేదేంటండి కిష్టమ్మగారూ?"

"మొన్న ఏటవతలకు ఎల్లినప్పుడు బేరం జేసొచ్చాలే. యీ పాటికి రెడ్డెమ్మ తోలుకొస్తావుండాలి."

"చా!"

"చా ఏందిరా ముండా. బల్ మనగాడి గిత్తలయితే!"

"ఆఁ-ఝుహీ - !"

"ఈఏడు కుప్పల్నూర్పిడంతా మన కొత్తగిత్తల మీనగా పోవాల్సిందే!"

"దుమ్ము లేపనండీ!"

"పదిహేనొంద లిచ్చికొన్నా?"

కిష్టమ్మగారు తల్చుకుంటే పదే నొందాల లెక్కేం దఁటా!"

"మంచి ఏపుమీనుండయిలే!"

"యింకా ఏపుమీన మేపుతా!"

"సూరాయ్?"

"ఏంది కిష్టమ్మగారూ?"

"రేపు తొలికోడి కూసే యాలకు నూర్పిడి మొదలు పెట్టాల - చెప్పానుగా?"

"మరి అంతేగదండీ."

"మాలపల్లిలో అందర్నీ కేకేశావంట్రా?"

"ఎప్పుడో అయిపోతే."

"గొబ్బిరికాయలు తెచ్చావంట్రా?"

"అప్పుడే తెచ్చిని గదంటండి."

"రాత్రికి యింకోసారి ఎల్లి వాళ్ళందర్నీ రెడీ గుండమను."

"ఎళ్ళను మరి!"

"నువ్వు పెందలకాడ లెగవకపోయినావంటే మెసిరగ నూకుతా – తెల్చిందా?"

"మొదఁలు నాకు నిదరేడ పట్టుద్దండీ!"

"కోడెత్తె లొస్తావుంటయి. గాబులో కుడితి గలిపి రెడీగుంచు – ఆఁ?"

"క్లె! కోడిగి త్తలు తల్సుండమొయ్యు!" అనుకున్నాడు సూరాయ్.

"పంటకుప్పలు! కోటయకొండ పెబలకుమల్లే–ఎంకాయ్, యీరాయ్, పెటాయ్, పోలాయ్, మట్టాయ్, చక్కాయ్, దిబ్బాయ్, పుల్లాం, పోలాఁ, ఎంకాం, ఎర్రాం – లెగిసిపోవాల్సిందే – నూర్పిడి తల్సుండమొయ్యు..."

నిశి రేత్రే లెగిసి కూకుండాడు తను. నయం! యింకానా తను పండుకునేది! పంటకుప్పలు నూర్చుకోనక్కర్లా? తొలి కోడి ఎప్పుడుకూసినా కూసుద్ది......

పంట యిరగపడి పండింది! పంటకుప్పల్ని సూత్తుంటే ఒల్లు యాడికో లెగిసిపోతుండది! ముంగలగా ఎల్లి తను ఒక్కో పంటకుప్ప సికరమిర్నాన కూకోవాలి – సుబ్బాం అంత దొబ్బున ఎక్కలేదు – ఆఁ, దాన్ని నమ్మిందెవరు – తల్సుకుంటే ఎంత పనయినా సేసుద్ది, పిర్ర లెగ కేసుకుంటా. బల్ ముద్దొచ్చద్ది ఎదవముండ! నూర్పిడి అవుతావుంటే చూడాలి ఎదవను –

యియ్యాల ఒక్కతెంజనమంతా దాన్నెత్తినే పోశాసుకో- యిద్దరం పోసుకుంటాం.

అకె నాయనా ఎట్టాటి కోడెగిత్తలు! సూరాయ్ కోడె గిత్తలు! గిత్తలమీన కిష్టమ్మ యేయివేశాడంటే ఒసికర్రతో తల పేటుకు పగిలిందన్నమాటే! ఇంకా నేను రేత్రో పండుకున్నా రేందే, లెగవండి లెగవండి పెలయిపోతుండది - దూరపయానం జేశారుగావాల్ను కూసేపు జనపకట్టల్ని తినండి - యియ్యాల్నీ తినండి. ఎందుకే అట్టజూత్తారూ? సూరాయుంటే వాడు వీడనుకుండాడో ఏమో, మీమీన యాగవాలిందంటే యీ సూరాయి పానం ఆవజాన అడ్డంగా పడిపోవల్సిందేననుకోండి- గెనగెన గంటలు, గజ్జెలు, మువ్వలు, కుచ్చులు, గులాం కొట్టుకుంటా - దుమ్ములెగుపుతాపోవాలి యాడకి పోయినా- తల్లోండమొయు సూరాయిగిత్తలు - యీ సుబ్బాం యింకా పండుకుందేం యాల మిగిలిపోతుంటే -

"సుబ్బాం?"

"సాన్లే వూకో-"

"లెగవ్వే నా పిలకా-"

"అదేందమ్మా కోక గుంజుతావూ-నా చంగ తెరగవు-నిదరొత్తుండది-"

"నిదరా? యిదేం సుబ్బారా యిదీ- గెంటలు గెనగెన మోగిపోతావుంటే, లెగు లెగూ-"

"అబ్బబ్బబ్బబ్బ యిదేం మొగుడ్రో నాయినా - నా సెవులో మోగియ్యావూక - బుడ్డపుంజుకుమల్లే - అబ్బోబ్బ్ - ఎహా లెగూ నిశిరేత్రి యిదేందంటా-మాయదారి సచ్చినోడా-"

"అనహరా! ఒలియ ఒలియో - ఇదిగో సుబ్బామోవ్, ఎర్రకోక, సల్ల రెయిక కట్టుకు రావాల్సిందే యియ్యాల - ఓరి ఎంకాయ్, యీరాయ్, పోలాయ్, పెంటాయ్, మట్టాయ్, చక్కాయ్, దిబ్బాయ్, గుంటాయ్ - వాసి పుల్లాం, పోలాం, ఎర్రాం, ఎంకాం యాడవుండార్రా మీ మడుసులు బంగారం గానూ - లెగవండ్రా, లెగవండ్రా తెల్లారిపోతుండదీ - సుబ్బాం గొబ్బిరికాయ లెత్తుకురా - ఎర్రకోక, ఎర్రకోక - పదండి పదండి, లెగవండి లెగవండి - సూరాయ్ కోడెగిత్తలు - ఎల్లిపోతుండయి మేగాల్సిన——

"ఎందుకే సుబ్బాం సిగ్గుపడ్తుండావ్?"

"బలేబండి - బలేగిత్తలు!"

"సూరాయ్ బండి, సూరాయ్ గిత్తలు-
'ఒరి ఒరి బండీవోడా, ఒగలమారి బడివోడా'- ఓ హెయ్-"

"బండిమీనా నాసోకూ నిలపరా బండీవోడా- ఏ హేయ్-"

"ఓహో సిత్ర రేఖా?"

"ఏమి ఆనిరుద్ధణా?"

"ఎహో అనిరుద్ధుడనే-"

"ఏం సచ్చావ్‌తో యదవ - ఒగలమారి బండీవోడా!"

"బండిమీనా నీ సొగసూ - ఓరి రండిరా, రండిరా మూర్తం మింగిలిపోతూండదీ - గొబ్బిరికాయలు కొట్టవేందే సుబ్బాం-"

"క్లై! మడిసంటే సూరాయ్‌కిమల్లే అట్టుండాలి!" అంటుండారు కుప్పగోష్టే ఎంకాయ్, యీరాయోళ్ళు – తనకి తెల్చు ఎంకాయోళ్ళసంగతి – "ఒలియ ఒలియో – ఎత్తేర్ఁవిరా కట్టలూ –"

క్లై! రతనాలకి మల్లే రాల్తుండయి గింజలు! సూరాయ్, సుబ్బాం, ఎంకాయ్, యీరాయ్, పోలాయ్, పెంటాయ్, మట్టాయ్, చెక్కాయ్, డిబ్బాయ్, గుంటాయ్, పుల్లాం, పోలాం, ఎర్రాం, ఎంకాం – యీళ్ళందరి సేతుల్లోంచి రాల్తుండయి గింజలు – తళతళ, బగబగ మెరుత్తా రాల్తుండయి – అందరి మొగాలు మెరుత్తుండయి – ఎంకాయోళ్ళ ఒళ్ళు సెమటలు కారిపోతుండయి – ఎర్రాయోళ్ళ కళ్ళు రఖతం గక్కుతుండయి – ఒలియ ఒలియో—

"సుబ్బాం, నీకళ్ళు నీటుగార్తుండయ్యేందే!"

"నీ మొగం ఎర్రగావుండదేరా!"

"దువ్వ తెగిసిపోతుండది – కుప్పలు కరిగిపోతుండయి – తొక్కండి తొక్కండి కళ్ళాఁ, ఎయ్యండి, ఎయ్యండి కళ్లాం – సుబ్బాం, తూర్పార, తూర్పారపట్టు, పట్టు–తరంబరాలు—"

"ఓ హేయ్!"

"ఏ హేయ్!"

"ఆర్నాయినా జిలేబి సెంచయ్య ఒచ్చాడ్రా నాయనా – ఓ తాళాసెవుల గుత్తి సెంచయ్యోవ్ – జిలేబి, సెక్కెరాలు, పకోడీలు, పొప్పుండలు, ముంతకజ్జాయం – ఓర్నీ రావయ్యా

నీయిల్లు బంగారంగానూ. వారె గోతాం దెచ్చార్రా యీ సెంచయ్య కడుపాత్రంపాడుగానూ - ముంగల కాస్తె జిలేబీ పెట్టు. ఆనకసూద్దాం గోతాం సంగతి - ఏఁదదీ-ఏఁది సన్నాయి కర్ర యినిపిచ్చుద్దేం - గంగిరెడ్డోళ్ళు ఒచ్చార్రా నాయనా - పెళ్లి జేత్తాగుగా వాల్ను - ఎహె పదండాతలికి సెవులో వూత్తారూ-ఎహె ఎహె, యిదేఁది గంగిరెద్దు పడ్లకుప్పెక్కద్దీ-ఓ గంగిరెడ్డాయనోవ్, కాస్తె దాన్ని సిలపవయ్యా సికరమ్మీన కెల్లి కూకుంటదేమో - వుండండి, కాస్తె వుండండి-వూదమాక అదుగో ఆడ సిలబడి ఆడండి గంగిరెడ్డాట - ఇదుగో సీతారాములోరి పెళ్లి-పెళ్లి ఆశీచ్చాల తెల్పిందా?"

ఏనాది సెంచాం కూతురు బుడ్డది ఒడిగట్టుకొచ్చి మొగమాటంగా నిలబడ్డది - సుబ్బాం సేటతో శాలెడు గింజలు బుడ్డదానొళ్లో పోసింది-

"సుబ్బాం"అన్నాడు తను ఎర్రకోక సుబ్బాన్ని పడ్లరాసి సికరం మీానకు లాగుతా.

"ఏందయ్యా !-" అంటున్నది సుబ్బాం సిగ్గుతో తలొంచుకుంటా.

ఎర్రగా నల్లగా మెరిసిపోతుందది సుబ్బాం - పెద్దకాలవ గట్టున సూరుడు ఎర్రబడిపోతుండాడు రఖతానికిమల్లే - రత నాలకిమల్లే - అదేఁది! - ఎంకాయ్-యీారాయ్ - పోలాయ్ - పెటాయ్ - పట్టాయ్, చక్కాయ్, దిబ్బాయ్, గుటాయ్, పుల్లాం, పోలాం, ఎర్రాం, ఎంకాం రాసి సట్టూతాజేరి ఎగుర్తుంజారు - ఓహోయ్ -

"ఓరి సూరాయోవ్ –"

మంచంమీన్నుంచి ఎగ్గిరి కిందపడ్డాడు పెద్దజీతగాడు సూరాయ్... అది కిష్టమ్మ గొంతు.

"యిఁయ్యాల కుప్పలు కొట్టక్కర్లేదంట్రా సూరాయ్? యింకా లెగిశావా లేదురా – తన్నంట్రా నిదర మొగం నాయాల్ని – ఎల్లి ఎంకాయ్, యీరాయోళ్లను కేకేసిరావేం." దబదబ దబదబ కిష్టమ్మ గొంతూ, సెయ్యీ సూరాయ్ గుడిసె మీన, గుండెమీన మోగిపోయినై దద్దరిల్లిగొట్టా...

పిప్పి దంట్లు

'ఒంటిపూట కూడు తింటావున్నా సీతాం నేను యింత మాటకు ఎటనోగట్ట పోతావుండాంగందా, తనకు యిరోశనాలు బట్టుకుని రోజురోజుకు మనిషి ఆవజాన దిగజారిపోతావుండది, నే నేంజేసి చచ్చేటట్టు? కూలిదొరకాక, కూలిదొరుకుతే గింజదొరకాక యీవజాన అడకత్తెర్లోబడి కొట్టుకుంటుండ నాబోటోడికి బగమంతుడుమటుకు కేం జేత్తాడు!"

"తిండికి కరువొచ్చిందని రేసను పెట్టారు. నిజమే - పెట్టాల్సిందే నన్నడిగితే - మరి పెట్టినాక ఆ కూసిన్నోనయినా-నాయం జరగాల్సిందేగా? సేతిలో దమ్మిడంటే దమ్మిళ్ళేక కిందటివారం రేసను తియ్యాకపోతే యీవారం అయి ఆవజాన సీలుగారిపోవల్సిందేనా? నాయం సూడమన్నా. పోనీ రూల్చుండయ్యంటే రూల్చుండయ్యనుకుదాం. రేసను ఎంకయ్య ఏమన్నాడూ? "మీ కేంరా నలుగురిచేలో కూలిచేస్తేసరి, గాదెనిండా పోసుకుని ఏడాదిపొడుగూతా కాలుమీద కాలేసుకుని తినొచ్చు! మీకు కరువొచ్చిందంటే రాజాధి రాజులకు గూడా వొచ్చిందన్నమాటే!" అన్నాడు. ఆ మాట నన్నేనా అనాల్సిందీ? వూళ్లో వుండ నలుగురు పెద్దమనుషుల్ని పిలుసుకొచ్చి యిల్లంతా తనకీచేయించిగందా ఆమాటనాల్సిందీ? ఆ పెద్దమనుషులికి మటుకు తెలవదూ మనూళ్లో ఎవరింటో ఎంతెంత వుండదీ?

నా పెళ్ళానికి తిండి తక్కువయి ఏడిజేసి యిగో శనాలుపట్టు కుంది సానామందికి తెల్చే? రంగయ్య రూపాయికి తవ్వెణ్ణి గోనెలుడు బియ్యంకాడికి పబిల్గ్గా గల్లా కొట్టుండాడే, యీ ఎంకయ్య ఆళ్ళసంగతి ఎత్తడేం? ఎంకయ్యా! అబ్బో యీన మంత్రిపని జెయ్యాల్సినోడు గాదూ? ఆ మద్దె యిట్టాగే ఓ సోమారంనాడు సేతిలో డబ్బుసాలక అద్దరూపాయి బియ్యమే కొలిపించుకెళ్ళి, యిట్ట మూడో రోజు నొద్దునూ, యిగనేం వుంటయ్యాడ? ఓరి నీ యిల్లు బంగారంగాను యిదేందియ్యా అనడుగుతే "యిదొకటా పైగా! అప్పుడే తీసుకెళ్ళివిగా అన్నీ? కావాలంటే ఎవరికన్నా కొద్దచూపించుకో వాళ్ళే చెపుతారు గీత ఎక్కడిదాకా వుందో! చస్తున్నాం యీ చదువురాని ముండాకొడుకులతో!" అన్నాడే ఎంకయ్యా! ఆ గీతే దో, అదెక్కడ కొచ్చి నిలుసుద్దో నా కెట్ట తెలుసుద్ది! మనిషి మాట నావజాన ఎత్తాతలపారేస్తే అటీటు సూడకండా నెత్తిన గుద్దేసుకుని యింటికిపోలా నేనూ! అసలు యీ రేసనాయన్తో పేసీపడేగ తేం బట్టిందంటా. బసవయ్యగారు నాయంగల మనిషయితే, కూలీకి ముంగల దాన్యం కొలుత్తానని వొప్పందంజేసుకునీ, తీరా నాట్లయినాక పూ ముగ్గురి కలిపి దగ్గిర దగ్గిర రెండుబత్తాల దాన్యం గింజలు ఎగ్గొట్టి డబ్బు సేతిలో పెట్టెనుగా! రేసను కొట్టో బియ్యం సాలకా, రంగయ్యకాడికెళ్తే ఆ వుండది నీలు గారిపోయీ - సివరికి ఏం దక్కినట్టయిందీ? ఆ దాన్యంగింజలే వుంటే ఆడది ఆవజాన మంచానపడేదా, ఇన్ని పేసీలుండేయా!" అనుకుంటూ రేసనుషాపుదగ్గిర కొచ్చి తలెత్తి చూశాడు పాపయ్య.

'అఁహ్బే ఏందీ జనం! కాస్తుండ పెశోరూ యివాళే వొచ్చారేందబ్బా! ఏందో అరుసుకుంటున్నారే – తెలవదేం – ఏఁదబ్బా....' జనాన్ని తోసుకుంటూ పాపుముందర కెళ్ళి నుంచున్నాడు పాపయ్య.

పాపు తాళంవేసి తాళం చేత్తో వెంకయ్య అక్కడ నుంచుని వున్నాడు.

"యిప్పటికి పదకొండుసార్లు చెప్పాను, మళ్ళీ పన్నెండోసారి చెప్తున్నా, బియ్యం రాలేదు" అన్నాడు వెంకయ్య.

"ఎప్పొడొత్తయ్" అన్నారు జనం.

"ఎప్పుడొచ్చేదీ నేనేం కలగన్నానా?" అన్నాడు వెంకయ్య.

"మరి మే మేంగావాలి!" అన్నారు జనం.

· చేతులెత్తి జనానికి దండంపెట్టాడు వెంకయ్య.

గుటకమింగుతున్న పాపయ్యను జనం అటిటు తోశారు.

*　　　*　　　*

పన్నెండు గంటల రాత్రయిందేమో ననుకున్నాడు పాపయ్య. 'యిగ తనకు నిద్రపట్టదు. పట్టటం సాలాఅనుమానం. పత్తే బాగుండు. కడుపులో ఏంలేంది నిదరపట్టేదీ లేందీ తనకు బాగా గాపకంరావటంలా. మరి తన పెళ్ళామూ, కూతురూ నిదరపోతుండారే స్తితంగావుంది? యివాల్టికి నాలుగు రోజులు కాలా రేసనుపాపు మూసీ? అయింది...అటు మొన్నే మో, ఆవుండ కాసిని అటుకులు తిన్నాం. మొన్నా, నిన్న పెసర గుగ్గిళ్లూ–రూపాయికి తవ్వెణ్ణర్లోసెలెదు పెసలా!...అటు మొన్న

శేషయ్యగారి కూలి రూపాయిపావలాకెట్టి తక్కువ సోలెడ్డర గిద్దెడు పెసలు దెచ్చి, మొన్న సోలెడూ, నిన్న సోలెడూ పోతే యింకా ఎన్ని వుండయి? సోలెడ్డరగిద్దె వుండయి. అయి రెణ్ణాళ్ళు వుండం ఎందుకయినా మంచిదిలే. ఇవాళ గస్త్రేరాకు పులుసుతాగితే కడుపంతా తొలిసినట్టయింది ఎందుకనబ్బా? కొత్తె గట్టిగా ఏమన్నా పడకపోతే అట్టాయిందా? ఏమయితే మటుకు రూపాయికి తక్కువసోలెడు పెసల్లెక్కన ఎన్నాళ్ళు దింటాం? ఇనాళ్ళా రంగయ్య రూపాయికి తక్కువరబియ్యమన్నా యిచ్చేవోడు. ఇప్పుడు మనిషి ఎందుకనో మాట్టాడటంలేదే? దాన్యం అయిపోయినయ్యో ఏమో? లేకుంటే వున్నట్టుండి ఏ తక్కువో, మూడుసోళ్ళకాడికో బరాయి తీస్తాడెట్టా? ఆయనకేం మారాజు, అనుబవం వుండపిగనక ఏంజేసినా జేత్తాడు. కామగూడదంటే తింటానన్నా కూకుంటాడు గాస మాకుమల్లె యావజాన కడుపులు కాల్చుకోడుగా! అసలు సుడిగల మనుషులే వేసు.

“ఆవజాన అయిపోతుందది తన పెళ్ళాం, బొమికలు మిగిల్నయి. జావపోయమంటాడు బెమ్మానందం. రెండుపూటలా వరన్నం తింటున్నంతకాలం గెడకర్రలాగావుండే మనిషికి జావ పోస్తే నయంగుంటదా యిది కూడుచాలక వొచ్చిన జబ్బయితే? అసలు ఏ మాత్రం ఒంట్లో సుమారుగావున్నా వొచ్చి మీద వాలేదిగాదూ! ఎనక ఓ పూట తిన్నా, తినకపోయినా యింతన్యాయం ఎప్పుడన్నా వుందా? ఎంత మునసబ్బోకు కయింది మాదీ!... రేసనుకొట్టోకి బియ్యం ఎప్పు డొస్తయ్యో!... ఎందుకో అనిపిచ్చుద్ది తన పెళ్ళాం దక్క—

దేమోనని - చా, ఎదవను గాకపోతే యిట్టనుకుంటానంట! రేపు నాకూ యిరోశనాలు పట్టుకుంటేనో! అసలు వాసన జూస్తే రోజులు అట్టాగే వుండయిలే! పోనీ సత్తే అందరం జస్తాం - యింతకన్న సచ్చేదేంది! తెల్లారి లెగుస్తే కూడో కూడో అంటా దేవులాటయిపోయింది. ఎహె ముదనష్టబ్బతుకయినాక యిగ దేనికీ!"

"గజ్జెరాకు పులుసు పాయసంగా తాగాల సొచ్చిందే? పెసర గుగ్గిళ్ళు సానానయం! సీతాం గూడా అట్టనే అంది. పిచ్చిముండ అదే కాస్త నయం. ఇట్టాటి సిక్కులు ఎన్నొచ్చినా - మొదులు పిల్ల నోరెత్తు తేగండా అనుకోవల్చింది. పోనీలే గుడ్డిలో మెల్ల ... యింకా సోలెణ్ణర గిద్దెడుండయి! ఎటనయినా పెసర గుగ్గిళ్ళు బాగానే వుంటయి. చనగలుగాని, కందులుగాని - యింకేవీ వుండవు యీటంత రుసిగా! రూపాయికి తవ్వెణ్ణొస్నెలెడు...సానా కష్టం..."

ఏంటో చప్పుడయిందనుకున్నాడు పాపయ్య. చీకట్లో ఏం కనుపించటంలేదు. ఎలికయివుంటుంది. 'అదేం పీక్క-తిందామనొచ్చిందో' అనుకున్నాడు పాపయ్య.

"యివాళ తనకు నిద్ర రాదు. ఎవరన్నా నాలుగు వొడ్ల బస్తాలు తన యీపుమీాన పడేస్తే బాగుండు - ఏంటో."

ఏంటో బర్రెగొడ్డు జనపకట్టె తింటున్నట్టు పరుక్కు.... పరుక్కు మంటున్నది. సీతాం నిద్దర్లో కలవరిస్తున్నదనుకున్నాడు పాపయ్య. పిచ్చిముండ నిద్దర్లో ఏంటో నములుతుండది....పరుక్.... పరుక్....పర్రుక్ - పాపయ్య గభాల్న లేచి సీతాం పక్క-

తవిడాడు. పక్క ఖాళీగా వుంది - ఒక్క వ్రాప్రులో గుడిశ బయటకొచ్చి పడ్డాడు పాపయ్య.

ఆ నక్షత్రాల కాంతిలో సీతాం మట్టి అరుగుమీద కూచుని - ఆ చప్పుడు చెయ్యడం స్పష్టంగా చూశాడు పాపయ్య.

“ఏందే నువ్వు జేసేదీ!” అన్నాడు పాపయ్య.

“వూరకనే—” అన్నది సీతాం గొంతులో గుక్క దూరి నట్టయి.

“మాట సరీగా రానీ!” అన్నాడు గలబరించినట్టు.

“పెప్—” అంది సీతాం.

పెటీమంది సీతాం వీపుమీద - మొసప్ర మోకిసి ఘాం మ్మన్నట్టు. నేలకరుచుకున్న సీతాముదు గూడుపట్టుకు యీడ్చు కుంటూ గుడిశెలో కొచ్చి దీపబ్బుడ్డి ముట్టించాడు పాపయ్య.

“అయ్యో - ఏందిదంతా—”అన్నది మంచంలోవున్న పాపయ్య పెళ్ళాం సుబ్బమ్మ, ఆత్రంతో వొణుకుతూ.

“మాట్టాడవేందే!” పాపయ్య కాలు లేచింది.

“అయ్యో కొట్టమాకయ్యా సచ్చానూ —” అనరచింది సీతాం బాధతో ముడుచుకుపడిపోతూ.

బుసలిడుస్తున్న పాపయ్య కాలు అట్లాగే ఆగిపోయింది, గోడదగ్గిర కదలకుండా చుట్టగా పడివున్న సీతాన్ని చూసి.

“బాబో—” అన్నది సుబ్బమ్మ జుట్టు పీక్కుంటూ.

బిత్తరపోయి నుంచున్నాడు పాపయ్య గుడిశ కూలి నెత్తిన పడ్డట్టు.

"ఓ దేవుడా –" అన్నది సుబ్బమ్మ హీనస్వరం.

ఆ నిమషాన ఎవరన్నా తన నెత్తిన పలుగు దిగేస్తే బాగుండు ననుకున్నాడు పాపయ్య.

మెల్లిగా – వాళ్ళోనుంచి కింద పడిపోయిన పెసల్ని పోగుచెయ్యటం మొదలు పెట్టింది సీతాం.

ఒక్కసారి వొళ్ళు వొణికినట్టయింది పక్కదగ్గిర స్తంభానికి జారగిల పడ్తున్న పాపయ్యకు.

"నిలువున పోవాల్సింది పిల్లపానం!" అన్నది సుబ్బమ్మ శ్వాస తిప్పుకుంటూ.

"నా కేంబట్టలా అంతకర్మ!" అన్నాడు పాపయ్య గుమ్మంలోంచి చీకట్లోకి సూస్తూ.

"నిసిరేత్రి నీ కేంబుట్టిందే నీ పిల్ల సావా! దొంగగెడ్డి తింటే పానం నిలుసుద్దంటే, నాయంగా తింటే తినాలగానీ?" అన్నది సుబ్బమ్మ.

"ఆసలాడ వుండదే సోలెణ్ణర గిద్దెడు! తిక్కరేగిందంటే రేగదూ?" అన్నాడు పాపయ్య.

ఎత్తిన పెసల్ని మిగతావాటితో ముంతకుట్లోపోసి, కిక్కురుమనకుండా పడుకుంది సీతాం.

"రేపో ఎల్లుండో ఆ సోలెణ్ణర గిద్దెడూ అయిపోయినాక ఏమవుద్ది? దినమే గండంగా వుంటే ఒకప్పొడుమాటుకు సావు తప్పుద్దా!" అన్నది సుబ్బమ్మ.

"అయితే యివాళే సావమనా నువనేది?"

"సచ్చినోళ్ళెవురూ చెప్పిసావలా!"

"అసలు మనం ఎందుకు సావాలంటా ?"

"నే బతుకుతానని నీకేమన్నా ఆసుండదా ?"

అట్టనమోకే నీకు పుస్న్నముంటుంది! అసలు యిగోళ నాల్తో పేగు దిగజారి ఆకలి తెలవక నీ కట్టుండదిగాని కడుపు మంటతో పానం ఎట్టుడికిపోతుండదీ నీకేం తెల్చద్దిలేవే! యిట్ట చావటం ఎవరిపానం వొప్పద్దిలేవే!"

"అంసుకేనంటయ్యా సిన్నముండను అంతలావు తన్న దంతిపి ?"

"తనొక్క తేనా యీడుండదీ ?"

"ఎంతకాడికి దిగజారిపొయ్యావ్! యింతకు ముంగల నీ నోటెంట యిట్టాటి మాటలురాలా!"

"నేనా ? అదిగందుకే అంది పేగు దిగజారింది నీకని."

"నాకూ · దిగజారింది వూళ్ళోవుండ నాబోటి ఆడ గూతుర్లకూ దిగజారింది మొగాళ్ళు ముండమోసికూకుంటే!"

"ఏందో కొత్తపదాలు రానిత్తుండావే ?"

"అంతగాక మరేంది ? ఒకపక్క బియ్యం లేవు రేసను మూసేశామంటుండిరీ యిటుపక్క రంగయ్య గంగయ్యలు రూపాయికి తవ్వెడు బియ్యం పబిలీగ్గా అమ్ముకుంటుండిరి! ఎవ్వురా మొగోడు వూళ్ళోవుండ పెద్దమనుషుల్ని నిలేసి అడిగిందీ ? నువేందో సావకుండా కూకుంటానంటుంటివే – సచ్చినాళ్ళంతా యిట్టా అంటానే సచ్చారు!"

"అయితే ఏందే నువనేదీ ?"

"అనేదేంవుండీ. బతకాలనుకునేవాళ్ళు యింటో గుప్పిడు గింజల్లేకపోతే సూన్లు సూస్తా కూకోరు ?"

"ఎవరూ కూకుండదీ ?"

"ఎవ్వరు కూకున్నారో – నాకీ గతిపట్టింది – రేప్పు దానికీ నీకూ పట్టుద్ది !"

"అయితే నువనేది యాడన్నా కన్నం ఎయమనా ?"

"అంత ధైర్నెం వుంటే రంగయని బయటికే లాగే వాడివి !"

"కొట్టో ఏపిస్తాడు నీకు తెలవదు గామాల ఆయన సంగతి !"

"ఎవురు రంగయ్యా ?"

"రంగయ్య కాకపోతే రామయ్య. మొన్న ఎవురో అన్నారంటూ రామయ్యగారింటో సానా దాన్యబస్తాలుండయ్యనీ – ఆయన్ని కాస్తా పోలీసోళ్ళు పట్టుకుబోయ్యారు – మరి అదెందుకో !"

"మనకెందుకొచ్చింది అరవవాక !"

"మరిగనేంది?"

"ఆయన కూలీకి ఎక్కువగా పోతావుగందా అటనే బసవయ్యగారి కాళ్ళు పట్టుకుందూ ఏమంటావ్వో ?"

"అది తప్ప యింకేమన్నా మాట్లాడమంటాడు"

"ఎటనయినా తిప్పలు పడయ్యా పానం పోతుండది."

“రోజులు బెడిసికొట్టినయి యిగనేందే చేసేది! అప్పుడే యిస్తివి నీ కడియాలు - నల్సుకుపోయినై - యిదిగో - యాడవ మాకే నీకు పున్నెం వుంటుందీ - అమ్యోబగమంతుడా—”

“యింకా దగ్గిర కూకో—”

“కూకుంటాలే - అది గందుకే —”

తెల్లవార్తే బాగుండుననుకున్నాడు పాపయ్య.

దొంగమొహం

కుంటికాలు దొంగపావడు వొంటి పక్షి. పావడి మొగం దొంగ మొగానికిమల్లే వుఁటదని సానామంది పావణ్ణి దొంగపావడంటారు. దొంగమొగాలకి పెళ్ళిళ్ళు కావు; పెళ్ళే గాంది పిల్లలువుటుకు యాణ్ణుంచి వొస్తారూ? మొదలు పావడికి నా అనేవోళ్ళుంటమే పెద్ద అనుమానమైన యిసయం. అసలు పావడు ఏ జనమలోనో బహుపాపం చేసుకునుంటాడు. అందుకే వాడ్ది దొంగమొగం.

కుంటికాలు పావడి కడుపు కొట్టింది. మరి ఎప్పుడేం పాపకరమం జేసుకుంటే ఏ దేవుడేం ఆ కాలుకాత్తా అట్టా జేసి పోయ్యాడో – మొత్తానికి అదేదో జబ్బులో తన కాలుకాత్తా కాటికి కూటికి కాకుండా పడిపోయిందని సెప్పుకుంటాడు పావడు.

ఆ వూరి బజాల్లో తింటానికి కాత్తేవన్నా దొరకుద్దేమోనని కుంటికాలు యీడ్చుకుంటా పద్దాకా మలుపులన్నీ తిరుగుతా వుంటాడు పావడు. తనది దొంగ మొగమని ఆలీరు సెప్పుకుంటుంటే సానాసార్లు యిన్న పావడు ఎందుకయినా మంచిదని పై కండవాతో మొగం సానామటుకు సాటుసేసుకుని తిరుగుతా వుంటాడు అటిటు బిత్తరసూపులు సూసుకుంటా.

ఓనాడు సందెసీకట్లో ఎంకటసుబ్బయ్యగోరి యింటి ముంగలగా కాలు యీడ్చుకుంటా ఎల్తుండాడు పాపడు. అప్పటిదాకా మూసుకునుండ తలుపు పెటీమని తెరిసి తుస్సు బుస్సు మంటా గుమ్మంలోంచి తల బయటికెట్టి ఒక ఏమయిన సీదరించుకుంటుండది ఎంకటసుబ్బయ్యగోరి పెళ్లాం సీతామాలచ్చుమమ్మగోరు.

ఈపుమీద సరిచి లేపినట్టు సీతామాలచ్చుమమ్మ దూకుడుకు ముంగల కాత్తె అదిరిపడ్డా ఎంటనే తెప్పరిల్లుకుండ పాపడు 'పొండంటి కాపరానికి ఏం సిక్కులొచ్చిపడ్డయ్యో' అనుకుండాడు మాలచ్చుమమ్మను కాత్తె నిదానంగా సూసి.

"ఎవర్రా పొద్యేంది?" అంది మాలచ్చుమమ్మ బరిసె యిసిరేసినట్టు.

"నేనేలే దొర్సానమ్మగోరూ, పాపణ్ణి" అన్నాడు పాపడు కాత్తె అడుగు దెగ్గిరకొస్తా.

"మీదకొస్తావేం, కాస్త దూరాన చావు - అయినా అసలీ మనిషితో ఎట్టా కాపరంచేయటం? రామరామరామ ఓ పెళ్ళాం, పిల్లలూ, కొంపా గోడూ - అసలు ఏదీ పట్టించుకోకుండా తుడిచేసుకుపోతుంటె, నా బొంద నేనేం వెలగబెట్టనూ యీ కొంపలో? వుద్యోగం సద్యోగం లేకబోయినా వూహా ఆ వీధులన్నీ ఆ పొడుంముక్కేసుకుని బలాదూరు చుట్టి రామంటేసరి అదే మనకు యిహం, పరం! వూళ్ళోవాళ్ళేం కాపరాలు చేసుకోటంలా? వాళ్ళకూ పెళ్ళాం బిడ్డల్లేరూ? అవ్వ, ఎవళ్ళన్నా వింటే ఇట్టేనవ్విపోతారు! యింటికొచ్చేసరికి, అన్నీ అమరిగ్గా వార్చి సిద్ధంచేస్తే బ్రువునచీది, బ్రేవుమని త్రేణ్చి

శతకాలు వల్లించుకుంటూ, పవళించేసరికి జన్మలుతరించిపోతుండె! వూం, వాయస్తారు సిద్ధంగా! ఒక్కటంటే ఒక్క పదార్థం యింటో మంటబెట్టరు, తెంటానికి అన్నీ వుగ్గరగావుండాలి! బొండమీద ఇంత బెల్లంగడ్డ పారేసిపొమ్మని వారందో ల్నుంచి కోశైకూస్తున్నా, ఎదీ?" ఆవజాన మంగలంలో పేలాలు ఏపినట్టు పెటపెటలాడిస్తుండది మాలచ్చిమమ్మ.

"ఫుల్చులో బెల్లం పడకబోతే దాని రుసే పోయె!" అన్నాడు పాపడు బెల్లంమాట యినేతలికి.

"ఎవ్వరా నువ్వూ, చుంచుమల్లే అక్కణ్ణుంచున్నావూ, చీకట్లో కనపడకండా?" అన్నది మాలచ్చిమమ్మ పాపణ్ణి అప్పుడే కప్పాడు సూసినట్టు.

"నేను పాపణ్ణి గదటండి దొర్సానమ్మగోరూ" అన్నాడు పాపడు.

"పాపం బద్దలయినట్టే వుంది – ఒరేయ్ పాపడూ?" అన్నది మాలచ్చిమమ్మ పాపణ్ణి నిలువునా చూస్తూ.

"యీడే వుండా దొర్సానమ్మగోరూ" అన్నాడు, పాపడు మనిషి నిలదొక్కుకుంటూ.

"యీయ నేమన్నా కనుపించారు్రా నీకూ?"

"యీయ నెవ్వరండి దొర్సానమ్మగోరూ" అన్నాడు, పాపడు.

"నా బొందా, నీ బొందా – మా వారు ఎక్కడన్నా కనుపించార్రా?"

"అబ్బే, అగుపిస్తే సెప్పనంటండి దొర్సానమ్మగోరూ?" అన్నాడు పాపడు.

"ఎక్కడన్నా వూరేగనీ - యిదిగో పాపడూ, నీకు పుణ్యముంటుంది, కాస్త ఆ వెంకటస్వామి కొట్టుకు వెళ్ళి ఓ సవాపావు బెల్లం మీ అయ్యగారి పేరు చెప్పి తెచ్చిపెడ్తావ్రట్రా?"

"అబ్బే, అదెంత పనండి దొర్సానమ్మగోరూ, యిమానం ఎల్లినట్టు ఎల్లి రానూ."

సీతామాలచ్చుమమ్మ బెల్లంకోసం గుమ్మంలో అటనే కూకుండది.

"ఈ శూద్రసుభన్నా సివాళ్ళంతా బకీమలాడాల్సిన ఖర్మంపట్టిందంటూ? ప్రలుసులోకి బెల్లంలేకపోతే యీ అష్టమైన అంటపక్షులా యిహాడక్కూ - అవ్వ, వెంకటసుబ్బయ్య తండ్రీ -" అంటూ తపనపస్తుండ మాలచ్చుమమ్మ యింకా సేపిట్లో పాపణ్ణి సూసింది.

"ఏమిరా యిచ్చిచచ్చారుట్రా బెల్లం- ఏదీ సూద్దాం- అదేమిటి మీద పడ్డాడాయేం ఖర్మా - అక్కడ కిందపెట్టిచావు- యిదేమిటీ, బరువేలేదేం! ఎంతదిరా యీ బెల్లం!" అంది సీతామాలచ్చుమమ్మ పాపడు తెచ్చిన బెల్లం చేతికి తగిలీ తగలంగానే అటనే దిగజారిపోతూ.

"ఎంకటసామి యిచ్చింది అటనే తెత్తినిగా!" అన్నాడు పాపడు సేతులు మెలిక లేసుకుంటూ.

"ఎంతని చెప్పి యిచ్చాడ్రా వెంకటస్వామీ" అంది సీతామాలచ్చుమమ్మ వూపిరి బిగబట్టి.

"తవ్రరు చవాపావు తెమ్మంటిరీ, ఆయన చవాపావు తూసియిచ్చే, యింతలో ఏమయిద్దీ?" అన్నాడు పాపడు.

"అయ్యో, యిక నే నేం జేతునూ – యిది సవాపావు బెల్లంట్రా దొంగపక్కి ? అసలు పొట్లం అట్టాకట్టివుంచేనే అనుకున్నా ఖర్మకాలిందని! ఎంత తిన్నాడో ఏమో! కొంచెకే తిన్నాడా ఏమిటీ ఖర్మా ? ఎంగిలిమంగలం – అయ్యో నే నేం జేతునూ ! పుణ్యానికిపోతే పాపమెదురైనట్టు వీధిలోకి రాంగానే యీ దొంగ మొహంపక్షి ఎదురైనాడు ! అయ్యో భగవంతుడా – యిదిగో వాడు రానే వచ్చాడు సమయానికి – ఏం వస్తే, ఏం లాభం, అంతా భగ్గునమాడిపోయినాక ? అసలు యింటోనే వుంచేశే నా కీఖర్మ ఎందుకొస్తుందీ, ఏమంటే చూశారా యీ అన్యాయం ? పులుసులోకి యింతంటే యింత బెల్లమన్నాక – లేకపోతే, యీ దరిద్రపక్షి యిట్లా వీధి గుమ్మంఎదర కనుపిస్తే పోనీగదా అని కొట్టుకెళ్ళి మీ పేరు చెప్పి సవాపావు బెల్లం తెచ్చి పెట్టిపొమ్మన్నా – ఆ తెచ్చిం దెంతో మీరే విచారించి యీ కాపరం యీదుకోండి, నా దారిన నేను నెత్తిన కొంగేసుకుని ఏ కాశో, రామేశ్వరమో వెళ్ళిపోతా –" అన్నది సీతామాలచ్చుమమ్మ ఎంకటసుబ్బయ్యగోరు లోనకి వచ్చి రాకతలికే.

లోన కొచ్చిన ఎంకటసుబ్బయ్యగోరు అటనే కూసేపు కళ్లు మూసుకు నిలబడి – ఎల్లి నడవ తంబానికి చారగిలబడ్డ మాలచ్చుమమ్మనూ, బిత్తరచూపులు చూస్తుండే పాపణ్ణి ఒక్క క్షణం పరకాయించి చూశాడు.

"యిదుగో నువ్వు కాశీ రామేశ్వరాలుగనక వెళ్ళదల్చుకుంటే మంచి రోజుచూసి అట్లాగే రైలెక్కించి వస్తాగానీ – అయినా ఎప్పుడు చూసినా యీ పులుసులోకి బెల్లాలు లేకపోవట మేమిటి మరీ యిదిగా వుంది సీతో ! యిహ ఎన్నాళ్ళు

పోయినా కాపరం యిట్లాగే సాగించదల్చుకున్నావా ఏమిటి? ఎప్పుడు చూసినా ఏ మెరపకాయ ఓడిమో తక్కువయిందని నడిబజార్లోకొచ్చి గంట మోగించందిగావి, నువ్వు వంట చెయ్యవా ఏమిటి ఖర్మా?" అన్నాడు వెంకట సుబ్బయ్యగారు సిరాగ్గా.

"నన్ను వై లెక్కొచ్చి వీధులన్నీ తిరిగి, మీరే గంట మోగుంచిరండి-అవ్వా! ఏదన్నా వింటే ఇట్టే నవ్విపోతారు-ముందు దానవాపావు బెల్లంసంగ తేమిటో విచారించండి. తరవాత లోపల కొచ్చి వొలకపోద్దురుగాని" అంది మాలచ్చుమమ్మ తంబాకాణ్ణుంచి.

"ఆ బెల్లం ఎంతరా పాపడూ?" అడిగాడు ఎంకట సుబ్బయ్యగారు.

"చవాపావు యిచ్చారని యిందాకనే దొర్సానమ్మగోర్కి సెప్పానండి దొరా-"

"నిజం చెప్పు."

"తూకం ఏపియ్యండి, దొరా."

"పాట్లం సహాం విప్పివుంటే యింకా తూకమేమిటి నా బొందా-" అంది మాలచ్చుమమ్మ తంబంకాణ్ణుంచి.

"అదెందుకయిందో దొరా-" అంటున్నాడు పాపడు-ఎంటనే పాపడి యీపుమీన ఫెటీ ఫెటీమంది వరసవరసన ఎంకటసుబ్బయ్యగోరి సెయి.

మరసనాట్నుంచి వూళ్ళో సానామంది జనానికి పాపడి మొగం అచ్చంగా దొంగమొగానికిమల్లే అగుపించింది.

కొన్నాళ్ళకి అనుకుండాడు పాపడు తన మొగం దొంగమొగా నికిమళ్లే వుంటుందని.

*　　　　*　　　　*

ఓనాడు కాలు లాక్కుంటా వూరు సివర్నుండ లంబాడి కొట్టుదెగ్గిరికి సేస్తుండాడు పాపడు.

"ఒరేయ్, ఒరేయ్ రాములూ, దొంగపాపడు వస్తున్నా డ్రోయ్" అంది సుబ్బులు. రాములుకు కన్ను మలుపుతూ, తన సేతిలో బెల్లపుల్డు వెనక్కి దాసుకుంటూ.

"పసిపట్టేస ట్టొచ్చాడే పీడ్డుంప తెగా!" అన్నాడు రాములు తన లడ్డును రెండు చేతుల్లో కప్పిపెడ్తూ.

కొట్టుమీన తంబాలసాటున కూకుని, నిక్కినిక్కి సూత్తుండ పిల్లకాయ రాముల్ని, సుబ్బుల్ని సల్లగా ఓసూపు సూసి, వొచ్చి ఆళ్ళకి కాత్తె అసంటగా కూకుండాడు పాపడు మొగమ్మీనకి కండవా లాక్కుంటా.

సుబ్బులు, రాములు కళ్ళి సూసింది. రాములు ఓరగా పాపణ్ణి సూసీ, సుబ్బులుకు కన్నుమలిపాడు, తన లడ్డు తీసి తింటూ. కాత్తె రాములుకు దెగ్గిరగా జరిగి, పాపణ్ణి సూసీ సూడనట్టు లడ్డుతీసి పంటికాడికి పోనిచ్చింది సుబ్బులు.

"ఒరేయ్, నీకు డబ్బు లెక్కడివిరా రాములూ." అంది సుబ్బులు మెల్లిగా.

"మా నాన్నకు తెలియకుండా తెచ్చా అణా" అన్నాడు రాములు మెల్లిగా.

"తెలుస్తే చంపట్రా మీ నాన్నా?" అంది సుబ్బులు.

"బలపం కొనుక్కున్నానటా" అన్నాడు రాములు.

"ఒరేయ్, కానీకి ఒక్క బలపంగదా, యింకా ముక్కాణీ ఏంచేశావని మీ నాన్న అడుగుతే?" అంది సుబ్బులు.

"నాలుగు బలపాలు కొనుక్కున్నానంటా" అన్నాడు రాములు.

"బలపాలు ఏవంటే?"

"అనడుగా."

"అంటే?"

"అంటే, బళ్ళోద స్తరంలో పెట్టుకుంటే ఎవరో ఎత్తుకు పోయినారంటా."

"అంటే వీపు చళ్ మంటుంది."

"ఏమాందులే: అంటే మా అమ్మ వుందిగా. హుఁ మా అమ్మ లేకబోతే నే అణా తీసుకురాకేం!"

"ఒరేయ్, తెలియకుండా డబ్బులు తీసుకురావటం దొంగ తనం కాదుట్రా!"

"దొంగతనమేగానీ, కోమటి అక్కమ్మ అప్పుడే లడ్లు కస్తుంటే నోరూరిందే సుబ్బులూ - నీగ్గూడా తెచ్చిపెట్టాను గామ్మా పాపం!" అన్నాడు రాములు లడ్డు చప్పరిస్తూ.

"అవున్రా రాములూ, బలే రుచిగా వుంది లడ్డు! యీసారి నేనూ అణా తెస్తే నీకూ లడ్డు పెడ్తాగా! ఒరేయ్ చూడ్రా, నా లడ్డు యింకా వేడిగా వుంది" అంది సుబ్బులు రసం చీకుతూ.

"ఎహెహో, నా వొంటికంతా రాస్తున్నావు-చొంగంతా" అన్నాడు రాములు.

"వాంగ కాదురా, పాసకంరా!" అంటున్నది, సుబ్బులు నవ్వుతూ.

"ఏం పాసకమో మోచేతిదాకా కాస్తున్నది-" అంటున్నాడు రాములు.

వడదెబ్బ తిన్నవోడికి నీలుగాలి తగిలినట్టు కడుపుకాక మీన ముసుగేసుకు కూకుండ పాపడి ముక్కుకు అదేమయిన బెల్లప్పాకం వాసనా, సెవులకు సప్పరింతలూ గాటుగా తగిలే తలికి దప్పికకు తట్టుకోలేక, పగ్గాం తెంచుకు పడ్డ గిత్తకిమల్లే గబిక్కిన లేసొచ్చి, రాములూ, సుబ్బులుకు ముంగల నిలబడ్డాడు రొప్పుతా నోటెంట నీలుగాకుస్తా.

"కాస్తే ముక్క పెడ్తే తప్పెట్టా?" అన్నాడు పాపడు కళ్ళు మెరుస్తా.

"ప్రూం-" అన్నాడు రాములు.

"అమ్మో-" అంది సుబ్బులు.

తెలవకుండానే కొట్టుమిమ్మాన్నుంచి దూకేసి దూకటం సందుమలుపున బడి అరుస్తా, లగెత్తారు రాములూ సుబ్బులూ ఎనక్కి తిరక్కుండా.

"ఏందిరది పాపడూ?" అన్నాడు బజార్నపోయే రాగవయ్యా.

"పిల్ల లెంటపడ్డాడూ" అన్నాడు బజార్నపోతుండ బసవయ్యా.

"పసిపిల్లలు భయపడి పరుగెత్తుతుంటేనే!" అన్నాడు బజార్నపోతుండ కనకయ్యా.

“ఏహే, దొంగమొగాన్ని లంబాడీకొట్లో సూసేదాకా ఓ సోలు పోసవండనె సూస్తారు !” అన్నాడు సుబ్బిగ్రత్తో పాలంబోతుండ రాంకిష్టమ్మ.

* * *

ఆనాడు పాపనివాళ్ళ కాకతోలిన్స్పుగుంది. లంబాడీ కొట్టు మీాన గోడకు అనుసుకుని కంపేవా కప్పుసుకి కాస్తాకాస్త వానుకుతా ముడుసుకూర్చుండాడు. బయుట ఓ పక్క నెల వంక పొడిసి ఎన్నెల అగుపిస్తుంటే యింకోపక్కనించి మేగాలు కమ్మి గాలి యిసుర్లో వానతుప్పర పడ్తుంటది.

తన బతుకు మురదనష్టకంగా వుందనుకుండాడు పాపడు. ఈ పెపంచకంలో రెక్కలిర్సుకుని కష్టపడే వోడి బతుకే అంతంతమాత్రం; యిగ కుంటిపచ్చి తన బతు కింకెట్టుండాల ? అమ్మ బతికుంటే ఇప్పుడు తనకి ఎట్టుండేదో ? అమ్మ బతికుండ ప్పుడు తనకాలు యింకా పడిపోలా. మార్కెటులో కూల్నాలి సేసుకుని బీడీముక్క గీడీముక్కకు కాణీ, అర్ధణాపోయినా దినాకి అర్ధరూపాయో పదణాలో అమ్మ సేతిలో పెట్టేవోడు తను. అమ్మ దొగ్గలాకు పులుసుకూర ఎంతకమ్మగా సేసేది ! కారం మెతుకులు పెట్టినా కడుపునిండేది ! హుం- సచ్చి యాడుందో ! నా పెళ్లికని-మరి ఎట్ట కూడబెట్టిందో ఏమో యిరవై రూపాయిబిల్లలు దారంసంచీలో గెట్టిగాకట్టి యాడో సూర్లో పెట్టిందంట ! ఆట్ని కాత్తా ఎలికలు యీాడ్సుకు బోయినయ్ అని ఓనాడు లబలబమంది. సేసింది తెలివి తక్కువపనయితే ఏడవటం దేనికని నేనంటే యినకనే

పోయిందిగా ? యి' అటనే రాలిపోయింది, నా పెళ్లి కాలే దనుకుంటా. పోటమే మంచిదయిందిలే – ఒకటికి రెండు పానాలు అడుక్కుదింటా మాట్టం దేనికి ? అయినా అమ్మ ఏమూర్తాన పోయిందో ఆనాట్నుంచే తను దిక్కులేని పచ్చాయి పోయినాడు. తన కాలు పడిపోయింది. కాలు పడిపోకుండా ఎసువంటి వైద్దికం సేత్తే నయమవుద్దో వైద్దికుడికి తెలవాల్సిందే గాని, తనకెట్ట తెల్సుద్ది ? యింతకీ తన మొగమ్మీన ఏందో రాసుండది. అట్టరాసుండకనేబోతే పెళోరూ తన మొగంకల్లి అట్టెందుకు సూత్తారూ ? అనుకుంటా కాకరిచ్చి వుమ్మాసి, కండవా యింకా త్తె బిగలాక్కుని, వొనుకుతా కూకుండాడు పాపడు.

ఈదుకుగాలి కాత్తె తగ్గి వానజల్లు సాగింది. నెలవంక మబ్బుల్లోకి దూరి అటిటు లగెత్తుండది. ఎవురో కర్ర మోపు మీన వొంగిపోయి, వొనుకులు పక్కడొంక మలుపుతిరిగి సల్లగా రాటం సొష్టంగా సూశాడు పాపడు.

సుందు నాయకుల కుక్క బొంయ్ మంది, ఆ మడిసిని సూసి. ఆ మడిసె మాట్టాడకుండా వొచ్చి లంబాడికొట్టుకాడ ఆగింది.

"ఈ కొట్టుమీన కూకుంటే ఎవురేం అనరుగా ?" అం దా మడిసి కొట్టుఅరుగు ఎక్కుతా.

"కూసుని సూత్తే అదే తెల్సుద్ది" అన్నాడు పాపడు ఆ మడిసిని యిడవకుండా అటనే సూస్తా. గొబ్బిరిపీసుపాయలు దీసినట్టు ఆ మడిసి జుట్టు అట్టుండదేమనుకుండాడు పాపడు.

సన్నగా తీగెకిమల్లే వొంగిపోయిన ఆ మడిసి సల్లగా ఆ కొట్టుమూలకి సేరి గలగలమంటూ ఏందో సంచీకిమల్లే దింపుకని ఆడే నక్కి కూకుండది.

"ఏవ్వాలేం?" అన్నాడు పాపడు కొట్టుమూలకి సూస్తా.

"ఏవ్వారయితేవేఁంబాబూ, యింత అడుక్కుంది. టాకీ!" అంది ఆ మడిసి.

"చరేలే! అయితే అడుక్కుడింటానికన్నమాట నువ్వు యీడకి సేరింది - అయితే చరేలే!" అన్నాడు పాపడు.

"సం బాబూ అట్టంటావ్రా? నాబోటోల్లకి యాడ్నో కాడ అడుక్కునకబోతే ఎట్ట గడుసుద్ది బాబూ!" అంది ఆ మడిసి.

"బాబేంది బాబూ? యీడ యీ లంబాడి కొట్టుమీన బాబు లెవ్వరయినా యిట్ట వొనుకుతా కూకుంటారెట్టా? ఇప్పు డంటే అన్నావుగానీ, తెల్లారి లెగిసినాక నన్ను బాబు గీబన మాక. నీ పేరేంచేం?" అన్నాడు పాపడు.

"జుత్తుపోలి" అంది జుత్తుపోలి.

"యిహిహీ - మాబాగుందిలే" అంటూ నవ్వుకుండాడు పాపడు.

మరసనాడు తెల్లారంగానే జుత్తుపోలి జోలి తగిలించుకుని, ఓసేత్తో తాడుగట్టిన చీనారేకు డబ్బా, యింకో సేత్తో కర్రా పట్టుకుని ఒంగెకి మల్లే మెడ జాపుకుంటా వూళ్లోకి నడిసెల్లింది.

"తసదియ్యా ఆడగూతురంటే అట్టుండాల!" అనుకుండాడు పాపడు.

మరదేందో జుత్తుపోలిని ఆటే సూత్తుండకొద్దీ పాపడికి కడుపులో ఏళ్ళుబెట్టి కెలుకుతుండట్టయితుండది. అట్ట ఒంటెకి మళ్లే పెతిదినం ఎల్లి ఆడీడ ఏం గిరుకొచ్చిద్దో ఏమో ఆ మూలకి సేరి మాట్టాడకుండా, సప్పిడికాకుండా కూకుని ఏం దేందో సప్పరిస్తున్నట్టుంటది. అడుక్కుదినేదానికి అంత సాటు దేనికీ! మీదబడి పీక్కుదింటారెట్టా? అడుక్కుని యింత దొరికితే తినేదీ, లేకబోతే పస్తుపండుకునేదీ, అంతేగాని అడుక్కుదినేనోరికాడ ఎవరన్నా గీసుకుదింటారెట్టా? మరి యిగనేంది యీ జుత్తుపోలీ? అడుక్కుదింటానే తనని సీదరిచ్చుకుంటుండది. ఏవూరన్నా ఎల్లి అడుక్కుదింటే బాగుండు జుత్తుపోలి. వుండట్టుండి పాపడికి అనుమానం ఏసింది. జుత్తుపోలి తన మొగాన్ని వూళ్లోవోరికిమళ్లేనే సూత్తుండదని- కడుపులో కెలికినట్టయింది పాపడికి.

ఆ రేత్తిరి యీదురుగాల్తో వానజల్లు పడ్తుండది వొనుకు పుట్టిస్తా. ఆ రోజంతా పొండుకున్న పాపడు లెగవలేదు. సీకటి పడ్డాక వొకటి రెండుసార్లు కళ్లుదెరిసి కొట్టుమూల సూత్తే జుత్తుపోలి అగుపించలా. ఆపైన మత్తులో వొల్లు తెలవలేదు పాపడికి.

ఎంత రేత్తిరయిందో ఏమో – ఏందో సల్లగా తగిల్నట్టయింది పాపడికి. కళ్ళుదెరిసి సూశాడు పాపడు. ఒక యిగ్రహం తన పక్కన కూకుని సల్లగా తాకుతుండది. ఒక్కపాలి పాపడి నోరు తడారిపోయింది.

“ఎవరూ–?” అన్నాడు పాపడు యినపడకుండా.

"నేనేతే జుత్తుపోలిని. యియ్యాల ఏం తిన్లేదా నువ్వా!" అంది జుత్తుపోలి.

నోట మాట రాటంలేదు పాపడికి. తన వొంటిమీాన జుత్తుపోలి సెయి సల్లగా జివృజివున లాగుతుంటది!

"లెగు– నాకాడ పల్చుముద్ద వుండది తిందువుగాని రా." పాపడి రెక్కపట్టుకుంటది జుత్తుపోలి.

తన వొల్లు ఎందుకో వొంగుతుండదనుకుంటాడు పాపడు. తనని జుత్తుపోలి ఎతేసిందనుకుంట పాపడు సీకట్లో జుత్తుపోలి మొగంకల్లి సూశాడు.

సల్లగా సెయిపట్టుకొని కొట్టమూాలకి నడిపిచ్చుకెల్లింది పాపణ్ణి, జుత్తుపోలి.

రత్తి కోక కట్టింది

కిట్టకాలవకు నీర్గొచ్చిందంటే గూడెంలోవుండే కూలిజనం ఆ వాసన పీలుత్తా లెగిసి కూకుంటారు. ఆ వాసన పీలుత్తేనే ఆళ్ళ మొగాలకి రంగొచ్చేది. రంగురాటమంటే, కోత్తల్లో రాల్చకుండ తిండిగింజలు ఎండదెబ్బలకిముంగల్నే నలసుకు పోటాన, నడతీతసాగేతలికి నెర్రెచ్చిగిల్న రేగడిగడ్డన పీక్కుబోయిన డొక్కల్తో పొల్లాడ్తుండ జీవాల్తో, కిట్టకాలవతడి సల్లగా తగిలేతలికి, వానసినుకు తగిల్న కప్పలకిమల్లే బెకబెకమంటా తిండ్రిగింజలకి నోళ్ళు దెరసుకు లెగసి కూకుంటారన్న మాట.

ఇగ సాగుతయి నాట్లు. నాట్లు సాగటవంటే కూలిజనం పుట్టబద్దలయిన పుసుళ్ళకిమల్లే రేగడి బురదలో బూమి యావత్తూ యాడజూసినా తిరుగాడ్తా, పాటలుపాడ్తా, యీరంగా లేసుకుంటా, బురదనీలు సల్లుకుంటా, కోకలెగ్గట్టి, పంచలు బిగ్గట్టి, పిట్టలొచ్చి గింజను పట పట పట పొడుత్తూ పోయినట్టు చిట పట చిట పట మిసినీకిమల్లే నారునాడ్తా పోతారన్న మాట.

నాట్లు రాటమంటే, రంగుకోకలు కట్టుకుండ కూలిజనం ముటాదాన్లు నాలుగు పక్కలా కోపేసి నడిపిత్తావుంటే కొప్పుల్లో పూలుదోపుకుంటా, నోట్లో పువాకుముక్క ఏసుకుంటే ఏసుకుంటా, చీతాం అనుకుంటే చుబ్బాం అనుకుంటా, సేతిగాజులు సరిజూసుకుంటా, కాల కడాలు కొట్టుకుంటా, నాటుకు సోల్పిన

పోతావుంటే పక్కపక్క అప్పాలమీన. రాత్రి పక్క నెప్పు మొగళ్ళకాడ కొత్త సుమారైన ప్రాతిజనం సమంకల్లేసుకూర్చుకుని, పువాకు యీనెల కీసుకుంటా నోళ్ళు తెరసుకు నీలుగారుత్తా సూత్తావుంటారన్నమాట.

ఈ యవదానంలో—కోక పెట్టిగుడ్డ కట్టయి కూడుం పెట్టు—నిన్న మొన్నదాకా పలికలోకల జడతేసుకుని ఏ అనుగుల మొక్కల్నబట్టి ఆ యముగ మొత్తలకాడ తచ్చాట్లాడ్తావుంటే పిల్లముండలు యిట్ట తెలవకుండానే వృద్ధట్టుండి, రంగు కోక తెగ్గట్టి నునుపెక్కిన కట్మొత్తితో ఆ వజాన కూర్చునంలో పడి పోతావుంటే, కూకుని పకోచ్చగా సూత్తావుండ అనువంటి సుమారయిన వ్రాతిజనానికి నరాలపొట్టుదప్పి నీలుగారయ్యాన్న మాట.

అయితే యీమద్దనే కొత్త పెద్దమనిసయిన రత్తికి పలికజడపోయి బతికిమల్లే కొప్పొచ్చి, పోయిన మార్నాలపండక్కి జేజి కొనిబెట్టిన ఎర్రకోక ఎగ్గట్టి, తెల్లగన్నేరుపూలు కొప్పులో తురుముకుంటా, అందర్లోబడి నాట్లకి ఎల్తావుంటే సూత్తాకూకుండ నలుగుర్జనానికి తను ఎట్టగుపిత్తావుండది ఎట్ట తెల్సుద్ది?

శివమ్మగారి శివయ్య, బసమ్మగారి సుబ్బయ్య రాత్తా పక్క సింహట్టుకింద పువాకు యీనె ల్దిసుకుంటా ఎల్తావుండే కూలి జనాన్ని - వూరకనే సూత్తా కూకుండారు.

'సుబ్బయ్యా?'

'ఏందిర శివయ్యా?'

'ఆ పొయ్యే మడ్సి మన రంగయ్య కూతురు రత్తేస్టా?' అన్నాడు శివయ్య మీసకట్టు తుడుసుకుంటా.

'అదే సూస్తున్నా?' అన్నాడు సుబ్బయ్య రెత్తిపోకడ కనిబెడ్తా.

'ఏదనిండదే!' అన్నాడు శివయ్య.

'పొందుకుమల్లే పండింది!' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'తల్కాండమొయ, బల్ గురిగా ఏొదిలావే మాట?' అన్నాడు శివయ్య. సుబ్బయ్యను అట్టాక సూపు జూసి.

'ఉండ విషయం అది సెప్పొద్దూ!' అన్నాడు సుబ్బయ్య సిన్నగా నవుతా.

'సినిమాకిమల్లే వుండదే!' అన్నాడు శివయ్య.

'సినిమా ఏందిరోవ్ శివయ్యా?' అడిగాడు సుబ్బయ్య.

'ఏహె మొన్నంటే మొన్నద్దాకా ఎలికతోకకుమల్లే ఇంత జడేసుకుని తిరుగుతుండేదంటే!' అన్నాడు శివయ్య.

'ఎవరు రత్తేనా? యీ మద్దెనే పెద్దమడ్స యిందంటలే' సెప్పాడు సుబ్బయ్య.

'యిగనేం, యిచారిస్తా వుండావన్న మాటా? మరి మనిషే కొత్తదన్నట్టు మాట్టాడ్తావేరా సుబ్బయ్యా?' అన్నాడు శివయ్య.

'ఓరిపోరా ఎంతసెడ్డా నీకుండంత రంది నాకేముంది!' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'మరి జాడా తియ్యంది నీకెట్ట తెల్సురా అది పెద్దమడ్స యిందనీ?' అడిగాడు శివయ్య.

'అంతేనా! మడిసినిజూత్తే ఆ మాత్రం తెలవదెట్టా? అయినా? నీకు నాకుమల్లే నలుగురు అనుకుంటావుంటే

యియన్నీ యినిపిచ్చుకోకబోయినా తెలుస్తావుంటయ్యా?' యిడదీసినట్టు సెప్పాడు సుబ్బయ్య.

'అంతేననుకో' వొప్పుకున్నాడు శివయ్య.

'ఆళ్ళ జేజి దెలుసా?' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'ఎవరి జేజి?' అన్నాడు శివయ్య.

'రత్తి జేజంటే?'

'ఎవరు రోసెమ్మేనా? అదిగేం రత్తి పక్కనే ఎల్తా'.

'పక్కనే ఎల్తుండదంటావూ. కరుసుకుని ఎల్తుంటే?' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'కాపలా ఎట్టా?'

'మరేంది! అబ్బో యీ ముసలోళ్ళ సంగతి యింకా నీకు బాగా తెలవదుగావాల్ను - చరేలే! అస లీ రోసెమ్మ మాటకి ముంగలే రోక తెత్తున్దాట!' అన్నాడు సుబ్బయ్య,

'ఏంటి, రత్తిమీాద ఎవరన్నా కన్నేస్తార నేనా?'

'అదే దానాట.'

'ఆఁ, ముసల్దీ! ఓరిపోరా యీ గూడెంజనం మనకి కొత్తంటా! అస లెందుకు ఫద్దినాలు నువ్వు వోపికపట్టి సూడు, యవారం ఎట్టదిరుగుద్దో సెక్రం దిరిగినట్టు!' అన్నాడు శివయ్య.

'ముసలాళ్ళకి కక్కుర్తి బొాహు జాస్తంటలే' యింత సిన్న ఎండిబిల్ల సేతిలో బడ్తేసరి' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'మరిగనేం!' అన్నాడు శివయ్య.

'అన్నట్టు ఎంకట్రామయ్య నాల్దినాల్నుంచి యీా రోసెమ్మోళ్ళ గుడిసెలకాడే తిరుగుతావుండాడంట దేనికనబ్బా?' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'ఎవరు అంకమ్మగారి ఎంకట్రామయ్యా ?'

'మరింకెవరు ఆడుగాకుంటె ?'

'ఆరి – ఆణ్ణోపాలి సలగబోడవాల్సిందే !' అన్నాడు శివయ్య.

'పెళ్ళోడికన్నా రత్తిమీనే! అంమిట్టో ఈను జేరాడా–' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'నువ్వుమటుకు వూరకనే వుండేవోడివికాదే !' అన్నాడు శివయ్య.

'చా, నీతోడు ! అసలు గూడెంసాయలకి ఎల్లే వారం పద్దినాలయితే ! యింకా నువేమన్నా బోగట్టా జేశావేమోనని అడుగుదామనుకుంటుంటే ?' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'ఏంది–? తల్మొండమొయ్య నువ్వురా మనగాడివంటే సుబ్బయ్యా ! అసలందుగ్గాదూ నీకు కళవారుమణేలాఅని పేరొచ్చిందీ ! పేడతక్కడని కతో టుండదిలే; అట్టుండది నీ యవారం జూస్తే.

'అబ్బే గూడెంక ల్లేమన్నా ఎల్తుండావేమోనని అడిగాలే' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'ఏహె, యిదియ్యాల కోకగట్టుకు అగుపిస్తే చూడాల్సొచ్చిందిగాని యింతకిముంగల దీనిమొగం ఎవరుజూశారూ?' అన్నాడు శివయ్య.

'అన్నట్టు రోసెమ్మోళ్ళు ఎంకట్రామయ్య సేనుకే నాట్లుకుపోయింది, తెల్సా ?'

'ఆఁ! తస్సదియ్యా, అద్దా నాటిసేరిమీద యవారం నడుపుతారా ఏంటా! అప్పుడే జాడదీశావే - నువ్వు వూరుకుంటా!' అన్నాడు శివయ్యా.

'ఆఁ, యిందాక ఎంకయ్యేంటుంటే తెల్చిందిగాని లేకపోతే నాకిదేనెట్టా పనీ - యింకా నయం!' అన్నాడు సుబ్బయ్యా.

'మరి నువ్వు యింకా మొదలుపెట్టించలేదేం నాట్లూ?' అన్నాడు శివయ్యా.

'యింకా నీరెక్కందే! మీదో?' అన్నాడు సుబ్బయ్యా.

'మాదీ మీలోపాటే అవ్వుతుందిలే. అన్నట్టు మంగి ఏమంటున్నదీ?' అన్నాడు శివయ్యా.

'అదా—! అబ్బే దాని మొగంజూసే నాలుగయిదు నెల్లయితే, ఆ రోజులన్నీ పోయినయిలే శివయ్యా, యిప్పుడేందో మనదార్న మనంపోతే బాగుండు ననిపిస్తున్నది' అన్నాడు సుబ్బయ్యా.

'అబ్బొబ్ ! యీ సుబ్బయ్యా పెద్దమడిసైతుండట్టుందే! ఓరి పోరా నాకాడంట నీపాట్లూ? కిందట నూర్పిళ్ళప్పుడు కదంట్రా మంగిని ఆ డొంకలకాడ వారి దప్పించి మీ సాయిడి లోకి తీసికెళ్లిందీ!' అన్నాడు శివయ్యా.

'సరేలే! యింతే నన్నమాట నీకు తెల్చింది! దానంతట అదేగా ఎంటపడిందీ!' అన్నాడు సుబ్బయ్యా.

'ఓరి పోరా నీ మాటలకేం వొచ్చిందీ! మంగి సంగతి నాకు తెలియదూ, లబోయ్ దిబోయ్మంటూ అదావజాన ఏడ్సిందిగోతే?' అన్నాడు శివయ్యా.

'నీ కాడికొచ్చి ఏమ్సుకుండ దేం? ఓరి పోరా నువ్వుమటుకు దాన్ని వూరకనే పోనిచ్చావంటా?' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'నేనా-! తెలవక ఏదో ఒక్క-పాలి బుద్ది గెడ్డి తిన్నదనుకో. ఎట్టయితే యేం అదేం ఆశబెట్టావో ఏమో సివరకి అది ఎటూ గాకుండా ఎల్లి, ఆ ముసల్లోణ్ణి పెల్లిజేసుకుండె!' అన్నాడు శివయ్య. 'సరే, దానికి ఆ ముసలాడే దేముడికిమల్లే వుండే! పోసిద్దూ యిప్పుడెందుకొచ్చింది ఆ పాతపురానమంతా,' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'నిజమంటే ననుకో,' అన్నాడు శివయ్య.

'రత్తి బహుగెట్టిది – అది సడికెట్ట నడుసుద్దో సూశావుగా?' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'సూసేతలికే కిరెంటుకొట్టినట్టు తన్నికుగుతే?' అన్నాడు శివయ్య.

'అయినా వృత్త పిల్లముండలే?' అన్నాడు సుబ్బయ్య.

'యియ్యాలేగా అది కోకగట్టింది?' అన్నాడు శివయ్య.

'అంతేననుకో నీకాడ చేబోలు వుపాకుండట్టుందే-?'

'కావలెట్టా?'

'కావాలా-? తేతేతే-'

* * *

తెల్లారి సింగారిచ్చుకు నాటు కెల్లిన రంగుకోకల కూల్జనం మాపిటేలకి పంటకాలవలకాడ, సెరువు సెప్టాలకాడ, వొంటి మీన ఆకీడ కొట్టుకుండ బురద – కాళ్ళ కడాలూ, సేతి గాజులు సుబ్బరంగా కడుక్కు-ని, గీగామంటూ కూలిగింజలు కొలిపిచ్చుకునేపోరూ, యింటికాడ పిల్లోళ్ళేడుత్తా వుంటారని అటుటు

లగెత్తేటోళ్ళూ, బురలోకి మిరపగాయ బొరపగాయనీ, ఎర్రగెడ్డ తెల్లగెడ్డలనీ, మరసనాటికి గొబ్బిరిసన్రుఁసు ఎట్టననుకుంటా చీసాకాయిలకి లగెత్తేటోరూ, పిలుగోళ్ళకి పువాకనుకుంటా, బుడ్డోడికి కాత్తేమన్నా పెట్టమంటా ఊళ్ళో ఆమూల, యీమూల, కోవంటికొట్లకాడ కాళ్ళకడాల మోత బుట్టిచ్చి, సివరకి తోసేసినట్టు ఎంగుటపం అటు సల్లసల్లగా సూడెం సేరుకుండారు.

కొత్తగా కోకగట్టి జనం మద్దెకొచ్చిపడ్డ రత్తికి ఆయాల మనసంతా – సైక్లిమీన రవిలుబండి లగెత్తినట్టు – కొట్టుకుంది. అదేందో రాత్తామీన నడుత్తున్నంతసేకా పక్కపక్క అరుగులమీన, సెట్లకింద కూకుండ మొగజనం రెండేసి రెండేసి బారల ముల్లుకర్రలు దీసుకుని తన ఎర్రకోకమీన పొడుత్తా వుండట్టె అనిపించింది రత్తికి. యీ మనుసులు తను యిన్నాల మించీ ఎరిగిన మడుసులు కారు. యీళ్ళ కళ్లు కోటప్పకొండ తిరనాల్లో వెలట్రీ దీపాలకిమల్లే దగదగ మెరుత్తుండయి.

'నాటేస్తున్నంత లెక్కా ఆ ఎంకట్రామయ్య పొద్దు తిరుగుడు పువ్వులమల్లె తనెటు తిరుగుతుంటే అటు తిరుగుతానే వుండాడు. అయినా ఎర్రకోక బాహు బాగుంది.' చీతాయ్, ఎంకాయ్, యీరాప్పులు ఎర్రకోక ఎట్టుండా వుండదన్నారు. అందుకేగావాలు రాత్తాపక్క జనం అట్టాజూశారు? అయినా యిదేంది పాడూ, కొత్తకోక కట్టుకుంటే పొడిసేసినట్టు ఆవజాన సూడాలెట్టా? చీ పాడూ, చిగ్గేసుద్ది! అదేందిమరీ ఆ ఎంకట్రామయ్య యాడ్లో జబ్బునపడి లెగిసినోడికిమల్లె అట్ట

జూత్తాఁడూ? నిజంగా అదేందో జబ్బే యీళ్ళకి - యేంవో పాడు-' అని ఎల్లైట్టనో అనుకుండది రత్తి.

అయ్య బువదిని బయట మంచాం ఏసుకుని సెంచుక్ర స్రాదుకుంటూ కూకుండాఁడు. జేజి అమ్మకీ, పిన్నాన్నవుఁకూ, రత్తికి కంచాలు పెడ్తావుంది బువ దింటానికి.

ఆయాల్దాఁకా కుండలో గాబుల్లో పిన్నావుఁతో బాయి కాఁణ్ణుంచి నీలుదెచ్చి పోత్తావుండ రత్తికె తెల్లారినాట్లకు తన కొత్తకోకమీన బురదమచ్చ లుంటయ్యనిపించింది.

'అమ్మోవ్, సెరువుకాడ కోక జాడిచ్చుకొత్తాఁనే!' అమ్మ నడిగింది రత్తి.

'యీవర్దాఁకా ఏంజేశావే - తెల్లారి జాడిచ్చుకుందు వులే' అంది అమ్మ.

'నాటు కెళ్ళేయాలకు ఎట్టారుద్దమ్మా? దొబ్బు నెల్లొత్తా నమ్మా' అంది రత్తి.

'ఓ యబ్బో! కొత్తకోక గట్టిందిగాని నాటెయిదు గావాఁల యీపిల్ల! ఏం అదిరిపత్తుండదమ్మోవ్ నీ కూతురూ? యిగ సాల్లే సంబడం, పెట్టెలో దాసుకో పండక్కి బొండ కట్టంటూ కట్టుకుందువుగాని. యియ్యాల కట్టుకుండది సాల్లే - నిచ్చేపమంటి కొత్తకోకసిగాత్రా బురదనీలల్లో పొల్లిచ్చుద్దంట సూడమ్మోవ్ నీ కూతురు!' అంది జేజి.

'ఆఁ, యీవిడే మాగాంగా కొనిబెట్టింది; మా అయ్య నడిగి నే సింకోటి కొనిబెట్టిచ్చుకోననుకుండావా?' అంది రత్తి.

'అయ్యో వగలూ! మీ అయ్యొకటి కొనిబెత్తే నీ మొగుడెన్ని కొనిబెడ్తాడే పిల్లా?' అంది జేజి ముచ్చటగా.

'తెల్లారి లెగుస్తే యీయుడ కెప్పుడూ ముగుళ్ళే - సూడమ్మాః' అంది రత్తి.

'అమ్మ బుల్లో! యిప్పట్నుంచి ఏం ఎగిరిపట్నుండ దమ్మోవ్, నీ కూతురూ! సూత్తుండావుగా, యిప్పుడెల్లి ఆ చెరువుకాడ కోక జాడిచ్చొద్దంట నీకూతురు!' అంది జేజి.

'అయితే నువ్వు కూడు దినవంటే రత్తి, మేం కూకుం టుండాం, యామోసమ్మ యీపిల్లతో సావుగుండది,' అంది అమ్మ.

'దానికి కోకతోనే కడుపు నిండుతుండె,' అంది పిన్నాం, కంచాంకల్లి సూత్తా.

'రేపటికి పరికినీ కట్టుకోరాదంటే? యిప్పట్నుంచీ కోక లేందమ్మా యీ పిల్లకూ?' అంది అమ్మ.

'యిగ సాల్లే వూరుకో! యింకా పరికినా లేపిచ్చొద్దంట యీవేందో! పిన్నాం కోకేనన్నా కట్టుకుందువులే యిప్పు డేడకి బోతావు సీకట్లో,' అంది జేజి.

'ఆడ నాకుమట్టుకేం వుండయ్యావమ్మోవ్ కోకలూ,' అంటన్నది పిన్నాం.

'వుప్పుడు నీ బంగార మేం పీక్క దిన్లేదులే నువ్వు వూరుకోమ్మా. గాబుకాడ దొబ్బున జాడిచ్చుకురారాదంటే యాడికో వుప్పుడు పడిబోకపోతే?' అంది అమ్మ.

'సచ్చేట్టు దెచ్చిన నీలన్నీ వుప్పుడీమె కోకలు జాడిత్తా కూకుంటదిగావాలు?' అంటున్నది పిన్నాం.

'నువ్వామ్మా తెచ్చిందీ? సూడమ్మా-?' అంటన్నది రత్తి.

'యింగ యియ్యాల యీళ్ళింకో కూడుదిన్నట్టే! గబగబ బావికాడ కెల్లి రెండుబుంగలు నీలు దెచ్చుకుని యీాడే గుంజకో రాదంటే కోకా - ఎల్లవేందే రత్తాం?' అంది అమ్మ, పేసీ లెందుకంటా.

'ఆవ్!' అంది రత్తి బుంగ సేతబట్టా.

'పిల్లముండను ఒక్కత్తైనే సీకట్లోపంపుద్ది?' అంది జేజి.

'ఫ్రాం, నంగనాసి– నే లెగవలేనమ్మా వుప్పుడు-అసలే వొల్లంతా యిరగ్గొట్టినట్టుంది,' అంది పిన్నాం.

'సిన్నెవురేం రామన్నా పాపం–' అంటున్నది రత్తి.

'యిదిగో రత్తాం' అంటా యిసుగుతో అమ్మ లెగవక తలికే బయట సెంచుకక్ర మైకంలోపడ్డ అయ్యని దాటి రాత్తా మీనకొచ్చి వాలింది రత్తి బుంగా, సేపతో.

పెయ్యదూడను పాల కొదిల్నట్టు - మద్దె మద్దె ఆరీసు సూడకుండా - ఎగిరెగుర్తా గబగబ బాయిదగ్గిరకి పేర్తావుండ రత్తికి, ఎంకట్రామయ్య గొడ్లసావిడికాడి కొచ్చేతలికి తత్తర బుట్టింది.

'ఎవరా ఎల్లేది?' అన్నదా యిగ్రహం దారిమయాని కొచ్చి నిలబడ్తా. అది ఎంకట్రామయ్య కంటం. మట్టిబుంగ తాప్పున బూమ్మీనపడి ఎయ్యిసెక్కలుగా పగలాల్చిందిగాని– తెప్పకొయ్యని కరుసుకుండట్టు కర్సుకుంది బుంగకు రత్తి.

'ర–ర–ర–ర–త్తిని–' మాట కొట్టుకుంది రత్తికి.

ఎంకట్రామయ్య ఎందుకో సప్పరిత్తుండా డనుకుంది రత్తి.

'యాడికో ఎగురుకుంటా పోతావుండావే - ఎనక మీా జేజి లేదెట్టా?' అన్నాడు ఎంకట్రామయ్య సేతులు పిసుక్కుంటా.

'కోకజాకెట్టుకోసం – పౌడర్కు – ఎన్నికాలం కేనీ–' రత్తి నాలిక మడతబడింది.

'యిగనేం – యిదిగో–' సీకట్లో అంటూ సూరాకాడు ఎంకట్రామయ్య.

'ఆఁ–?' అంది రత్తి.

'కాస్తె నీతో పనుండదే–'

'ఓమ్మో–!'

'ఏహె ఊరుకవేలే అరవమాకా – యిప్పుడే ఎప్పుడు గాని, సాయిత్తోకి వొస్తావెట్టా–?' ఎచ్చగా ఎంకట్రామయ్య సావిడి గోడసాటుకు లాగాడు రత్తిని ఏం లేదంటూ.

'ఏంవి – యాడికో అట్టగుంజుతా వేం – యిదేంవమ్మో–వామ్మో–' ఎంకట్రామయ్య కల్లు ఎల్లట్రీపీపాలకీమన్నే అక్కలిగి నయ్యో లేదో, యిదిలించి దూసుకుండ దూసుకోటం– ఎల్లి బాయికాడ ఆవురావురుమంటూ పద్దోస్తు నీలుతాగిన రత్తికి వొల్లంతా సెవటబుబట్టి గుడ్డబడిపోయి.

'ఎవురు – ఏంది రత్తోచ్ అదేమియిన నీలు బాగు తుంటావ్ ?' అన్నది నీలకొచ్చి నిలబడ్డ చీతాం,

'ఎవరు – చీతాం – యదవ – సెడ్డదప్పికయిందే చీతాం – చీతాం –?' అంది రత్తి దడదడమంటూ.

'ఏందే రత్తీ?' అంది చీతాం.

'నువేనా, యింకా ఎవురో అనుకుండాలే – దొబ్బిన నీలు లాగమ్మో యిద్దురం కాత్తెలెక్క కల్చెబ్దాం –'

చీతాన్ని సాటుజేసుకుని ఎంకట్రామయ్య సావిడిదాట్న రత్తి యింకాత్తెలెక్క బాయినాక యిగ పరవాలేదనుకుంటూ

చీత్తాంతో సీలి గబగబ యింటికి మళ్లింది ఆడీడ ఎల్దురు సూసుకుంటా.

గబగబ యీాది మలుపుకుండా వొచ్చి – పొలుగు దిగేసి నట్టు అటనే నిలబడిపోయి – అట్ట మొగంమీానకి తొంగిసూసిం దా యిగ్రహం.

'ఎవ్వురూ – ?' అంది ర త్తి, చినిమా జూసినట్టయి.

'నే సుబ్బయ్యన్లే – మా శివయ్యేమో ననుకుండాలే– నువ్వు ర త్తివెట్టా ?' అన్నాడు సుబ్బయ్య జడుగుతా.

'వుండు ఎల్లాల –'

'ఎల్దువులే – '

'యిగ సాల్లే లెగు – '

'ఎవురూ లేర్లే' – అంటన్న సుబ్బయ్యకు పటపటపట పరాలు తెగినట్టయి సేతులు లెగుత్తుండయ్యో లేదో –

'టాప్ ' మని యీాపుమీాద పెట్లదిమ్మ మోగేతలికి – బత్తా ఎ త్తేసినట్టు – బూమిమ్మీానకి పల్టీకొట్టి పొందుకుండాడు సుబ్బయ్య.

'యదవా !' అన్న దాయిగ్రహం సుబ్బయ్యను వొంగిసూత్తా.

'ఓరి శివయ్యోవ్ – స త్తిన్రా –' అని మూలిగాడు సుబ్బయ్య యీాపుమీాన సేతుల్తో అటనే లెగిసి కూకుంటా.

'ఎవ్రురు సుబ్బయ్యా – సచ్చావ్రా నాయినా – ' గబగబ సుబ్బయ్యను వాటేసుకుని లెగవదీశాడు శివయ్య.

'యిదేందిర శివయ్యోవ్ –'

'అరెరెరె – వెంకట్రామయ్య పేటునుంచి వచ్చాడనుకుంటాని గండ్రటా సుబ్బయ్యా –'

'పొల్లాక్షన్నంద్రా – కాస్త వాకేసుకోరా నాయనా–'

* * *

ఆ రేత్తిరి ఎర్రకోకసుట్టూతా నెల్రటీడీపాలు గిర్‌గిరా తిరుగుతూ టూవ్‌టూవ్‌మంటూ పనుల్టుండట్టు కలగంటున్న రత్తి పుట్టూసల్లగా తెగిసిన జేజి యింత పుప్పొగన్నుదిగమిడ్సి బాకేసింది.

పాలెంలో బొమ్మలాట

ఎంకటసుబ్బయ్యగోరి బుడ్డజీతగాడు సూరాయి నెత్తిన కండవా ఏసుకుని ముక్కు ఎగదోసుకుంటా లోన ఏందేందో గొనుక్కుంటూ సత్రంకాడ రావిసెట్టుదెగ్గిర కొచ్చేతలికి ఆడ తోలుబొమ్మలాట పందిరి అప్పుడే లేగిసి కూకుండది. పందిరి అట్ట సూసీసూడకతలికే నీలకుండ పగిలి నీలుకార్నట్టు సూరాయి పానం అటనే దిగిజారిపోయింది.

అసలు సూరాయి యిసువంటి బొమ్మలాటలు సూసే పద్దతే వేరు. బొమ్మలాట ఆడేనాటికి పద్దినాల ముంగల బలానిదినం బలాని పోట, బలాని ముటావోరు, బలాని తోల్బొమ్మలాట ఆడ్తారని వూరికి ముంగల సూరాయి పెతోరికీ సెప్పాల. ఆ మయిన ముటానోరు వూళ్ళో కొచ్చి దిగినాక ఆ రందర్తో పరాసికాలాడ్తా, దెగ్గిర దెగ్గిర తిరిగి పందిరి ఏసేయాలా, బొమ్మలాట మొదలు బెట్టేముంగలాకుర్ర సంచును పందిరి సాయలకు రానీకుండా ఓ కోపు కాత్తా, మద్దె మద్దె ముటా వోర్కి వుసారెక్కిత్తా వుండాల. అసువంటి పద్దతి యిప్పుడు పెడదిరిగింది.

ఎప్పుడో పద్దినాలకి ముంగలే తెల్సింది సూరాయికి నాంచారిముటా వొచ్చి పాలెంలో సత్రంకాడ రావిసెట్టుకింద బొమ్మలాట ఆడబోతుండారని. ఈ సమాశారం అట్ట

తెల్సిందో లేదో ఎంటనే సూరాయి గ్రహించాడు. అయ్యోతనిని ఎంకటసుబ్బయ్యగో రింట్లో జీతానికి కుదుపుస్తా ఆరి గొడ్డ సాయిట్లో గొడ్డతోబాటు కట్టేసి పోయ్యాడని;

కన్నీకటి పడేయాలకి పుగాకుపాయలు సీల్చుకుంటా ఎంకటసుబ్బయ్యగోరు పాలెంలో బొమ్మలాట యవారాలేందో యిశారిద్దామని బయలెల్లి అట్ట మలుపు తిరిగాడో లేదో సూరాయి గొడ్డసాయిట్లోంచి సల్లగా జారి సత్రంకాడికొచ్చి నిలబడ్డాడు.

తెల్లారి నాంచారి ముటా సెరువుగట్టుమీనకుండా పాలెంలోకి రాటం గొడ్డసాయిడి గోడెక్కి ఎప్పుడో సూశాడు సూరాయి. ఇం కూసేపటికి నాంచారి ముటా బాపనయ్య బజాన్నీకొచ్చి వొత్తావుంటే ఎనికత్తే కొండాయ్, కోటాయ్, కాంతాయ్, రంగాయ్, రత్తాయ్లతోబాటు జడెగెక్కుంటా సీతాయి రావటం సూసిన సూరాయి సాయిడిసూరుకు అటనే కరుసుకుబోయ్యాడు.

నాంచారి ముటా పాలెంలోకి జేర్నట్టు తెలిసి మోత లెగిసి పోతావుంటే, యీడ గొడ్లసాయిట్లో సందేలదాకా నెపరేత్తా కూకుండ సూరాయి ఎంకటసుబ్బయ్యగోరు అట్టఎల్లి సందు తిరగనే తిరిగేతలికి కూతకూసి ఎలకాడకొచ్చిపడ్డట్టు సత్రంకాడికొచ్చిపడ్డాడు.

అయితే ఏం–పందిరి అప్పుడే లెగిసి కూకుండది. తన సెయి తగలందే ఆ పందిరి లెగిసి కూకుండది! మందనించి దారి దప్పిన దూడకిమల్లే పందిరి సుట్టూతా సూత్తుండ సూరాయికి పందిరికి కాపాత్తె పెడగా కోపుగాసిన పోలీసులకిమల్లె కొండాయ్,

కోటాయ్, కాంతాయ్, రంగాయ్, రత్తాయిలు సోల్పున నిలబడ్డుంటం వయినంగా అగుపించింది. ఒక్కపాలి యీ పుమీాన బురదమట్ట పాకినట్టయింది సూరాయికి.

అయ్యా తనని ఎంకటసుబ్బయ్యగోరి గొడ్లసాయిట్లో కట్టెయ్యాక నేబోతే తనకన్న ముంగలగా కొండాయి ముటా ఆవజాన ఆడ నిలబడ్డుండేదేనా ?

"ఆర్నీ సూరాయ్ !" అని అరిశాడు కొండాయి.

"ఆర్నీ సూరాయ్!" అనరిశారు కోటాయి, కాంతాయ్, రంగాయ్, రత్తాయిలు.

"ఆళ్ళదే యీాడ పెత్తనం. తనని పదామడ ఎనిక్కి నెట్టారాళ్ళు" అనుకుండాడు సూరాయి.

"ఓరి రార్రార సూరాయోవ్!" అనరిశారు కొండాయి ముటా.

"ఆ ళ్ళయెవ్వాళ్ళు ఆళ్ళని యీాడికిబోతానంటే ఆడకి పోనిత్తారు. ఆళ్ళయెవ్వాళ్ళు మంచోళ్ళు" అనుకుండాడు సూరాయి.

"ఇంటికెల్లి యిప్పుడే వొత్తాలేరా !" అంటా సూరాయి అట్ట ముంగలికి ఒక్క అడుగు ఏశాడో లేదో లంబాడి కొట్టుపక్కనించి కడ్డీకిమల్లే వొత్తుండ ఎంకటసుబ్బయ్య గోరు అట్ట అగుపించేతలికి, యిగ అట్టనే ఎనిక్కితిరిగి లగెత్తిన లగెత్తడంర త్తమ్మసందుమలుపుకాడికొచ్చిపడ్డాడు సూరాయ్.

"ఒరేయ్!" అంది మలుపు మొత్తనుండ ఆ యిగ్రహం.

"అమ్మ స త్తిన్రో రయ్యో"- అంటూ అటనే ఆ యిగ్రహా మ్మీనను వొరిగాడు సూరాయ్ సీకట్లో ఏది ఏదయిందీ తెలవక.

"అమ్మ సంపావురా సూరాయో" అం దా యిగ్రహం సూరాయిని గెట్టిగా వాటేసుకుంటూ.

"ఎవరూ!" అన్నాడు సూరాయి యిగ్రహం జడ సేతికి తగిలేతలికి కాత్తె తెప్పరిల్లుకుంటా.

"సీతాయిన్రా నేనూ, సంపితివిగదంట్రా సూరాయ్."

"సీతాయ్! నువ్వేనంటే ?"

"నేనేరా సూరాయ్."

"ఆసి నువ్వేనంటే నిజంగా ? అడలుకుస త్తినిగదంటే దెయ్యం పీకనేపీకిందనీ-"

"ఛీ సచ్చినోడా అరవమాక."

"అవరన్లేయే సీతాయ్, ఇదిగో, ఏందే నువ్విడ సేత్తుం డదీ ?"

"నువ్వు అట్నుంచి లగెత్తుకురాటం సూసి యీడ యిట్ట నిలబడ్డానూ, ఆమైన నువొచ్చి మాట యినిపిచ్చుకోకుండానే మీదబడ్తివి!"

"సంపావుగదంటే !"

"సాన్లే వూరోకో--ఇంకా మీనబడీ, సూడయ్యా పాపం!"

"తెలవలేదులేయే సీతాం - దెబ్బతగిలిందంటే ! పానీ లే, మరి యెందుకే మూలనుంచుండావూ ?"

"నీకోసమే రా"

"నా కోసమంటే ?"

"అవున్రా"

"ఎందుకే నా కోసం?"

"ఒరే సూరాయోవ్, నే బొమ్మలాట కెల్తుండాగా?" అంది సీతాయ్.

"యేంది?" అన్నాడు సూరాయ్.

"నే నాంచారయ్య బొమ్మలాట కెల్తుండాగా! మా సేః నన్ను తీసికెల్తానంది?" అంది సీతాయ్.

"నిజంగానంటే?"

"నిజంగానేరా, కావాలంటే మా సేః నెళ్లి అడుగు. తెలుస్తద్ది."

"మీా అయ్య ఎల్లమన్నాడంటే?"

"అయ్యా, మా అమ్మా అంతా ఎల్లమన్నారు నన్ను."

"పానీలేవే సీతాం, నీకేం, నువు ఎట్టనన్నా ఎల్తావు."

"అదేందిరా సూరాయ్? మరి నువ్వూగూడా రాటం లేదంట్రా?"

"మా అయ్య నన్ను పోనీయడు."

"ఎందుకని పోనియ్యడ్రా మీా అయ్య నిన్నూ?"

"ఎంకట సుబ్బయ్యగోరి గొడ్డసాయిడి యిడిసి రావద్దంటాడు."

"అదేందిరా? బొమ్మలాటన్నా సూడనీయడంట్రా మీా అయ్య?"

"నీకు తెలవదు లేయే మా అయ్యసంగతి."

"మొదులు నీ వడిగావంట్రా మీా అయ్యనూ?"

"నే నడక్కేం! ఎందుకనమ్మా, నాలుగు తన్నించుకోనా?"

“పుత్తినే తంతాడంట్రా మీ అయ్యా?”

“పుత్తినే ఏం తంతాడో తెలువనుగాని – ఎట్టానబ్బా?”

“ఎట్టనేందిరా ఎల్లి అడక్కా, మొగులు పడక్కుండానే ఎట్టానంటాడేం? ఒరేయ్ అంతమంది బొమ్మలాట సూత్తారు, నువు సూత్తే మీ అయ్య తప్పెట్టాడంట్రా?”

“అనడనుకో, మరి యీ ఎంకటసుబ్బయ్యగోరి గొడ్ల సాయిడి సంగతేమంటా?”

“ఆళ్ళమటుకు రారంట్రా బొమ్మలాటసూడను?”

“ఎందుకు రారూ! ఆళ్లొచ్చే నన్ను గొడ్లసాయిట్లో పండుకోమంటారు.”

“ఏందిరా అనేది, ఆరి గొడ్లసంగతి ఆరికన్న నీ కెక్కువెట్టా?”

“బలేదానివే యింకా నయం! అయితే నాకు ఏబ్బిచ్చి జీతానికి పెట్టుకుండది పని ఎగ్గొట్టమనెట్టా?”

“ఎవ్వు రన్నారూ, రేత్తిరి గొడ్లు నిదరబోతుంటే నువ్వాడ దేనికంటాకుగానీ? ఒరేయ్ బొమ్మలాటన్నా సూడక బోతే యింక నువేం మనిసివిరా?”

“అదే సూత్తు డా. పేసీ వాత్తే ఎట్ట నబ్బా-?”

“ఏహా ఏం పేసీ రాదులే. ఒక్కపూట – అందుట్లో యిట్టాటి సమయంలో–ఎల్లి అడగరా మీ అయ్యనీ! మీ అయ్య మంచోళ్ళేరా నాకు తెల్సా.”

“ఏం మంచో నాకు తెలవటంలా–”

“సక్కగా మా జేజి వొళ్లో పొండుకుని, తెల్లార్లూ బొమ్మలాట సూత్తా” అంటున్నది సీతాయి.

"ఆఁ, సూశొప్పులే" అన్నాడు సూరాయి.

"రావణాయుద్ధం సెబతాడంట నాంచారయ్య! అబ్బ! నువ్వు న్లెగాల్సిందేనంట! నాంచారయ్య అల్లుడు కేతిగాణ్ణి పట్టే కడుపుబ్బిపోవాల్సిందేనంట! నాంచారయ్య పెళ్లాం బంగారక్క పాటలు బహు యిసురుగా పాడుద్దంట! సెన్నా పట్టిందాకా మోతె బుట్టిందంట నాంచారయ్య బొమ్మలాటంటే-" అనుకుంటున్నది సీతాయ్.

"ఇదిగో సీతాయోవ్ -"అన్నాడు సూరాయ్ కాకబుట్టి.

"ఓరి పోరా; నీకన్న ఆకొండాయోళ్ళే నయం" అంది సీతాయి.

"యిదిగో! ఇయ్యాల అరఅర బొమ్మదేవుడు అట్టాం ఒచ్చి నిలబడ్డాచకే, యీ నక్కా సూరాయి బలాస సత్రం కాడ, రావిసెట్టు ఇవకాడ, ఏపసెట్టు వాలుకొమ్మమీన కూకుని, నాంచారయ్య బొమ్మలాటగనక సూడకపోతే - హా రాభణా! -" అంటా గిరుక్కున సెక్రం తిరిగినట్టు తిరిగి బంయ్‌మంటా యింటేపు లగెత్తుకెళ్లాడు సూరాయి; సీతాయి అటనే నోరు తెఁసుకు సూత్తుంటే.

ఆమయిన యియ్యాల బొమ్మలాట యవారం ఏసాపైనా తేలవాల్సిందేననుకుంటా వుసిమీన ఇంటికాడిదాకా వచ్చిన సూరాయి యింటిముంగల అరుకాడ అటనే జారిపోయ్యాడు, అంతరిచ్చాన దారం తెగిన గాలిపటానికిమల్లే.

ఇంటో అయ్య వుండాడు. అమ్మా, అయ్యా ఏందో జోరుమీన మాట్లాడ్తుండారు. ఇగ అటనే ఆసుగుమొత్తెకాడ సీకట్లో నక్కాడు సూరాయి.

"ఏందయ్యోవ్ పెట్టెలోంచి ఎఱ్ఱకండవా తీత్తుండావ్ !" అంటుండది అమ్మ.

"తీత్తే తీశాన్లేం నువాడ కూకో. పెటెది నీకు కావాల్సిందే నెట్టా !" అంటుండాడయ్య.

"పెటెదీ ఎవ్వరిగ్గావాలా ? రేత్తిరిపూట పెట్టెలోవుండ ఎఱ్ఱకండవాతో ఏం పనొచ్చిందా అ నడిగా, తప్పెట్టా !" అంది అమ్మ.

"ఎవ్వ డన్నాడు తప్పనీ. దురగమ్మకమ్మల్లే ఆ పేదో మూల కూకుండా వనుకుంటే అప్పుడే తగులొట్టంటివి. పూరక నే పెట్టెలో వుంటే ఏసకుంటుండా. కొనుక్క తెచ్చుకుండది ఏసుకుంటానికి కాదెట్టా ?" అన్నాడు అయ్య.

"ఏసుకుంటే ఎవ్వరి కేం బట్టింది. ఇన్నాలనించి పెట్టెలో వూరక నే వుండదిగా. ఈ రేత్తి రేం పనొచ్చిందీ !" అంది అమ్మ.

"బువ దిన్నాక ఎంకయ్య ఓపాలి రామంటే ఎల్తుండాలే– సానా పనుండది – నువ్వారికే బురదమట్ట ఎగిరిన ట్టెగరమాక" అన్నాడు అయ్య.

"బురదమట్ట గిరదమట్ట అనమాక. అయితే ఎంకయ్య ఎఱ్ఱకండవా ఏసుకునిగాని రావద్దన్నా డెట్టా !" అంది అమ్మ.

"ఎహె రమ్మన్లేదులే, రేక్కంప తగులుకుండట్టు తగులుకుండావు. పెట్టెలో సెదపురుగేమన్నా సేరిందేమోనని సూసి, పానీగందా అని వూరక నే కండవా ఏసుకుంటే రాగం మొదులు బెట్టావే యిడవకుండా!" అన్నాడు అయ్య.

"ఆహాఁ, అట్టనా ! అయితే కూసేపుండు. నా ఆకుపచ్చ కోకగూడ సెదలేమన్నా పట్టినయ్యేమో సూడనీ–"

"సెదలేం పట్టలేదుగానీ ఇపుడు సీకోకలు గీకలేం తియ్యి మాంక-అహాఁ-అదేంటీ పచ్చకోక కట్టుకుంటుండడవ్?" అంటు న్నాడు అయ్య.

"వూరకనే కట్టుకుంటుండా లే. కోకలు కొనుక్కుండది కట్టుకుంటానికా-ఎట్టా? వుండట్టా-" అంటున్నది అమ్మ.

"ఇదిగో - అదేందీ తలగూడ దువ్వద్దే - ఇదిగో ఏందమ్మోవ్ నీయవారం!" అంటున్నాడు అయ్య.

"యవారమా? సెబుతాలే పద-"

"ఇదేంది-యాడకి అటుబోతావు ఎలుపుకాడికే?" అంటుండాడు అయ్య.

"ఎంకయ్యకాడ నాకూ పనుంది. ఎల్దాంపదా" అంది అమ్మ.

"ఎంకయ్యా! ఎంకయ్య ఎవురూ? అయితే ఎంకయ్యని అట్టుంచు. ఇదిగో నమ్మోవ్ నువు బొమ్మలాట గిమ్మలాటకని పచ్చకోకగట్టి బయలెల్తుండావుగావాల మరదేందో-" అన్నాడు అయ్య.

"ఎంకయ్య ఎవు రంటంకాడికొచ్చిందీ? అయితే ఎర్ర కండవా ఏసింది బొమ్మలాటకాడికా అయ్యా? హూఁ అంత దొంగసాటుగా ఎల్లాల్సొచ్చిందా అయ్యా! నాకు తెలవదను కుండా నీ ఏసిగాలూ-వుండు తెల్లార్లెగుస్తే మావూరు మాఅమ్మ అయ్యకాడి కెల్లకబోతే సూడు. ఎల్లకబోతే నాపేరు దురగమ్మ కాదనాల్సిందే. ఎంతన్యాయం! ఎంతమాయా! అన్నీ దొంగ మాటలే, అంతా బూటకమే! మామ్మా, మా అయ్యోగనక వుంటే ఈ మడిసి ఇట్టా జేత్తాడూ - హూఁహూఁ - అమ్మాఁ!"

"దురగమ్మ తల్లీ యాడవమాకే నీకు దణ్ణంపెడతా, బుద్ది గడ్డితింటిలేవే –"

"వుండూ – నన్నంటుకోమాకా – అమ్మా –"

"పెద్దగా అరవమాకే తల్లా – యీ సూరాయన్నా వొత్తే బాగుండు. యదవ రాడేం ఏ యాలకూ – బొమ్మలాట కెల్లాం యిగవ్వాకకోవే –"

"ఏం అక్కర్లా. నువే ఎల్లు ఎర్రకండవాత్తో, సూరాయి, నేనూ ఎళ్ళబోతే నీకేం."

"అహాఁ, అదుగందుకే – ఎదవ పనేజేశా – యాడో గజ్జల సప్పు డవుతుందే – యీ సూరాయివొత్తే బాగుండు. దబ్బున బొమ్మలాట కెళ్లొచ్చు – పాటలు యినొస్తుండయి మొదలుబెట్టలేదుగందా – ఎవురాడా– సూరాయ్ ? ఏందిరా తలకాయి లోనికిబెట్టి అట్ట సూత్తుండావూ – చా యదవా – దబ్బున రామంటూంటే – ఎంకట్చుబ్బయ్యగోరితో సెప్పొచ్చా వంట్రా ?"

"మరే – ఆకు అలె త్తేసి–" అన్నాడు సూరాయి లోన కొచ్చి అటనే గోడకానుకుని యీపు రుద్దుకుంటూ.

"చా యదవా–" అంటున్నాడు అయ్య.

"ఆడిబిడ్డాదికి లెగవమాక వుత్తపున్నానికి – యీ ముండదిరా సీ గళ్ళసొక్కాయా – ఎల్లి ఏసుకోవేందిరా!" అంది అమ్మ కళ్ళు ఆడిస్తా.

"ఆ పెట్టెలోవుంది ఏసుకోవేరా దొబ్బునా!" అన్నాడు అయ్య.

ఆమయిన బయల్దేర్దంబయల్దేర్దం దాన్లో అమ్మా అయ్యల్ని సంమసూసుకుని సల్లగా దాటేసి, బొమ్మలాట పందిరికి అసంట ఆల్లు జేజికాడ కూకుని అటేలు సిక్కినిక్కి జూత్తుండ సీతాయి జడతోక ఎనకామాలే ఎల్లి గబిక్కిన ఓగుంజుగుంజి, సెక్కలు, చీనారేకు డబ్బాలు దద్దనామంటా కేకేగాడు, బంగారక్క తెరమీనకు వొచ్చేయాలకి; యీపసెట్టుమీన కూకుండ కొండాయి ముటాను ఎడాపెడా తోసుకుంటూ ఎల్లి సెట్టు మయ్యాన వాలుకొమ్మమీన కూకుండాను సూరాయి.

తా సు పా పం

ఈసులపాడు వూ రెలుపల గెడకర్రలకిమల్లే కిక్కిరిసి నిలబడుండ తాడితోపుమయాన నాగుమల్లె సువ్వాకిమల్లే పాంపుట్టలకాడ పాకుతుండ బసవాయిని గొడ్లమందకాడ పేడ కొచ్చిన ఎంకాయి దూరాన్నుంచి సూసుద్ది.

ఆ బసవాయి గిరజాలు అప్పుడే తెలుస్తయి. ఆడి మెళ్ళో ఎండికంటె పదామడ దూరాన్నుండా తెలుత్తానే వుంటది. గెట్టిగా పంచబిగ్గట్టి నడుంకు ఆవజాన కట్టు బిగించేది వాడే వాడి మొల్తాడుకు అయిదు గజ్జలు, రెండునల్లకుచ్చులు ఏళ్ళాడేదికూడా ఎంకాయికి బాగా తెల్సు.

అయితే యీడకూకుండ ఎంకాయికి ఆడ పాంపుట్టల కాడ తచ్చాడ్తుండ బసవాయి అస లేం చేత్తుండదీ తెలవటం బహుకష్టం. అయినా ఎప్పుడు సూసినా ఏ ఎండ్రకాయ బొక్కలకాడో గెడ్డలుతీసుకుని నిలబడ్తావుండేవోడు, యియ్యాల వుండట్టుండి సాటుసాట్న ఆ పాంపుట్టలకాడ తిరగాల్సొచ్చిన పనేంది! ఆడ జనం ఎవురూ లేకుగందా! ఎంకాయి మదన్లోపడ్డది.

గొడ్లమంద గెనువులెంట, నీలగుంటలకాడ ఆటిదార్న అవి తలలొంచుకుని తిరుగాడ్తుంటే మంద పిల్లకాయలు బిల్లం గోడు ఆడుకుంటావుండాగు. అటెటు సూసి తోపులోకి సల్లంగా జొరబడ్డది పేడపల్లితో ఎంకాయి.

అంత పట్టపగలయినా తాడితోపులోకి ఎళ్లేతలికి గలగల మంటూ దెగ్గిరదెగ్గిరగా వాటేసుకుండ ఆ తాడిసెట్ల నీడలు బూమ్మీనపడి కరవొచ్చే జడల దెయ్యాలకిమల్లె వుంటం అటుంచి ఏ బొక్కల్లోంచి ఎసువంటి జీవాలు తొంగిసూత్తా వుంటయ్యో ఎసువంటి మడిసికయినా తెలవటం బహుకష్టం.

అడుగులు జారకుండా, సుట్టుపక్కల భద్రంగా సూసు కుంటూవొచ్చి బసవాయికి కాత్త వెనకన నిలబడ్డది ఎంకాయి. ఆడ బసవాయి వాలకం, అసలు ఆడేంచేత్తుండదీ ముంగలయితే ఎంకాయికి అంతుబట్టలా. ఓ సేతిలో చెంచోళ్ళ పాంకర్రా, రెండోసేతిలో గొబ్బిరిసిప్పా పట్టుకుని కోటయకొండపెబకు మల్లేవుండ ఆ పుట్టపక్కన మోకాళ్ళమీన వొంగి నిక్కి-సూత్తుండ బసవాయిని చూసి కూసేపు అటనే నోరుదెరిసింది ఎంకాయి.

మొదలు ఎవురన్నా మాటలమయాన పాము లంటుం టేనే వొళ్ళుగరిపొడుసుద్ది! అసువంటిది అసలవి నిజంగానే పొండుకునే అంతలావు పుట్టా, అన్ని బొక్కలకాడ - ఎచ్చగా లోనుంచి ఆవిరికొడ్తుంటే - ఏ మడిసయినా ఆవజాన ఆడ వొంగి తొంగి సూత్తుంటం ఏ ఆడగూతురుకయినా ఎట్టుంటదీ?

"ఓ రేయ్ !-" అని గుటకమింగింది ఎంకాయి.

నిశిర్యేత్రి, నిదర్లో ఎవురయినా ఏడు సముంద్రాలు దాటి, మూడడవుల్ని ఏటుకునరికి, కుప్పేసి, నాలుగోఅడివి మయా నుండ మర్రిసెట్టు తొర్రకాడ నిలబడి అరవకండా తొంగి సూత్తుండే యవదానంలో - గబిక్కీన యీపుమీన పెటీమని సరిచి ఓటారుగా కూకోబెట్టి నిదర్లేపుతే ఎట్టుంటదో అట్టయి

పోయి - గబిక్కీన ఎనిక్కీ ఒక్క గెంతేసి నిలబడి ఎంకాయిని సూశాడు బసవాయి.

"ఆఁయ్-!" అన్నాడు బసవాయి నోరుదెరిసి.

పళ్ళెక నెత్తినబెట్టుకుని, కోక పైకెగ్గట్టి, ఆవజాన నోరు దెరుసుకు సూత్తుండ ఆమడిపి గంగానమ్మతల్లనుకుండ బస వాయికి యింకూ స్నేపటికిగాని ఎంకాయి ఎంకాయికిమల్లే అగుపించలా.

మొన్నిమద్దె బెవ్వాలాట్లో తేలుకొండె జపతో ఎర్ర ఎంకాయి, వుండట్టుండి కోకెగ్గట్టి ఆవజాన ఆడ నిలబడేతలికి శాసబిగిసి గుటకమింగాడు బసవాయి.

"ఒరేయ్ ?" మళ్ళీ అంది ఎంకాయి.

"ఆఁ ?" అన్నాడు మొకంతిరగని బసవాయి.

"ఏందిరా నువ్వుసేత్తుండదీ ?" అడిగింది ఎంకాయి.

"ఎవ్వురూ - నేనా ? - అయితే ఏంలే - " అంటున్నాడు బసవాయి.

"అయితే ఏంలే అంటాడేం ! - " అంది ఎంకాయి.

"కాత్తె పనిమీనుండాలే - " అన్నాడు బసవాయి.

"అబ్బో కాత్తె సెప్పగూడదట్టా ఆ పనేందో ?" అంది ఎంకాయి.

"ఆఁ, అదే అనుకుంటుండా - " అన్నాడు బసవాయి.

"అబ్బో మాటలు నేర్చావే నాయనా ! యాడకి పోయినావయ్యా యిన్నాలమించీ ?" అంది ఎంకాయి.

"ఎట్లో పోయినాలే - "

"చరే, యిగనేం-" పళ్ళెకకిందపడేసి కూకుండదిఎంకాయి.

"నీకో నా కెందుకొచ్చింది, యివకాడ సానాపనుం డది నాకు," అన్నాడు బసవాయి, ఏం పట్టించుకోనట్టు పుట్ట కాడ తిరుగుతూ.

"ఎవురొద్దన్నారూ, వుంటే చేసుకోరాదూ?" అంది ఎంకాయి.

"అసలు నువ్వు యిటు ఏం పనిమీద వొచ్చినట్టూ?" అన్నాడు బసవాయి పొంబొక్కులోకి తొంగిసూత్తా.

"ఒరేయ్, ఒరేయ్ ఏందిరా నువ్వాడ తొంగిసూసేదీ," అంది ఎంకాయి వుండబట్టలేక.

"పాముల్లే-" అన్నాడు బసవాయి అటనే తొంగిసూత్తా.

"పామునీ! ఎందుకురా పామును తొంగిసూట్టం? అవి మంచివి కాదంటరా!" అంది ఎంకాయి.

"పనివుందిలే," అన్నాడు బసవాయి.

"ఏం పనిరా, కాత్తె సెప్పనంట్రా!" అంది ఎంకాయి.

"పామును పట్టుకుంటాలనుకున్నాలే" అన్నాడు బసవాయి.

"ఆఁ, నిజంగానట్రా ! పోరా నీ బడాయిలు నాకా డంట్రా! నీలాంటోళ్లు యింగా పదిజనమొత్తాల పామును పట్టుకుంటానికి" అంది ఎంకాయి.

"బడాయిలా? చూస్తావా, మరీ పట్టానో లేదో? హుఁ! యీ బసవాయంటే అంతే ననుకుండావుగావాల్ను."

"యిగ చాల్లే యివకాడికి రారా, పెద్ద పామును బట్టే మొగోడివి నేటిగ్గాంగాబయల్దేరావుగ నీ. సానాసూశాం యిట్టా టోళ్లని. ఒరేయ్ ఎండ్రకాయలు పట్టుకోక ఎందుకొచ్చిం దిరా నీ కాపనీ?" అంది ఎంకాయి.

"నువ్వు సూశావా నే నెం(డకాయలు పట్టటం ?"

"సూశానా యింగా సూశానా ? హుఁ ! నాకు తెల
వకపోద్దగా నీ సంగతీ ?" అంది ఎంకాయి.

"ఏందమ్మో నీకు దెల్సిందీ ? శాపలుఁగదూ నేను పట్టు
కునేదీ ? కావాలంటే ఎల్లి అడుగు ఎవుర్నయినా."

"ఒరేయ్, సిన్నప్పుడు నువ్వు ఎం(డకాయల్ని పద్దాకా
గెష్టలుఁదీసుకుని కొట్టేవోడివిగా వం(టా ?" అంది ఎంకాయి.

"సిన్నప్పుడు నీకు తేలుఁకొండెకిమ్మల్లే జడ వుండేదంటనే
యిప్పుడది య్యాడకి పోయిందమ్మా ?"

"ఓ బసవాయోవ్, నా చంగ తెరగవు తెల్సిందా?"

"మరి యింకేం! అటునే అనుకోరాదూ నేనుకూడా.
హుఁ! అంతలావు ఎగతాళిగా వుండనిగా!"

"అబ్బో మాటలు సానా నేర్సావే!"

"హుఁ! ఆడ నీకే మాటలొచ్చింది. నీ కన్న యీాడ
ఎవురేం తక్కువతిన్నా— నాతో నీ కె దుకొచ్చిందిగానీ యివ
కాడ సానాపనుండడది నన్ను పలకరిచ్చమాక" అని మళ్లీ పాం
బొక్కలోకి తొంగిసూత్తుండాడు బసవాయి.

"ఒరేయ్, ఒరేయ్ బసవాయ్?"

"ఏం?"

"ఎందుకురా నీకు పాములజోలీ? అవి ఎసువంటివో
నీకు తెల్సా?" అంది ఎంకాయి.

"హుఁ! యీా బసవాయికి అన్నీ తెల్సు, యియ్యాల
వైద్దికంలోకి గరగళం తెచ్చిత్తే అద్దరూపాయి డబ్బులిత్తా
నన్నాడు రాంబెమ్మయ్య" అన్నాడు బసవాయి.

"గరగళం! గరగళం ఏందిరా?"

"తాచుపాం గరగళం" అన్నాడు బసవాయి.

"తాసుపాం యిసమంట్రా ! ఓమ్మో, అందుకంట్రా యీడ నువ్వు తిరుగుతుండదీ?"

"బలే తాసుపాములుం డయిలే ఈడ!" అన్నాడుబసవాయి.

"గెట్టిగా అరవమాకరా! నీకు నిజంగా శాతవునంట్రా ఆట్ని పట్టటం?"

"హుం! అదొక లెక్కా-జనూ! మా అయ్యోళ్ళు ఆట్ని మిడతల్ని పట్టుకున్నట్టు పట్టుకుని, నడిబజార్లో ఆట్ని మొల్తాళ్లు కట్టుకుని తిరిగేవాళ్ళు!" అన్నాడు బసవాయి.

"ఆళ్ళు పెద్దోళ్ళురా! ఆళ్లు ఏం చేసినా చెల్లుద్ది! ఆళ్ళ కాడ మంత్రకట్టుం డేవంట!"

"అంతావుత్తది. వుత్త దైర్నంమీద పట్టాల్సిందే ఎవుడు పట్టినా" అన్నాడు బసవాయి.

"నీకు దైర్నం వుండదంట్రా?"

"ఏవరికి—నాకా? వుందో లేదో యిప్పుడు తెలుసుద్దిగా" అన్నాడు బసవాయి.

"అద్దరూపాయి డబ్బులంట్రా రాంబెమ్మయ్య యిచ్చేదీ?" అంది ఎంకాయి.

"ఆడు అంతకన్నా యిచ్చిసావడు. సచ్చినోడి పెళ్ళికి వొచ్చిందేసాలు."

"పానంకన్నా తీపంట్రా అద్దరూపాయీ? అసలు తాసుపాం ఎంత సెండాలవుదో నీకు తెల్సా? రాంబెమ్మయ్య నిన్ను మాయసేత్తుండాడ్రా" అంది ఎంకాయి.

"ఇదిగో ఎంకాయోవ్, అద్దరూపాయిలో నీకుపావలా బిల్లయిత్తా" అన్నాడు బసవాయి.

"సీ పాడూ - నాకేం అక్కర్లే ఎదవ డబ్బు-"

"నువు సిన్నప్పుడు ఓనాడు మనం కోతికొమ్మజ్జల్లాట ఆడుకుని యింటికి తిరిగొత్తావుంటే సింతలతోపుకాడ నన్ను సాటుగా సిలిసి ఓ పావలాబిల్ల సంపాయించుకురామంటివే!" అన్నాడు బసవాయి.

"అప్పుడంట్రా! పోరా నీ దంతా! అప్పుడు సెంచయ్య కొట్టోకి సబ్బిల్లలొత్తేనీ - ఆశపుట్టిందిరా - సీ పాడూ! అదెప్పుడో సిన్నప్పుడ్లేరా. ఇప్పుడు సబ్బిల్లసుద్దుకుంటే మాజేజి సంపుద్ది" అంది ఎంకాయి.

"అప్పట్నుంచీ ఎప్పుడిద్దామనుకుండా ఓపావలా బిల్లన్నా సిక్కకుండావుందే ఎంకాయ్" అన్నాడు బసవాయి.

"పోనీలేరా ఎదవ పావలాబిల్లా-"

"ఆఁ, అంతేనా! డబ్బంటే అంతసులకనగా తోసెయ్యమాకేవ్. యియ్యాల బెమ్మదేవుడు దిగొచ్చినాచరే ఆ రాంబెమ్మయ్య ధెగ్గిర్నుంచి అద్దరూపాయిబిల్ల రావాల్సిందే, నువు మాట్టాడమాక-అటూ పాంకర్రా, కొబ్బరిసిప్ప గెట్టిగా పట్టుకుని పాంపుట్టకాడ కూకుండాడు బసవాయి.

"బసవాయ్!" పిలిసింది ఎంకాయి.

పాంకర్ర పూత్తా నాగస్వరంపాట మైకంలోపడ్డాడు బసవాయి.

యూడా సలీ సప్పుడు లేదు. దూరాన గొడ్లపిల్ల

కాయలు బిల్లంగోడు కొట్టుకుంటూనే వుండారు. నాగస్వరానికి నిలబడి ఆడ్తుండ తాసుపాములకిమల్లే నిటారుగా నిలబడుండ తాడిసెట్లు గాలికిసల్లగా అటెటు కదులాత్తుండయి.

బసవాయి మాట యినిపించుకునేట్టు లేడు. యీడికి యిసొంట్యాల యిట్టా బుట్టిందో? యీడు సిన్నప్పుడే నయం. కోతి కొమ్మిచ్చాట బలే ఆడేవోడు. ఎదవసచ్చినోడు ఒక్కపాలన్నా నన్ను దొంగను సేసేవోడు కాదు. మాలావు నాకేనెట్టా ఆ మాత్రం ఆట శాతకాంది? ఆ పిచ్చాయోళ్లు బసవాయి నన్ను దొంగని సెయమని ఒకటేమయిన ఏడ్చేవోళ్లు! సీ పాడూ! ఆళ్ల దెప్పుడూ యెదవ బుద్దేగందా! యిగ యిప్పుడేం వుండగీ? బసవాయి ఆటల్లో కలవటమే మానేశాడు. ఎప్పుడు సూసినా ఏ డొంక మలుపుల్లోనో తిరుగుతావుంటాడు. యీ మద్దె యీడికి మడుసులంటేనే పట్టంలా. మడుసు లేం కరుత్తారా దెగ్గిరకొత్తే? పావలాబిల్ల యింకా గాపకం పెట్టుకుండాడే! ఎవురికేం అక్కర్లా – ఆ డిత్తానన్నా అక్కర్లా. సీ – డబ్బు లడగడమేంది పాడూ! అప్పుడెప్పుడో అడుగుతే యింకా గాపకంపెట్టుకుండాడే! నామీద ఆడికి నిజంగా గురి వుండదా? ఏంపాడో...యీడికేవన్నా గాలి పట్టలేదుగందా? రాంబెమ్మయ్య అద్దరూపాయి డబ్బులకి తాసుపాంని పట్టుకుని యిసం పిండుతాడంట! యీడి అయ్యోళ్ళుకూడా యింతేనంట. యింకేం యీడూ తయారయ్యాడూ! అద్దరూపాయ్! ఆడన్నట్టు అద్దరూపాయంటే మాటలా! ఆ అద్దరూపాయుంటే ఏంకొన్నా కొనచ్చు – అయితేమట్టుకూ! పాముల్నా పట్టానంటం? పెమాదంగాదూ? ఒక్కోపాలి– సీ అనగూడదుగానీ–

పానాలుగూడా పోతయి...అసలవి మనుషులుండేసోటికి అంత సులబంగా రావంటనే! యీాడెంత పాంక్రర వూదుకున్నా అవి రాకుంటేసరి. అసలా పుట్టలో పాముండదో లేదో. ఉంటే యింతసేపు రాకుండా వుంటదా? ఒకవేళ అది బయిటికివొస్తే యీాడికి దాన్ని పట్టడం సరీగా శాతకాకపోతే? యింకా ఏమన్నా వుండదీ - "ఒరేయ్ బసవాయ్ యిక సాల్లే రారా?" అంది ఎంకాయి.

బసవాయి ఎప్పుడో నాగలోకానికిపొయ్యాడు. ఎంకాయి యీాడ కూకుండదని ఆడికి అసలు తెలవదు. పాంక్రర వూత్తా అటనే వూగుతుంటాడు బసవాయి.

ఎంకాయి కళ్ళు మెరిసినై - ఒక్కపాలి ఎనిక్కి యిసు సుకపడ్డది ఎంకాయి. పుట్టలోంచి తలతలతల మెరుస్తా జలజల జారి దోసెడు పడగిప్పుకుని బసవాయిముంగల తోకమీాన నిలబడి వూగుతూ ఆడ్డుండదా తాసుపాం! అటనే నేలకు నీలుక్కపోయింది ఎంకాయి.

నిశిరేత్రి మెరుమ్మెరిసి దామ్మని పిడుగుపడ్డట్టు-తాసుపాం తనముంగల నిలబట్టం సూశాడు బసవాయి. పాంక్రరవూత్తానే-ఒక్కపాలి కళ్ళు మూసుకుండాడు బసవాయి. బసవాయి గుడ్లల్లో ముళ్ళు పొడిసినట్టు సూసింది తాసుపాం. ఒల్లు తడిసింది బసవాయికి. మెడతిప్పి ఎనిక్కితిరిగి సూశాడు - యిగ్గ హానికిమల్లే నీలుక్కబోయి గుడ్లిప్పుకని సూత్తుండది ఎంకాయి. మెడ బిగిసింది బసవాయికి.

సల్లగా సెయి ఒనుకుతా - పాంక్రర తాసుపాం పడిగ మీానకి బోనిత్తుండ బసవాయికి మద్దెలో నరాలు పటపట

బిగలాగటాన పట్టుదప్పి ఎనిక్కి తూలిన ఫూట్టం ఎగ్గొగ్గనిసి గెంతేసి పుసిమీన ఎల్లి ఎంకాయి సెయి పట్టుకొని తాడితోపు లోంచి బెయిటికి అదేమయిన లగెత్తాడు.

"యదవ సచ్చినోడా - పానం తీశావుగదంట్రా - యిడూ సెయి-" అంది ఎంకాయి రొప్పుతూ.

"అరవమాకే-" అన్నాడు బసవాయి తాతతోపు కల్లి బిత్తరి సూపులు సూత్తా.

"సెపితే యిన్నావంట్రా. ఒకేయ్ ఎగ్రడికాయలు పట్టుకోక ఎందుకొచ్చిందిరా నీ కీపసి -" అంది ఎంకాయి టపీమని కళాపి గొట్టినట్టు.

* * *

ఆయాల్టినుంచి బసవాయి ఎంటపడింది తాసుపాం. పులిస్తరాకు లెగుస్తే తాసుపాం లెగుస్తున్నట్టుంటున్నది బసవాయికి. ఎవురన్నా గబగబ మాట్టాడుకుంటుంటే బసవాయి ఎంటికలు నిక్కబొడుసుకుంటున్నై. సూర్లో తాడు, గోస్తం మయాన, రోడ్డుపక్క తాళ్ళనుసూసి ఎనిక్కి ఎగ్గిరి గంతేసి యీపు సరుసుకుంటుండాడు బసవాయి. కలలుకన్నాడు బసవాయి. గోడ మొత్తలకాడ, గుడిసె సూరుసందుల్లో, శాంతాడుసుట్ట మయాన తననుసూసి తాసుపాం 'బుస్సు' మంటూ పడిగ ఎనక్కితీసుకోటం సిన్నోసాస్లి కల్లోసూశాడు బసవాయి. తమాసా! ఓ సిశిరేత్రి ఎంకాయి తాసుపాముకు మల్లే 'బుస్సు' మంటం సూశాడు బసవాయి.

కొన్నాలకి ఓనాడు సందేల గొడ్డమందతో యింటికి తిరిగొత్తా తాడితోపులో ఆ పుట్టకాడ గెడకర్రకిమల్లే తాడి

సెట్లల్లో కలిసిపోతా ఎవురో నిలబడుంటం మసగ్గా సూసింది ఎంకాయి. ఒక్కపాలిగా నిలిసిపోయింది ఎంకాయి. ముందుకుపోను ఎంకాయికి కాలాడలా. సల్లగా ముందనించి ఎనిక్కనిక్క తగ్గి తాడిశోపుకాడి కొచ్చి సూసింది ఎంకాయి. నిజంగా ఆ పుట్టకాడ ఓ మడిసి నిలబడుండాడు. బసవాయి కాదు గందా! యిదేంది యీడికేవన్నా గాలిబట్టిందా? యీ యాలప్పుడు ఒంటరిగా ఆడ నిలబట్టానికి ఎంతదైర్నం ఉండాల?

మసగలో తడువుకుంటా పుట్టకాడికొచ్చి - ఒక్క పాలికేక బెట్టి అటనే నోరుదెరసి కొయ్యాకిమల్లే నిలబడిపోయింది ఎంకాయి.

ఆ తాసుపాం బసవాయి మెడా, సెయీ బిగదీస్తుంటే, దాని మెడకాడ పట్టుకుని గొబ్బురి సిప్పలోకి దాని యిసం పిండుతుండాడు బసవాయి !

దైర్నంగల మొగోడు గుండెబిగువుమీాన డెబ్బయి గెజాల ఎత్తయిన దొజత్తంబంమీానకు ఒక్కక్కజరుగే జకుక్కుంటా ఎల్తుండే యవదానంలో ఒకాడగూాసురు గుండెబెడిసి ఒక్క పాలికేక పెట్టేతలికి అంత దైర్నంగల మొగోడిగుండె బిగువూ కుండ పగిల్నట్టు పగిలి, నరాల పట్టుతప్పి సెవటలు గక్కుతా గిరగిర తిరుగుతా డెబ్బకు బూామ్మీాన పడాల్సినదన్నమాట !

గబిక్కన ఎనక్కితిరిగి సూశాడు బసవాయి వూపిరి బిగబట్టి.

"ఎళ్ళు -" అన్నాడు బసవాయి దవడలు కరుసుకుంటా.

"ఓమామ్మా -" మూగిలింది ఎంకాయి.

పొట్టలిచ్చిన పత్తికాయలకిమల్లే ఎంకాయికళ్ళు బసవాయి గుండెలమీన దిగ్గినై.

"ఎల్లిపో - మళ్ళీ ఎందుకొచ్చావు యీపూటకీ! నా సెయి జాస్తుంటది - ఎల్లిపో అరవకుండా - "

"అరవన్లేరా - ఒరేయ్ - ఒరేయ్ - నిన్ను సంపుద్దిరా - దాన్ని సంపరా - " మూలిగింది ఎంకాయి.

తానుపాంకల్లి సూశాడు బసవాయి. తానుపాం రఖతం గక్కుతా పటపట గొబ్బరిసిప్పను కొరుకుతా వానుకు తుండ సెయి సుట్టూ మెల్లిరుగుతుంటే - ఒక్కపాలి గెట్టిగా నరాలు బిగబట్టి, ఎంకాయికల్లి కొరకొరసూత్తా సువ్వాకమల్లే మెల్లిరిగి వుసిమీన తాడిసెట్లు సీకట్లోకి గబగబా లగెత్తు కెల్లాడు బసవాయి.

మరుస నాట్నుంచి జరంలో మతుండక మంచంలో పడుండాడు బసవాయి. "వాడికేం రాయిలాంటి మనిషి." బసవాయికేం ఫరవాలేదన్నాడు ఎంకాయితో నైద్దికుడు రాంబెమ్మయ్య.

కొన్నేళ్లు గడిసినాక ముగ్గురు బిడ్డలతో పుట్టింటికి తిరిగొచ్చిన ఎంకాయిని తాడిశో పుసాయల్న "ఏం ఎంకాయు మ్మోవ్?" అని బసవాయి పలకరించేదాకా బసవాయిని ఎంకాయి పోల్చుకో లేకపోతోంది.

"సంపావు గదంటయ్యా బసవయ్యా! పోల్చుకోనే లేకబోతినే నా తెలివి పాడుగానూ! బాగుండావంటయ్యా? బాత్తిగా గురుతు పట్టకపోతినే!" అంటా బసవాయిని యిశారించింది ఎంకాయి.

"చరే, పెద్దోణ్ణయిపోటంలా! నీకు ముగ్గురు బిడ్డలంటగా, బాగుండారా?" అన్నాడు బసవాయి.

"ఆఁ, బాగుండారయ్యా బసవయ్యా. పెద్దోడిపేరు ఆళ్ల తాతపేరు పెట్టుకుండారూ, రెండోవాడిపేరు ఎంకటేశ్వర్లు, మూడోదానిపేరు చీతాం." అంది ఎంకాయి.

"నువ్వూ కొత్త పెద్దదానివయినా మణిసివి అంతగా మార్లేదులే" అన్నాడు బసవాయి పక్కకి తిరిగి వుమ్మేస్తా.

"ఏబ్బే, అదేందయ్యా యింగా పెద్దదాన్ని కాలేదం టావు ముగ్గురు బిడ్డలయితేని! యింగానయం! నువ్వు పెద్దోడి వయ్యావు. సానా సన్నబడ్డావు" అంది ఎంకాయి.

"కొత్త మద్దెమద్దె వొల్లు సెత్తావొచ్చిందిలే - సానా ఏళ్లుకాలా మరీ - " అన్నాడు బసవాయి.

"సానా ఏళ్లయింది" అంది ఎంకాయి.

"అంతా నిన్నమొన్న జరిగినట్టుంది," అన్నాడు బస వాయి.

దూరాన గొడ్డు ఆ డీడ గెనువులెంట తిరుగుతుంటే గొడ్డపిల్లకాయలు బిల్లంగోడు ఆడుకుంటుండారు.

"బలే బయంబుట్టింది" అంది ఎంకాయి.

"నువ్వు కోక పైకెగ్గట్టుకుని ఎనిగీ క్రేవొచ్చి ఆడ నిల బట్టం యింగా కళ్లల్లో మెదుల్తుండది," అన్నాడు బసవాయి.

"ఎట్టాపట్టుకుండా ఆ తాసుపామునీ - సివరకి ఏం జేశా దాన్ని? నువామయిన లగెత్తుకు పోయినాక అడలుబుట్టి సచ్చా. యాడజూసినా అగుపించలానువ్వు."

"ఆమూలకిపోయి, దాని యిసంపింఢి తల నేల కేసి ఉద్దిరుద్ది సంపేశా," అన్నాడు బసవాయి.

"ఓ మొమ్మా !" అనరిసింది ఎంకాయి.

"అదిగో - ఎంకాయో్ -"

"బలేబయం పుట్టిందిరా బసవాయ్-"

"సంపేత్తివి గదంటే ఎంకాయ్-"

"అదేంది బసవయ్యా ఎనకటికిమల్లే ఒరే, ఒరే అంటుం డానూ - ఛీ, సచ్చిందాన్ని - యిదేంమడిసినీ - యిహీ, యిహీ -" అంటా ఎంకాయినవ్వుతే బసవాయీ నవ్వాడు "అంటే అన్నావులే" అంటూ.

"సివరికీ రాంబెమ్మయ్య ఆల్చెం అయిపోయిందని గరగళానికి అద్దరూపాయి బిల్లయీయనే యీయలేదుగా," అన్నాడు బసవాయి.

"ఆరి యీడిజిమ్మడా! నిజంగా యీయనే యీయలా?" అంది ఎంకాయి.

"అబ్బే నీకోడు యీయనే యీయలేదుగా! యిత్తే నీకు పావలాబిల్ల ఎప్పుడో యీయక బోద్యేవాణ్ణా!" అన్నాడు బసవాయి.

"అదేంది బసవయ్యా యింగా పావలా బిల్లంటుం డావూ-?"

"అంటే ఏంలే. మాటన్నాక యీయకనే బోతినిగా."

"పోనీలే బసవయ్యా - అందరూ బాగుంటే అంతే సాలు,"

"అంతేలే ఎప్పటికయినా–" అన్నాడు పక్కకు తిరిగి వుమ్మేస్తా.

"మా పిల్లల్ని సూశావంటయ్యా బసవయ్యా?"

"ఏదీ నువ్వు సూపియ్యాకనే బోతివిగా."

"బలేవోడివిలే! ఆనక మాయింటికొస్తే తప్పెట్టా!" అంది ఎంకాయి నవ్వుతా.

"ఓ బసవయ్యోవ్, ఓ ఎంకాయమ్మోవ్ కొత్త ఓ పాలియింటొచ్చి పొండయ్యా మీ మడుసులు బంగారంగానూ!" అని ఒక్క పొలరిశారు పిల్లగోడుకాడ తగువొచ్చిన గొడ్డ పిల్లకాయలు.

వెంకటస్వామి పాలెం

ఎవురో యీపుమీన పెటీమని సరిచినట్టు వులిక్కిబడి గబిక్కిన లెగిసి కూకుండాడు వెంకటస్వామి.

ఇంకా సెన్నపట్టంనుండి కలకత్తాకిబోయే తుర్మేలుబండి రాకతల్లికే - అంటే మామూలుగా తెల్లాపుజాముున జనమంతా లెగిసి పసిపాటలు సేసుకొనేయాల యింకా సానాసేపు వుందనం గానే ప్లీడరు అనుమంతయ్యగారి ఆఫీసుగది దర్వాజాకు పక్కన మూలగా సాపమీద సుడుసుకు పండుకునుండ అనుమం తయ్యగారింటి పసిపిల్లకాయ ఎంకటస్వామి మామూలు మూలకు ఎతిరేకంగా తెల్లారి మూడుగెంటల యాలప్పుడు ఉండట్టుండి ఆవజాన ఎగ్గిరిపడి లెగిసి కూకుండాడంటే పైనుంచి ఏదయినా బల్లిపిల్ల గిల్లిపిల్ల మీనకు దూకయినావుండాల, కాదుగూడ్దంటే ఎలికెపిల్ల బొలికెపిల్లయినా గబిక్కిన గీకి ఎటుగానో లగెత్తుకు పోయన్నా పోయుండాల! అయితే ఆవజాన ఎగ్గిరిపడి లెగిసి బిత్తరసూపులు సూత్తుండ ఎంకటస్వామి ఎసువంటి బల్లిపిల్ల ఎలికపిల్ల జోలికిబోక లెగిసినోడు లెగిసినట్టే గోడకు ఆవజానే కరుసుకుని నిటారుగా కూకుండిపొయ్యాడు.

ఎంకటస్వామి కలగన్నాడు. నిదర్లో కలగన్నోళ్ళు నిద ర్లెగిసినాక ఆ కల ఏలా యిశేసాన్నిబట్టి ఎటువంటి సూపులు

సూత్తాకూకున్నా కూకుండొచ్చు. ఎంకటస్వామి యింకా బిత్తరసూపులుసూత్తా గోడకు నిటారుగా కూకునుండాడు.

ఆవజాన లెగిసీ లెగవంగానే ముంగల తను కలగన్నా ననుకోలా ఎంకటస్వామి. కాని అనుమంతయ్యగారి యింటి జనం యాడపండుకున్నోరు ఆడే సలీసవ్వాడు కాకుండా పండుకు నుండేతలికి యిగ తను కలగన్నది కాయమనుకున్నాడు ఎంకట స్వామి.

ఇట్టా కోస్టుకెల్లిన అనుమంతయ్యగారు గబగబ బూమా సులు, టకటకటక కొట్టుకుంటూ వొచ్చి ఆఫీసు దర్వాజా తలుపు గబాల్న దెరిసి మూలపండుకునుండ తన తలకాడ నిలబడి వొంగి తనకల్లి గురిగా సూస్తుండట్టు ఎంత గెట్టిగా నయినా కలగన్నాడు ఎంకటస్వామి.

అనుమంతయ్యగారేందో, తనకల్లి అట్ట సూట్టమేందో, తనావజాన ఎగ్గిరిబడి ఎందుకు లెగిశాడో అరదంకాక కాత్తె తికమకబడ్డాడు ఎంకటస్వామి.

ఇంకా యింటోయాడా ఎవురూ లెగవలేదు. యింటిపని సేసుకునేయాల యింకా సానావుంది. అయినా యిగ నిదరబట్ట లేదు ఎంకటస్వామికి. అటనే గోడకు ఆనుకూకుని ఆలోసె నలో పడ్డాడు ఎంకటస్వామి.

ఇంతకుముంగల తను ఎన్నో కలలు గన్నాడు ఎంకట స్వామి. తను పాలెంలో అయ్య అమ్మోళ్ళను వొదిలేసి అను మంతయ్యగారితో బస్తీకి మొట్టమొదటసారిగా రావటం, బస్తీలో ఎల్రటీదీపాలు, రంగురంగుల అద్దాల దుకాణాలు, గోడలమీద సినిమా పేపర్లు, వందలకొద్ది మడుసుల్లాగే రిక్షా

బళ్ళు, ఎన్నెన్నో గుర్రబళ్ళను తను కలగన్నాడు. ఆమీన తన కెందుకో బస్తీమీన కలలు రావడం తగ్గినై. యీడకి వచ్చిన కొన్నాళ్ళకే తనకి బస్తీమీన మోజు తగ్గుతావొచ్చింది. యింకోనాడు అయ్యా అమ్మల్తో తనూ రంగన్నా, రామన్నా, సీతక్కా, బూసాం, సుబ్బాం కలిసి వరికోతలికిబోయి ఆడ బూసాం, సుబ్బాం, గెనుములవెంట పిల్లిమిసరకాయలు కోసుకు తింటుండట్టు కలగన్నాడు తను. యింకోపాలి పాలెంలో శివుడి గుడి ముంగల ఎన్నెట్లో తను కోటాయి ముటాకో గలిసి బలి గుడు ఆడ్తుంటే మాలచ్చి సప్పట్లు సరుస్తా ఎగుర్తుండట్టు కలగన్నాడు.

అయితే యియ్యాళ తనుగన్న కలకీ, ఎనకటి కలలకీ ఎట్టుగా సూసినా సంబంధం లేదు. కలలో అనుమంతయ్యగారు ముక్కూ, ముక్కుద్దాలాడిస్తా ఆవజాన సూత్తావుండటం ఒకదంగా ఎంకటస్వామికి కడుపులో తొలిసినట్టయింది.

ఇయ్యాల కలలో పరీచ్చగా సూసినంతగా అనుమంతయ్యగార్ని యింతకిముంగల సూడలా ఎంకటస్వామి. ఎందుకో అనుమంతయ్యగారు తనవేపు అట్టా సూత్తుంటాడు? యీమద్దె అనుమంతయ్యగారు తనవేపు యీవజాన రెండుమూడుసార్లు సూసినట్టు ఎంకటస్వామికి మసగమసగ్గా అగుపించింది.

ఓపాలి తను అనుమంతయ్యగారి బూడుసులు అంతకు ముంగలే పాలీసుచేసి దరవాజాపక్కనబెట్టి, దొడ్లోకెళ్ళి నీల బాయిలేరుకు నిప్పు తగిలించి, సిమింటి తొట్లోకి బాయిలోంచి ముప్పయి కడవల నీలులాగి, నీలతూములకాడ గబ్బుకొడ్తుంటే పినాయిలుబోసి కడిగి, సెట్లపాదులకాడ సెత్త సెదారం ఎత్తేసి,

మచ్చుమీన కట్టెకిందింపి పేళ్ళేలిసి, నీలగదిలో జిడ్డుగావుంటే గొబ్బరిపీసుతో రుద్ది, మెట్లగెదికాడ పినాయిలు డబ్బా పెట్టడా-నికి దర్వాజామలుపు యిట్టదిరుగుతా గబిక్కిన పాళీసుచేసిన బూడ్దూసులమీన సూడక తడికాలువేసి తొక్కాడు తను. నల్లగా నిగనిగమంటుండ బూడ్దూసులమీన తడికాలు పడేతలికీ ఆ బూడ్దూసులు ఎట్టయిపోయిందీసూసి బిత్తరబోయితను యిట్లా పక్కకి తిరిగిసూత్తే - దర్వాజాపక్కనే నిలబడి తనవేపు, ముకూా, ముక్కద్దాలాడిస్తాయింతగా సూస్తుండాడు అనుమంతయ్యగారు.

ఇంకోపాలి తను పడగ్గదులు, భోజనాలగది, ముట్టుగది, మెట్లగది కడుగుతా, గుడ్డతో నీలుపిండి పారబోస్తా ఆఫీసు గదిలోకొచ్చి కురిజీలు వరండాలో పెట్టా మేజాకాడి కొచ్చేతలికి, అనుమంతయ్యగారి రెండో అబ్బాయి సుందరం బొమ్మల పుత్తకం ఆడ తెరిసిఉంది. అనుమంతయ్యగా రబ్బాయిలు కనకం, సుందరం మేజాముంగల కురిజీల్లో కూకొని రోజూ అదేమయిన పుత్తకాలు సదువుకుంటా, ఆ బొమ్మలు ఈబొమ్మలని నవ్వుకుంటా గిచ్చుకుంటావుంటే తనూ కాత్తెసూద్దామని అయ్యేందో సెప్పమని కనకం, సుందరాల్ని అడిగితే ముంగల కనకం ఎక్కిరిత్తే ఆనక సుందరం ఎక్కిరిచ్చాడు తనని. అటేటు సూసి తను సల్లగా ఆ బొమ్మలపుత్తకాన్ని తీసుకొని కాయితాలు తిప్పుతా. రంగురంగుల రవిలుబండి, కోళ్ళు, కొండలు సూత్తా అటనే కురిజీలో కూచుని పొయ్యేతలికి, ఎవురో తన పక్కనొచ్చి నిలబడి నట్టనిపించి, యిట్ట తలెత్తిసూత్తే, అను

మంతయ్యగారు తనవేపు యియాలకలలోకిమల్లే ఆ ముక్క-ద్దాల్తో ఆవజాన ఎటకారంగా చూస్తుండాడు.

నిద్దట్లో ఆవజాన కలగని లెగిసి కూకుంద ఎంకటస్వామికి యియన్నీ గెపితికొచ్చేదలికి ఎనకాల యీపుమీద ఏందో వాన పాముకుమల్లే సల్లగా ఎగబాకినట్టయింది.

ఆనాడు అనుమంతయ్యగారు తన పొలాల పనిమీద పాలెంరాటం గెపితికొచ్చింది ఎంకటస్వామికి. అప్పుడు తను అయ్యపక్క-నే వుండాడు. అయ్య అనుమంతయ్యగారికి దణ్ణాలు పెట్టాడు.

"ఏం వెంకయ్యా బాగున్నావా?" అని అయ్యని పలకరిచ్చాడు అనుమంతయ్యగారు ముక్క-ద్దాలు సద్దుకుంటా.

"అదేబాగులే దొరా - అట్టుండాం. మాకు పాపత్తి లేక పోయిందిగాని తమపొలమే చేసుకుంటా కసికొట్టుకునుంటే మారోజులు యింత ముదనష్టకంగా వుండేవి కాదేమోనని లోన పీకుతాఉంటది."

"సరే అయిపోయిందానికి యిప్పుడెందుకు వెంకయ్యా, పంట ఆయేడు కాయేడుకు ఎక్కు-వవుతోందంటే యింకొకబస్తా కవులు ఎక్కు-వ యివ్వమంటే మరినువ్వు యివ్వలేకపోతివి. సరే అయిపోయిందిగా," అన్నాడు అనుమంతయ్యగారు.

"పానీ లేదొరా! అదేదో శెనపట్టింది గనకనే నేంసేసిన కష్టం యింకోరికి కవులుకు దక్కిందనుకుంటా. పన్నెండో మీ కడుపున పుట్టా. ఇదిగో దొరా! యీ బుడ్డోణ్ణి కాస్త మీ పంచన పడుండనిస్తా యింత గంజో పాలో పోశారంటే పుట్టి

నన్నాళ్లూ మీాకు రుణపడుంటా. కరువుదినాలు – పూట గడవ కుండా వుందిదొరా –" అన్నాడు అయ్య.

"అట్లాగే వెంకయ్యా! ఏదో ఆ పని యీా పని చేసి పెస్తూ మాతోపాటే మీా వాడూ వుంటాడు" అన్నాడు అను మంతయ్యగారు.

మరస రాడు రవిలు తేసనికి తను, అనుమంతయ్యగారు గుర్రబండిమీాన ఎల్తావుంటే బండికి ఎనకమాలే అయ్య పొలిమేర్ల దాకా లగెత్తుకుంటావొచ్చి "యిగ వుంటాదొరా" అంటా తనకళ్లి సె యివ్వా పుతా ఆడే నిలబడి పొయ్యాడు.

"పాల్ పాల్" అంటా బజారు వాకిలి కాడ గవిడిబర్రె పాలమనిసి కేక బెట్టాడు.

"వెంకటస్వామీా!" అనరిశాడు గదిలోంచి అనుమంతయ్యగారు. ఎగ్గి-రెగుస్తా కలల మైకంలోపడ్డ వెంకటస్వామి తెల్లారొచ్చిం దనుకుండాడు.

♦ ♦ ♦

ఆ రోజున కనకం, సుందరం బజార్నుంచి ఎగురుకుంటూ వొచ్చి వరండాలోవుండ రెండు నవారు మంచాల్ని గబగబ మోసుకెళ్లి ఎండలో పడేసి, దబదబ ఏందో యింతలావు పొట్లం యిప్పుతుంటే, ఆ యీా యవారమంతా ఓకంట సూత్తుండ ఎంకట స్వామి "అదేంది అబ్బాయిగోరూ!" అనడిగాడు కనకం, సుంద రాల దగ్గిరికెళ్లి నిలబడ్తా.

"మా నాన్న మాకు సీంటపాకాయలు, చిచ్చుబుడ్లు, నుత్యాల పువ్వొత్తులు, కాకర పువ్వొత్తులు మరే-ఎర్ర మతా

బులు, పచ్చ మతాబులు, నక్షత్రం తీగెలు, విష్ణుచక్రాలు, విమానాలు—మరే—ఎర్రసి పెట్టెలు, పచ్చని పెట్టెలు, తాటాకు టపాకాయలు, యింకా పాముమందుకూడా కొనిపెట్టాడు! వీటన్నిట్నీ మేం ఎండబెట్టుకుని రాత్రికి కాల్చుకుంటాం" అంటా ఎగశ్వాస దిగశ్వాసల్తో పటపటమనిపిస్తా సెప్పేశాడు సుందరం.

"కాస్త దూరానుండొచ్చు—తమరికి యిక్కడేం తీసుకురాలా" అన్నాడు పెద్దబ్బాయి కనకం.

"నిన్నవురేం అడగలేదయ్యోవ్ ముంగలగానే తొంటి సెయి బయటికి పెస్తుండావుగాని" అన్నాడు ఎంకటస్వామి జావగారిపోతా.

బద్రంగా పొట్లాం యిప్పుదీసి ఆటన్నిట్నీ మంచాలమీన పరుత్తుంటే ఆటి రంగులన్నీ మెరుస్తుండ ఎంకటస్వామి కళ్ళల్లో గిరగిర దిరిగినై.

సందేలలోపల మద్దెమద్దె ఎనిమిస్సార్లు ఎంకటస్వామి ఆ మంచాలకు అంతిదూరంగా నిలబడిసూశాడు గాని ఆ ఎనిమిస్సార్లలో నాలుగుసార్లు కనకం, యింకోనాలుగుసార్లు సుందరం ఆ మంచాల సుట్టూతా తిరుగుతానే వుండారు.

ఆవజాన కనకం, సుందరం అయన్నీ తెచ్చి ఎండలో ఆరబోసేదాకా దీపాలమూస దగ్గిరకొచ్చిందని తనను తెలవను గందా! అనుకుండాడు ఎంకటస్వామి బాయిలో సేదపనినోడు అటనే నిలబడిపోతా.

సిచ్చుబుడ్లు మాలావుగుండాయి గాని, "తమరికి యిక్కడేం తీసుకురాలా" అన్నాడే కనకం — ఎటనబ్బా? అనుకుండాడు ఎంకటస్వామి బాయిలేళ్లో నిప్పేస్తా.

పాలెంలోనే గనక తను యిప్పుడుంటే ఏంజేస్తా వుండే వోడు? పోయిన దీపాలమాశకు యింకా దీపాలమాశ పది రోజులుం దనంగానే మాసరాకి తను ఓపూలగుమ్మటం గట్టి, వూరిమద్దె బజాల్లో ఆ సివర్నించీ యీసివరికి రయ్ రయ్న దిప్పుతా లగెత్తటం గెపితికొచ్చేతలికి ఒక్కపాలి వొళ్లు జలదరించి నట్టయింది ఎంకటస్వామికి.

కిందటేడు పది తాడిసెల్లెక్కి, ఆటి గులకసళ్ళన్నీ దులిపి, కోటాయిని బటివిలాడి, పున్నమ్మకొట్లో గంధకం సూరెకారం తెచ్చి ఎన్ని పువ్వొత్తులు కట్టాడు? యీడ అనుమంతయ్యగారి మేడగదులన్నీ గాలించినా ఒక్క తాడిసెట్టయినా అగుపియదు.

గదులన్నీ వూడ్సి, యిల్లంతా దిరిగి మేడమెట్లు పది సార్లు ఎక్కి దిగొచ్చాడు ఎంకటస్వామి ఎందుకయిందీ తెలవకుండా.

సీకటయినాక కనకం, సుందరం ప్రవొత్తులు కాలుస్తుంటే తంబంచాటున నిలబడుండ ఎంకటస్వామి మనుసు లావజాన పువొత్తులు కాలుస్తుంటే పాలెంలో తను తంబాలచాటున వూరకనే సేతులు ఎనిక్కెట్టుకుని నిలడుండేవోడు కాదనుకున్నాడు.

"నా మొహంలాగనే వున్నయి యీ పువొత్తులు. మరీ ఆ ఏటికాఏటికి యిట్టై పుటిక్కని ఆరిపోతూ దిగనాసి పోతున్నయేం ఖర్మ? వెంకటస్వామి ఏద్రా - వాడికీ రెండేమన్నా యివంద్రా కాలుస్తాడూ?" అంది అనుమంతయ్య

గారి పెళ్లాం లచ్చిన్నరసమ్మగారు, సిన్నపిల్లని సంకలో ఏసుకుని నచ్చిౘ్రాల తీగెలుకాల్పిస్తా.

"ఆ, మాతో అమ్మా—" అంటున్నాడు కనకం.

"ఆః ఎవరు కాలుస్తే ఏం యీ భాగ్యానికి చేతులు కాల్చుకోకుండావుంటే అదే పండగ" అన్నాడు అనుమంతయ్యగారు తాటాకు టపాకాయల గుత్తి బయటికిదీస్తా.

"చిచ్చుబుడ్డి ముట్టిస్తున్నావుట్రా సుందరం? వుండు వుండు—నీకు పుణ్యాం వుంటుంది! అది మొహాన చిమ్మితే కళ్లు కాస్తా పోతయి. వెంకటస్వామి ముట్టిస్తాడు వుండు – వెంకట స్వామీ?" అని కేక వేసింది లచ్చిన్నరసమ్మగారు.

ఆ నిశిరేత్తిరి ఆఫీసుగది దరవాజా పక్కన సాపమీద జవకాణా కప్పుకుని గోడకి సిటారుగా కూకునుండ ఎంకటస్వామికి వుండట్టుండి అనుమంతయ్యగారి మేడగోడలమ్మీన తనకి వూపిరిసలపటం లేదనిపిచ్చింది.

పాలెం ఒక్కసారి ఎంకటస్వామి కళ్లల్లో మెదిలింది. పాలెం మడుసులే వేరు! రెండెడ్లబండిమీన పాటలుపాడ్తా పోలంబోయ్యే బరవయ్యలాంటి మడుసులు యీడ అనుమంతయ్యగారి యింటిసాయల ఎంకటస్వామికి యింతమట్టుకు యీడా అగుపించలా. పాలెంలో సెనువులుండయి ఎప్పుడు గంతులేద్దామన్నా. ఆడ ఎన్నెలరేత్రిళ్ళలో శివుడిగుడిముంగల బజినలు అన్నట్టు ఒక పెపంచంలో యీడా ఆడరనాల్సిందే. రతం తిరనాలమట్టుకు రతం తిరనాల ఎట్టుంటది? పాలెంలో అయ్యతో బాటు పోలం పోవచ్చు. పోలంపని చేసుకవొస్తా గెనువ్వెంట పిల్లిమిసరకాయలు ఎన్నయినా కోసుకతింటా యింటికీరావచ్చు.

కోటయ్య ముటా ఏంజేస్తుండారో? ఆళ్ళు తనని మరిసి పోయ్యారా? ఎన్ని పువ్వొత్తులు గట్టారో యీ ఏడు! ఆళ్ళతో శివుడికుడిముంగల దీపాలవెల్తుర్లో ఎట్టవుండమంటే అట్టుంటది. అబ్బ!

"పాలెం ఎల్తానండీ" అన్నాడు ఎంకటస్వామి సేతులు నలుపుకుంటూ అనుమంతయ్యగారితో మరసనాడే.

"ఊఁ?" అన్నాడు అనుమంతయ్యగారు ఎంకటస్వామిని యింతగా చూస్తూ.

"వాడికి టపాకాయలు యివ్వలేదని కోపంనాన్నా," అన్నారు ఎంకటస్వామికి ఎనకమాలేవొచ్చి నిలబడ్డ కనకం, సుందరం.

"ఏడ్చాడు వాడిమొహం. అయినా అదేమిట్రా వెంకట స్వామీ? సిక్షేపంగా యిక్కడ జరుగుతుంటే ఎక్కడో ఆ పాలేనికి పోతానంటావ్ వేమిట్రా చాదస్తం కాకపోతే! చాల్చాల్లే- ఈసారి వాడికీ రెండేమన్నా యివ్వండిరా కాలుస్తాడూ— ఏమిటుంది చేతులు కాల్చుకుంటానికి" అన్నాడు అనుమంతయ్య గారు.

"మరి మాకో నాన్నా?—" అంటున్నాడు కనకం.

"చాల్లేర్లోయ్! ఒకటో రెండో వాడికియిస్తే యింతలో తరిగించేం లేదులే. ఎక్కడికిరా వెళ్ళేది వెంకటస్వామీ— చాల్చాల్లే ఎవరన్నా నవ్వుతారు-వూఁ. లక్షణంగా వెళ్ళి పని చూసుకో— పండగరోజుల్లో యీ వల్లన్నీ ఏంగాను - వూఁ పోండి పోండి -" అంటూ పేపరు మొగానేసుకుంటాడు అనుమంతయ్యగారు.

ఆనాడు సందేల వరండాలో నవారుమంచాల సంపున తలాంచుకు కూసుని మనోశక్తితో ముందుక్కి తోసుకుంటున్న ఎంకటస్వామి ఏందో బూతుమాటల సప్పుడు సేసినట్టు వుండదని యిట్టె తలెత్తిసగాత్తే మంచమిద్నుంచి వాండ్ల ముక్కల్లోంచి తన కళ్లే ఎటకారంగా సూస్తుండాయి క్షణ్ణబ్బునపోలేం అనుమంతయ్య గారు.

అనుమంతయ్యగారు ఆనజాన క్షణ్ణబ్బిపోయే పోక తాలికే ఎనికెత్తే మంచాల మయాన్నుంచి లేసి అటీటు సూడనన్నా సూడకుండా బజారువాకిలి బయటబడ, గుసగుసలిచ్చుకు లగెత్తిన లగెత్తటం, పాలెంలో శివుడిగుడి ముంగల మంటపం మయాన కోటయముటా పూలకుమ్మటాలు శిప్పుతా కేకలేత్తావుంటే యినిపిచ్చుకోకుండా గబగబ తోసుకుంటూ మీదపడించి మంటపం శికరానికి ఎగబాకే, పాలెమంతా నచ్చుబ్బుడ్లు, అవాయసువాయిలు, శీంటపాకులు, తాటాకు టపాకులు, ముత్తాలప్రవొత్తులు, కాకరపువ్వొత్తులు, పిట్టబొమ్మలు పగిలి పాలెమంతా ఎలిగిపోతావుంటం సూశాడు ఎంకటస్వామి.

*

నిస్సహాయులు

ఇంకా తెల్లగా తెల్లవారనన్నా లేదు. కుదిపిపట్టు లేపి కూర్చోబెట్టింది వెంకట్రామయ్యను భార్య రంగనాయకమ్మ.

హాయిగా నిద్రసుఖంలో పడిపోయిన ప్రాణిని ఆ విధంగా కప్పు విరిగి మీదపడుతున్నట్టు బలవంతాన లేపి కూర్చోపెడితే ఒకో సమయంలో కొందరు దయ్యాలు భూతాలు మీదబడి పీకినట్టు ఉక్కిరి బిక్కిరై వెర్రిచూపులు చూట్టం మొదలుపెట్టినా పెడతారంటే ఆశ్చర్యపడవలసిన పనిలేదు.

షుమారుగా అంతపనీ తనకు జరిగినట్టుగా భావించినా అమిత సహనంతో తెల్లమొహం పెట్టి రంగనాయకమ్మ వేపు చూశాడు వెంకట్రామయ్య.

"కాస్త భావిలో నీళ్ళు తోడిపెడుదురుగాని లేవండి" అంది రంగనాయకమ్మ.

"నాకేం బోధపట్టంలేదు!" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య మెల్లగా గుటకమింగుతూ.

"ఏముంది బోధపట్టానికి? ఆ పనిచచ్చింది, పనిమానుకుంది" అంది రంగనాయకమ్మ.

"అంత ప్రమాదం ఏం జరిగింది ఉన్నట్టుండి మానుకుంటానికి?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"సరేలెండి. ఇప్పుడాపురాణమంతా నిలుచున్నపాటున వర్ణించి మీ కెక్కడ విప్పిచెప్పను – ఆ భావి నాకు అలవి కాకుండా ఉంది. తొందరగా లేచి కాస్త నాలుక్కడవల నీళ్ళు లాగిపెట్టండి" అంది రంగనాయకమ్మ.

"బాగానేఉంది పద్ధతి! తెల్లవారుతుండగానే భయం. ఏ ఆటంబాంబుతోనో సిద్ధమవుతావు; అయినా ఇకమీదట నువ్వు నన్ను ఈవిధంగా వేళగానివేళ లేపదల్చుకుంటే కొంచం సౌమ్యంగా లేపుతుండు ఎందుకైనా మంచిది" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"సౌమ్యంగా కాకపోతే మీదపడి పీకుతానంటారా, ఏమిటండీ మరీనూ? దయచేసి అయిదారు కడవల నీళ్లు తోడి పెట్టండి. ఇంకా పనులన్నీ అట్లాగే వున్నాయ్" అంది రంగనాయకమ్మ.

"ఇ తకుముందేగా నాల్గు కడవల నీళ్ళు తోడిపెట్ట మన్నావు?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"కాదుమరీ! ఇంతకూ, కాపరమంతా నాల్గు కడవల నీళ్ళతో చక్కబెడుతున్నా, సరేనా–తొందరగా భావిదగ్గరకు రండి" అంది రంగనాయకమ్మ.

"ఇంతమంది పనిమనుష్యులు మారుతున్నా ఇప్పటికీ వాళ్ళతో మెలిగే పద్ధతి ఓ పద్ధతికి రావడం జరిగ లేదన్నమాట" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య భావిదగ్గరకువచ్చి నుంచుని.

"ఇదిగో ఈ పనిమనుషులతో ఈ ఇంటిపనులు మీరు ఒకరోజు సాధించండి. మీకే తెలుస్తుంది నా అవస్థ" అంది రంగనాయకమ్మ వంటింటికి వెడుతూ.

"నేనంటం ఇన్నిసార్లు పనిమనుషుల్ని మారుస్తున్నా వీళ్ళను ఉపాయంగా పట్టుకురావటం నీవు గ్రహిస్తావా - అని" అన్నాడు. వెంకట్రామయ్య భావిలోని నీళ్ళు లాగుతూ.

"మీ పద్ధతి చూస్తే విషయం తెలుసుకోకుండానే యీ పనిమనుషుల్ని నేనే చెండుకుతిని సాగనంపుతున్నట్టు మాట్లాడుతున్నట్టుందే!" అన్నది రంగనాయకమ్మ, అంటుగిన్నెల్ని భావి పక్కకు తెస్తూ.

"కావలసిన అర్థంతీసే నేర్పు నీకుందని తెలుసుననుకో - ఇంతకీ సుబ్బాం పని కెందుకు రానన్నదో చెబితే వింటానుగా" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"లేకపోతే మీరు వినకుండా దాచిపెడుతున్నానంటారా ఏమిటి ? నేను సుబ్బాన్నేమో రాచి రంపానబెట్టి బైటికి నెట్టినట్టుగా మీ ఉద్దేశం కనబడుతున్నది" అంది రంగనాయకమ్మ తిరిగి వంటింటోకిపోతూ.

"ఇదిగో-నువ్వు దివ్యదృష్టితో మాట్లాడటం మొదలుపెడ్తే ఇహ నేననేదేమీ వుండదు, పోనీ-రోజంతా ఆఫీసులో వెట్టిచాకిరి చేసొచ్చి పడుకున్నవాణ్ణి నువ్వావిధంగా లేపి ఈ భావిలో నీళ్ళు తోడించటం నీ కేమయినా సబబుగా తోస్తున్నదా ? పనిమనిషి విషయం ఇంకా పదిసార్లు అడుగుతానంటే అడగనూ మరి ?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య ఒక క్షణం చెమట తుడ్చుకుంటూ.

"ఇవాళ రెండు కడవలు తోడేసరికే మీ కెక్కడలేని వుద్రేకం వస్తున్నది. మీరు లేనప్పుడు ఎంత అర్భకురాలనయినా నేనెన్నిసార్లు చెంబెడునీళ్ళు చొప్పున తోడుకున్నానో

మీారుచూడ గల్గారా ?" అంది రంగనాయకమ్మ వంటింటి కిటికీ దగ్గరనుంచి.

"అసలీభావిలో నీళ్ళు నిన్నొనన్నా ఎవరు తోడమన్నా రని ? ఇందాకట్నించి అంటుంటే నువ్వు సమాధానం చెప్పటం లేదు. ఇదిగో మళ్ళీ చెబుతున్నాను, ఇవాళ తోడితే తోడాను. రేపట్నుంచి ఇక ఎప్పటికీ ఈ పాతాళభావిలోంచి ఒక్క చుక్క నీరన్నా తోడను – తోడను – అంతే – ఇంకో పనిమనిషిని ఇవాళే మాట్లాడు" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య రొప్పుతూ.

"సరే మాట్లాడక పూరుకుంటారా ఏమిటీ ? మీా చేత మాటలనిపించుకోవటం నాకు మటుకు మనసా ? ఏదో ఏడాదికి ఓనాడు యిబ్బందొస్తే మీా యింటికి మీారు చేసికొంటున్నారు గాని పరాయివాళ్ళకేమీా చేసిపెట్టటంలేదు. బజారుకు వెళ్ళి కాసిని బొగ్గులు, కొంచెం బియ్యప్పిండి మరపట్టించుకురావాలి– ఇంకో రెండు కడవలు లాగిపెట్టి మరీ వెళ్ళిరండి" అన్నది రంగ నాయకమ్మ పొయ్యిలోనుసి అంట్లుతోమే దగ్గరవేస్తూ.

"ఇవ్వాల్టికి బొగ్గులులేవా !" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య నిస్పృహతో రంగనాయకమ్మ వేపుచూస్తూ.

"ఈపూట కుంటే సరిపోతుందా ఏమిటి ? బియ్యప్పిండి డబ్బా మొన్ననే సుభ్రంచేసిపెట్టా, ఆ తరువాత వంటకాలు యిట్టా వున్నయ్యేమని నన్ననవద్దు" అంది రంగనాయకమ్మ కుంపటి రాజేస్తూ.

"నాకోసం డబ్బాలన్నీ కాళీగా సుభ్రంచేసే పెట్టావన్న మాట ? ఇవ్వాళ ఆదివారం కదా అనుకున్నా. అన్నట్టు పిండి మర ఇవ్వాళ కట్టేస్తారేమో ?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"ఇవ్వాళేగాదు ప్రతిసోమవారం కట్టేస్తారు" అంది రంగ నాయకమ్మ.

"రక్షించావ్ ! ఇవ్వాళ నాకీ పిండిమర తలంటి తప్ప దన్నమాట ? అయినా యివన్నీ పనిమనుషుల ద్వారా అయ్యే పనులని నీకు తెలియక పోవటం ఆశ్చర్యంగా వుంది ! అసలు యిలాంటివి నాకు అంటకట్టొద్దని యిప్పటికి లక్షసార్లన్నా నీకు చెప్పేవుంటా, అయినా నీ మతం సిదిగానే వుంది." అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"ఎందుకూ మాటిమాటికీ అలా రొసరొస లాడ్తారు ? మన అవసరాలకి మనం చేసుకుంటానికీ ? ఇహ ఎవరో ముష్టి గాధవలు చేసిపెడుతూంటేనేం ఏమిటి ఈ జీవితాలు వెళ్ళబా రేదీ ?" అంది రంగనాయకమ్మ కాఫీకి కుంపటిమీద నీళ్ళు పెడుతూ.

"అయితే ఈ భావిలో నీళ్ళు తోట్టం నా జీవిత పరీక్షన్న మాట ?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"మన జీతాలనండి" అంది రంగనాయకమ్మ వచ్చి అంట్లు తోముతూ.

"ఏం, ఎగతాళిగావుందా నీకు ? మన అవుసరాలు ఏవికావు ? మన గుడ్డలు మనం నేసి మనం కుట్టుకోవచ్చు ! మాదిగవాడిలాగ మన చెప్పులు మనం కట్టుకుని మనం తొడు క్కోవచ్చు, యివన్నీ మనం చేసుకోటం లేదేం ?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య రంగనాయకమ్మ దగ్గరికి వెళ్తూ.

"ఎవళ్ళ వృత్తులు వాళ్ళు చేసుకుంటారు, వాళ్ళగోలి మనకెందుకు" అంది రంగనాయకమ్మ వెంకట్రామయ్య వేపు వింతగా చూస్తూ.

"అలాగే పనిమనుష్యులూను. ఇదిగో నీకు నేను మాటి మాటికీ చెప్పేదల్లా ఇక్కడ ఈ భావిపని, పిండిమరపని, అక్కడ ఆఫీసులో ఆ గవర్నమెంటు డబ్బు లెక్కలు ఒక వ్యక్తివల్ల ఎంతమాత్రం కానిపనని తెలిసికోమంటున్నా ! అందుకే మన కష్టం మనకే దక్కకుండా పోతున్నా, ఐనో ఆగో యీ పని మనుష్యులకు బలవంతాన యిచ్చుకుంటున్నాం. అప్పుడే యీ రెండు రెక్కగూళ్ళూ ఎలా పట్టుకు పోయినయ్యో చూశు ! పక్కింటివాళ్ళను విచారించి ఈ పూటే యింకో పనిమనిషి విషయం ఫైసలుచెయ్యి" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"నాకుమట్టుకు సరదాటండీ పనిమనిషి లేకుండా యీ అంట్లన్నీ తోముకుంటూ కూర్చొను ! యీ నాలుగు గిన్నెలు తోమానో లేదో రెండుచేతులూ కారంరాసినట్టు భగభగ మండుతున్నయ్ చూడండి ! ఇదిగో యివ్వాళే విచారించి యింకో పనిమనిషి విషయం తెలుసుకుంటూలెండి. వీళ్ళకు వాయువరాను, మరీ అంత డబ్బు దాహమైతే ఎట్లా ? ఇవతల వాళ్ళేం కాపరాలు చెయ్యక్కర్లా ?" అంది రంగనాయకమ్మ లేచి కుంపటిమీద నీళ్ళుదింపి కాఫీపొడివేస్తూ.

"ఇచ్చే ఆరురూపాయలు, వారానికోపూట తిండి చాల దంటుందా సుబ్బాం ?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య, రంగనాయకమ్మ వెనకనే వంటింటోకివెళ్ళి.

"అబ్బే దీనివిషయం ఇంకా అంతదాకా రాలేదు లెండి. వెనక వెంకాం చాలదనేగా వెళ్ళింది" అంది రంగ నాయకమ్మ.

"మరి ఎందుకు వెళ్ళిపోయింది సుబ్బాం?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య రంగనాయకమ్మ పక్కగా కూర్చుంటూ.

"ఆఁ, చపలచిత్తంముండ! అయిదు రూపాయలు అప్పు అడిగింది, లేదు పొమ్మన్నాను. అసలు వీరోజు వాళ్ళు అణా, అర్థణా వేధించండి? ఒక్కసారే అయిదు రూపాయలు తెమ్మంటే ఎక్కణ్ణుంచి తెస్తారు? అయినా యీ జాతికి అయిదులు, పదులు అప్పులు పెడితే యీ జన్మలో దక్కినట్టే" అంది రంగనాయకమ్మ.

"సరే మన సంపాదనకు తోడు ఇవన్నీకూడ ఎక్కడ నెత్తికి తెచ్చుకుంటాం వదుల్తున్నవి చాలక? ఐనా అంత మాత్రానికే పని మానుకుపోయిందా! వచ్చే యీ ఆరు రూపాయలు పోగొట్టుకుని ఇంకోచోటికి పోతే వాళ్ళు ఇంత జీతం యిచ్చి పైన దానికి కావలసిన అప్పులన్నీ యిస్తారా పిచ్చిదిగాకపోతే! అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"దాని మొగుడికి జబ్బుగావుందట. మందిప్పిస్తానని ఆ అయిదూ యివ్వమంది. దానికి నెల జీతమిచ్చి ఇంకా వార మన్నా కాలేదు; చూస్తూచూస్తూ మళ్ళీ అయిదు రూపాయలు ఎలాగంట ఇవ్వటం? కోపంవచ్చి వెళ్ళిందేమోగాని రెండురోజు లయినాక మళ్ళీ అదే తిరిగి రాకుండా వుంటుంది!" అంది రంగ నాయకమ్మ కాఫీ డికాషను వడపోస్తూ.

"నువ్వు సందేహాలతో నా ప్రాణంతియ్యక కబురుచేసి అదికాకపోతే మరో పనిమనిషిని మాట్లాడు" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"దాని మొగుడుకు టైఫాయిడ్ జ్వరమట. యిప్పుడెలా వుందో ఏమోనని"అంది రంగనాయకమ్మ కాఫీకలిపి వెంకట్రామయ్య కిస్తూ.

"టైఫాయిడా? దరిద్రులకు తక్కువజబ్బు లేమీ రావు! ఎవరి ఖర్మ వారిది. నా పర్సుతే బజారు వెళ్ళివస్తా. యీ బియ్యప్పిండి లేకుండా యివాల్టికి ఏదోవిధంగా సరిపుచ్చే ఉపాయం ఉందా అని?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"అదేమిటండీ మళ్ళీ అలాఅంటారు? పోనీ యివ్వాళ పచ్చళ్ళతో సరిపుచ్చుకుంటారా?" అంది రంగనాయకమ్మ.

"సరే నీమాటేజరగనీ. ఆ బియ్యం సంచిలో తొందరగా పోసివ్వు-పరవా లేదులే; కొంచెం తగ్గించి పొయ్యి. బరువంతా ఒకనాడే మీదపెట్టుకు"—

♦ ♦ ♦

ఈ పనిమనిషి బెడదతప్పేటట్టు లేదనే నిస్పృహచెంది కొచ్చాడు వెంకట్రామయ్య. ఈ నిస్సహాయతకు బాధ్యులెవ రనేది వెంకట్రామయ్య ఆలోచనకు అందని విషయంగా వుంది. ఏరోజు పనిమనిషి మానుకుని తను భావిదగ్గర రెక్కలు విరుచు కునే దురవస్థ పడుతుందోననే భయంకర పీడకలలు వెంకట్రా మయ్యను ఆవేశించినయ్. ఇటీవలే రత్తమ్మఅనే కొత్త పని మనిషిని తన భార్య పనికి పెట్టింది. ఇవ్వాళ ఉదయం ఆ కొత్త

పనిమనిషి రత్తమ్మా, తన భార్యమధ్య జరిగిన ఘర్షణ యింట్లోనేవున్న వెంకట్రామయ్య విన్నాడు. పనిమనిషి రత్తమ్మ తన పిల్లలిద్దర్ని ముసలితల్లిని తనతో తీసుకువచ్చింది.

"వీళ్ళంతా ఎవరే!" అని తనభార్య రత్తమ్మను సౌమ్యంగానే అడిగింది.

"ఇది నాఅమ్మ, ఈళ్ళు నాసంటోళ్ళు" అంది రత్తమ్మ.

"నిన్న ఆ చిన్నపిల్లనుమట్టుకే తెచ్చావే? యింకా వున్నారా నీకు పిల్లలూ?" అంది తనభార్య.

"ఇంకా యిద్దరు అడబిడ్డ లుండారండీ" అంది రత్తమ్మ.

"ఆడబిడ్డలా?" అంది తన భార్య.

"అవునండీ అమ్మగోరూ నా పెద్దపిల్లలు. ఆళ్లిద్దరికీ పెళ్లిళ్ళయినయి" అంది రత్తమ్మ.

రత్తమ్మ పిల్లగావాల్ను కావ్ కావ్ మని ఏడుస్తుంటే రత్తమ్మ తల్లిగావాల్ను ఖంగు ఖంగుమనిదగ్గుతూ పిల్లకు కూసిని పాలిమ్మంటున్నది రత్తమ్మతో.

"అదేమిటే నీపిల్లట్లా ఏడుస్తుంది?" అనడిగింది తనభార్య.

"అదేమోనండి అమ్మగోరూ తెల్లాన్ను ఆవజాన ఏడుత్తా కూకుంటది" అంది రత్తమ్మ.

"పాపం యీగాలిలో దాన్ని అట్టా తిప్పకపోతే యీ ముసలిదానిదగ్గిర యింట్లోనే అట్టిపెట్టి రాకపోయినావుటే?" అంది తన భార్య.

"ఈ గాలికే మాపిల్లలు సెడిపోతే యిక మేమేం బతుకుతాం అమ్మగోరూ. మా అమ్మకి కాలూసేతులు పడిపోయినయ్యమ్మగోరూ. పొద్దత్తమానం పనిజేసుండ పానంగనక

యింటికాడ ఏమీ తోచక నా యెంట వత్తానంటది. నేనంటే మా అమ్మకు బహుపానం. పెద్దదయిందిలెండి. అదేంటోనండీ అమ్మగోరూ, దగ్గు బట్టుకుంటది మా అమ్మకు. ముసల్దానికి కాత్తె సద్దబువ్వేమన్నా వుంటే పెట్టండి అమ్మగోరూ. దగ్గుతెర కాస్తె తగ్గుద్ది" అంది రత్తమ్మ.

"ఒక్క మెతుకంటె ఒక్క మెతుకు మిగల్లేదు. అసలు మా యింట్లో చద్దన్నాలు మిగలవు" అంది తన భార్య.

"పానీలే అమ్మగోరూ కూసిని సల్లసుక్కంటేపొయ్యండీ ముసల్దీ పసిదీ తాగుతారు; నిన్న మాపిటాల ఇంతంటే యింత బువ్వ తినటానికి లేకపోయిం దమ్మగోరూ" అంది రత్తమ్మ.

"అదేమిటే రత్తమ్మా మీ పనివాళ్ళు మమ్మల్ని నిలువునా యిట్లా తోడతారు? కొంచెం అన్నం, కొంచెం మజ్జిగ, కాసిని డబ్బులనీ? ఆ కొన్న పాలల్లో సహం పొంగి పోయిలోనే మాడినయ్: ఆ వున్న కొంచెంలో పందేరా లెక్కడచేస్తూ కూచోను? పోనీ మీ కిస్తామన్న జీతంలో ఒక్క కానీ తగ్గిస్తే అప్పుడనవచ్చు మమ్మల్ని. మీ సంసారమంతా తెచ్చి మా గొంతుమీద కూచోబెడితే మే మెక్కడ భరించం ఊళ్లో వాళ్ళందర్నీ? ఆ సుబ్బాం, వెంకామూ, యింతే. వున్నన్నాళ్ళూ యీ విధంగా మా ప్రాణాలు నిలువునా తోడారు. చీటికి మాటికి మమ్మల్ని వేధించక లెఖ్ఖప్రకారం మీ పని మీరు చేసిపోతే మీకు పదివేల దణ్ణాలు" అంది తనభార్య విదిలించేసినట్టు.

ఇంతలోనే కొత్తపనిమనిషిమీద తనభార్య కోపం తెచ్చుకోటం వెంకట్రామయ్యకు గుండెదడ సాగినట్టయింది.

ఇదిగో యీ అసహనంతోనే తనభార్య మెళుకువ లేకుండా ప్రవర్తించి సమస్యను గొంతుమీాదకు తెచ్చి, తను హైరాన పడి, నన్ను హైరానపెడుతుంది. పనివాళ్ళ నావిధంగా చులి పేస్తే వాళ్ళుచేసే పనిమీాద వాళ్ళకే విశ్వాసంలేక నాలుగు రోజులు ఎగనాంపెడితే మనపని దుమ్మెత్తిపోసుకోటం, ఆ భావి జీవానబడి ఏడవటమున్ను! అయినా ఆ విధంగా రత్తమ్మ తన కుటుంబాన్నంతా కలుపుకుని తమమీాదకు దండెత్తిరావటం తన భార్యా తనూ సహించటం కష్టం అనుకున్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"మాకు దణ్ణాలేమిటండమ్మగోరు. పాపం నుట్టుకుంటది. బీదోళ్ళం. తమవంటోరి పంచను బతుకుతుంటాం. తమనిగాక యింకెవుల్ని అనుక్కుంటాం అమ్మగోరూ! ఇంతుంటే పెడతారు, లేకపోతే లేదంటారు" అంది రత్తమ్మ.

"రత్తమ్మా అటుచూడూ - చూడూ మీాఅమ్మ దగ్గి అక్కడే ఉమ్మేస్తున్నది-ఛీపాడు క్షయరోగాలు పట్టుకుంటాయ్ అలా ఎక్కడపడితే అక్కడ ఉమ్మేస్తే-అయినా యిదేమిటి పాడూ! మాయిల్లేం నడిబజారనుకుందా పెంటపోగనుకుందా ఆ మనిషి? నీకు పుణ్యముంటుంది మీా అమ్మను యింటికి పంపవే రత్తమ్మా" అంది తనభార్య.

"దగ్గుతెరొచ్చి తెలవకుండా కల్లె పడిపోయింది కోపం సెయ్యాకండీ అమ్మగోరూ. ఎంత తెలవకపోయినా యీాడ తమింటో ఎట్ట ఉమ్మాత్తానండీ-సీ చచ్చిందాన్ని-" అంది రత్తమ్మ తల్లి.

"బాగా నేస్తుంది సంబడం—నువ్వు పసికాస్త తొందరగా కానిచ్చిపోమ్మా రత్తమ్మ తల్లీ—అదేమిటి—చూడవే రత్తమ్మా నీపిల్ల బయటికి కూచున్నట్టుంది— రామరామ యిదేంపాప ఖర్మం—పాపం బద్దలైంది — పీడా విరిగిపోనూ తియ్యవేమే చూస్తావ్వూ—ఖర్మగాల" అంది తన భార్య ఆంతిమస్థాయినందుకుంటూ.

"పీడగీడంటున్నారు పసి గుడ్డుదాని కేం తెలుసుద్దండీ—సిన్నపిల్లనావజాన అనమోకండీ అమ్మగారూ, సెత్త కష్టంగుంటదీ" అంది రత్తమ్మ.

"అదుక్కు—తిన్నట్టే ఉంది అభిమానం — ఇదిగో నీకిష్ట ముంటే ఒక్కత్తేవచ్చి పనిచేసి పోతావాపో లేకపోతే నీదారి నీది. ఈ విధంగా మా మీద దాడిసాగిస్తే మటుకు వూరుకునేది లేదు నీయిష్టం తర్వాత" అని గిరవాటు వేసినట్టన్నది తన భార్య.

ఇహ కూచున్న చోట ఎంతమాత్రం కూచోలేక దొడ్లో జరుగుతున్న సంఘటనలకు అసమ్మతి సూచకంగా పెద్ద శబ్దంతో గభాల్న తలుపు తెరచి రవీమనిమూసి యింట్లోంచి ఎటుగానో వెళ్ళిపోయాడు వెంకట్రామయ్య.

"ఇవ్వాళకూడ యీ రత్తమ్మ పనికి రానట్టేనా?" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య దీనంగా భావి లోతు చూస్తూ.

"బలవంతంగా నెళ్ళమనేంతదాక తెచ్చుకుని మరీ వెళ్ళింది" అంది రంగనాయకమ్మ అంట్లు బయటపడవేస్తూ.

"మొత్తానికి ఏమయితేనేం పర్యవసానం నువ్వంట్లు దగ్గర, నేను భావిదగ్గర మిగిలాం. అవసరం వున్న పనిమనిషికీ మనకూ మధ్య ఒక పెద్దగొయ్యి యేర్పాటయి కూర్చుంది" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"ఆ గొయ్యి నేనే తవ్వానంటారా ఏమిటి?" అంది రంగనాయకమ్మ.

"సమస్య ఎవ్వరు తవ్వటమనేదికాదు, గొయ్యి ఏర్పట్టమే కావలసింది. రత్తమ్మాగాకపోతే వెంకమ్మ, ఎవరైనా ఒకటిగానే వుంది మనకు" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"మీ సూటీ పోటీ మాటలు అనవసరంగా నామీద ప్రయోగించకండి. ఆ గూడెంలోని గుంపునంతా తెచ్చి శక్తి వుంటే మీరే పోషించండి. అయినా ఒక్క పనిమనిషిని మాట్లాడుకుంటే కుటుంబమంతా వచ్చి యిక్కడే తినిపడు కుంటానంటారేం - ఛీ యీ సూద్ర సుభన్నాసి మూకకు సిగ్గా? ఎగ్గా? డబ్బాపోయి శని పట్టుకున్నట్టు యిదేం పాప ఖర్మం!" అంది రంగనాయకమ్మ.

"సరే రోజూ వుండేవానికి యింతగట్టిగా ఎక్కడ విచా రిస్తూ కూచుంటాం ...... యీ రత్తమ్మకన్నా ఆ సుబ్బామే నయమన్లేవుంది. కిక్కురు మనకుండా పనిచేసుకుపొయ్యేది. ఆ అయిదు రూపాయలు యిచ్చినా పై నెలలో బిగబట్టుకునే వాళ్ళం" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"ఇంకానయం! తీరాయిచ్చారుకాదు! అంతకుముందు అది ఎన్ని అర్థణాలు, అణాలు దిగమింగిందో మీకేం తెలుస్తుంది. దానికన్న అంతకుముందు దెంకామే కాస్తనయం నాలుగు

రూపాయల జీతాన్ని అయిదురూపాయలు చేయమంది. చివరికి పట్టుదలకంటూ పోయి తర్వాత పనిమనిషికి యింకో రెండు ఎక్కువే యిచ్చుకున్నాం. అన్నట్టు ఈ సుబ్బాం తన మొగుడుకి జబ్బుగా ఉందనే పోయిందిగాని పని మానుకుంటానని గట్టిగా చెప్పినట్టులేదే." అంది రంగనాయకమ్మ.

"అవును దాని మొగుడుకి ఏదో జబ్బు జేసిందికాదూ? ఎట్లా ఉందో పాపం!" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"టైఫాయిడుజ్వరం అనుకున్నారు గాదుటండీ ఏమో పాపం; ఏం తెలిసినా మన మారుస్తామా తీరుస్తామా? ఈపాటికింకా తగ్గకుండా వుంటుందా? సుబ్బాం దాని మొగుడు వూరు వెళ్ళిందటలేండి, లేకుంటే యీపాటికి పాపం ఎట్లా వుందో విచారించి తెలుసుకుందుం" అంది రంగనాయకమ్మ.

"పాపం పుణ్యాం మనకెందుకు, ఎంత ఖర్చుకావచ్చం లేదు? ఆ అయిదు రూపాయలు యిచ్చివుంటే ఎంతోకొంత ఆ గోస్టికి ఉపకరించేదేమో. ఇట్లాంటివి ప్రాణం మీదకుతూనే ఉంటయ్" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"చీటికి మాటికి ప్రాణం తోడుతుంటే ప్రాణం విసిగి వీళ్ళకేం యివ్వబుద్ధిపుట్టదుగాని లేకపోతే అంత కర్కోటకంగా మనం మటు కెందుకుంటాం చెప్పండి?" అంది రంగనాయకమ్మ సానుభూతి తెలియజేస్తూ.

"ఇంకా పని మనుషులెవరయినా యీవూళ్లో దొరుకుతారేమో విచారించి చూడు" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"సమయంచూసి మీరు బాగా హాస్యంగా మాట్లాడతారండీ? రెండు కడవలనీళ్ళు ఆ భావిలోంచి లాగటానికి

కెందామీాద పడ్డారుగాని యీా డొంకతిరుగుడు తెలివితేటలు యెందుకండీ వుపయోగిస్తారూ?" అంది రంగనాయకమ్మ అంట్ల వద్ద కూచుంటూ.

"ఏదోపాపం నీ చేతులకు కారాలు, మిరియాలు రాసి నట్లున్నదని-" అని అన్నాడు వెంకట్రామయ్య భావిలో నీళ్ళు లాగుతూ.

"చాల్లే కట్టిపెట్టండి యుద్ధం! ఎవ్వరయినావింటే ఇట్టే నవ్విపోతారు! అయ్యో ప్రయోజకత్వం-ఎవరదీ?"

"నేనే దొరసానమ్మగోరూ-సుబ్బాన్ని" అంది సుబ్బాం, అక్కడికొచ్చి నిలబడుతూ.

రంగనాయకమ్మ అంట్లదగ్గర్నుంచీ, వెంకట్రామయ్య భావిదగ్గర్నుంచీ నిద్దర్లో నడచినట్లు యివతలికొచ్చి సుబ్బాన్ని వింతగా చూస్తూ నుంచున్నారు.

"బాగుండారా దొరసానమ్మగోరూ" అంది సుబ్బాం తలవంచుకుని.

"ఎప్పుడొచ్చేవే సుబ్బాం వూరునుంచి?" అంది రంగ నాయకమ్మ.

"నీ మొగుడుకు నయిమయిందంటే? అన్నాడు వెంక ట్రామయ్య.

"పాపం! ఎట్లావుందే నీ మొగుడికీ!" అంది రంగనాయ కమ్మ.

"ఆయనప్పుడే పోయినాడుగదంటుంటే – యేందో లెండి బ్రతికినన్నాళ్ళూ ఏదో రోగాలతో తీసుకుంటూనే ఉన్నాడు– అంటూ బావురుమంది సుబ్బాం.

వెంకట్రామయ్యా రంగనాయకమ్మాలు నిర్ఘాంతపోయి అలాగే నిలబడిపోయారు సుబ్బాంకేసి చూస్తూ.

"అమ్మగోరూ యెప్పుడన్నా పనికి కుదుర్చుకుంటారా!" అంది సుబ్బాం కొంచెం సేపయినాక రంగనాయకమ్మ, వెంకట్రామయ్యల వయిపు ఆశతో చూస్తూ.

బల్లకట్టు పాపయ్య

ఏకువజామున తొలికోడి కూసేయాల మెట్టపల్లి, సొట్టపల్లికి మయాన పాత్తుండె కిట్టకాలవ గట్టుమీన్నుంచి ఎవురయినా నిలబడి సూత్తాయింటుంటే, మెట్టపల్లి ఏపుల్నుంచి సీకట్లో బజనపాటలు యినిపించి, యింకాసేపటికి డొంకల్లోంచి సేతికర్ర పొడుసుకుంటా ఓ నల్ల యిగ్రహం మిట్టపల్లాలు ఎక్కి దిగుతా వొచ్చొచ్చి, కిట్టకావల గట్టెక్కి ఆడ గొలుసుతో కట్టేసుండ బల్లకట్టుకాడికొచ్చి నిలబట్టం తెలుసుద్దన్నమాట. ఆ యిగ్రహం బల్లకట్టు పాపయ్య.

పాపయ్యపని ఏకువజామున తొలికోడికూసే యాల్టినుంచి రేత్తిరి జనం తిరుగాట్టం మాటుమణిగేదాకా కిట్టకాలవలో బల్లకట్టు నడపటం. బల్లకట్టు ఉద్యోగమయినాక పాపయ్య బల్లకట్టు పాపయ్యయినాడు, ఆ సుట్టుపక్కల వూళ్ళ జనానికి, వుత్తపాపయ్యంటే పాపయ్య ఎవురికీ తెలవదు.

పెద్దమనిసి, నమ్మకస్తుడు, ఎవురిజోలికీ పోడు, పద్దాకా బజనపాటలు పాడుకుంటా వుంటాడని వూళ్లో పదిమందీ అనుకుంటుంటే నెలకు ఆర్రూపాయలపావలాకాడికి బల్లకట్టు ఉద్దోగమయింది పాపయ్యకు.

పెళ్లాం బూసమ్మ కట్టిచ్చిన సద్దిమూట బల్లకట్టు లోన బెట్టి సెక్కమూతేసి, కాత్తె సలిగా వుంటాన దుప్పటి అటనే

కప్పుకుని, బొర్లించి పొగాకు పొడుంకేసి నాసనం... తో, యిప్పాట్నుంచి బల్లకట్టును కదుపుకుపోటం చేసుకుంటూ కాలవగట్టుమీద కూకుని సుట్టముట్టిచ్చి, జనం ఎవ్వరన్నా వొత్తావుండారేమోనని సుట్టుపక్కల సీకట్లో సూత్తా..... ఆలోశనలో పడ్డాడు బల్లకట్టుపాపయ్య.

ఇంగా జనం ఎవురూ తిరగాట్టంలేదే? ఏంజనమో, బొక్కపాలి కోడికూయకతలికే వొచ్చి తెపతెపలాడుతూ కూకుంటారు. ఇంకోపాలి రేత్తిరి యిట్టా యింకెవ్వరూ రారని సగం లెక్క బోయినాక ఎవడో వొకడు దారిమధ్యాన అరుసుకుంటూ 'గెట్టాంపట్టుకుంటూ కాత్తే కాలవ దాటేసెళ్ళి అన్నన్నా' అంటూ పానందీత్తాడు — ఏంమనుసులో! యియ్యాల పడవ లేం రాటంలేదే! రాతారిబోటు వొచ్చేయాలయింది, యీరాతారి బోటుదగ్గార రవిలుబండికన్నా వుండను. ఒచ్చి ఏకేటేమయినా బాకావుంత్తా కూకుంటారు జనాన్ని పోగుజెయటానికి, యీపక్క ఆర్భాటమేగాని యీడ జనం యిట్టాటి లంకగాల బోట్లెక్కకేం? యీనాల్లో యీడజూసినా బస్సుబుట్టి మా ...మీన లగెత్తుతుంటే, యీ రాతారిబోట్లో! కెందంటూ మన్నాం? అయినా యిప్పటికీ కొంతమంది వుండాగ్గే! అలవాటుకొద్దనో, కరుజు తక్కువనో, మరదేమన్నా బకేనో, పయానం పది రోజులపాటయినా బోటెక్కి పోతావుంటారు. బల్లకట్టంటే దానిదారే వేరు. కాలవకు అడ్డంగా బస్సెడపోద్ది? ఒంతెన్లూ, బిడ్జిలంటే యీడబత్తే ఆడ ఎట్టుంటై? యిట్టాటి కిట్టకాలవకు బల్లకట్టు లేకనేపోతే జనం అల్లాడిపోవల్సిందే ఎప్పాటికయినా! అసలు పొద్దుగూకులూ యిట్ట గుక్కదిప్పుకోటానికి యీలవుద్దా

బల్లకట్టు మణ్సికీ? ఓ కూరగాయల మడుసులేంటీ, పుగాకు, మిరబగాయ, నెయ్యి, ఎన్న, పాలు, పెరుగు, నాట్లజనం, కోతలజనం, ఆరేంది యీరేంది అన్ని యాపారాలూ యీ బల్లకట్టుమీన నడవాల్సిందేగా? యియాల గొల్లజనం యింగా రాలేదే దబ్బా? ఆళ్ళొత్తేసరి కాలకడాలు, సేతి మురుగుల్తో బల్లకట్టుమీనంతా యుద్దంసేసిపోతారు - అదోకరకం!" అనుకుంటా పుగాకుపైకంలో ఏందేందో రకరకాల ఆలోసెనలు సేసుకుంటుండ బల్లకట్టుపాపయ్యను "ఓ ఏమియ్యోవ్?" అంటా సెవిలో టూప్పున బాకావూదినట్టు ఎవురో కాలవ ఆతలి గట్టునుంచి అరిశారు.

వులిక్కిబడి, పరకాయించి సూశాడు బల్లకట్టుపాపయ్య. జనం సాగారనుకుంటా. కిట్టకాలవ ఆతలిగట్టున ఎవురో గెడ కర్రసేతబట్టివుండ యిగ్రహం తొందరమీనగావాలు కదం దొక్కుతా అరుత్తావుండాడు.

"ఓ బల్లకట్టు పాపయ్యోవ్-ఓ నిన్నేనయ్యోవ్? వుండా వంటయ్యా ఆడా?" అనరిసింది ఆతలి గట్టుమీన యిగ్రహం.

"ఆ ఆ, వున్నాలే-" అంటా వాళ్ళ యిరుసుకుంటా లెగిశాడు బల్లకట్టుపాపయ్య.

"వున్నావంటయ్యా? నీ యిల్లు బంగారంగాను కాత్తె దొబ్బున రానీవయ్యా బల్లకట్టునూ, పొద్దెక్కుతుండదీ," అంది యిగ్రహం గబగబ.

"అహాం, అంత తొందరైతే ఎట్టా? కాత్తె నిదానించ వయ్యా నువు ఎవురువోగాని - యీడ బల్లకట్టు గొలుసు వూడ దియ్యాలా, గెడ సేతికి తీసుకోవాలా, మరి కాత్తె నిల్దొక్కుకో"

అన్నాడు బలకట్టు పాపయ్య, సేతులకు కాస్త నోటికి ఆవిరిపట్టా.

"ఆఁ, అట్టెంతసేపులే సార్ల్యేసయిన మడిసికి! గట్టిగా రెండు తోపులు తోత్తావంటే అయిపాయె! రానీరానీ బాబ్బాబు" అంది యిగ్రహం.

"మల్లీ అదేమాటా! ఎంతలెక్కనించి వొత్తుండావే?"

"యిప్పటికి రెండుకోసులు పడిత్తేనీ యింగా రెండున్నర కోసులు సైకిల్కి పోవాలాయె, రానీ, రానీ," అంది యిగ్రహం.

"నీ మడిసిదొంగట్టోల! రెండుకోసులు నడిస్నోడివి బల్లకట్టుకు రెండు నిమిసాలు ఆగలేవంటయ్యా? మందేవూరేం?"

"దనియాలపాడు, ఎవురన్నా తెల్వా ఆడా?"

"బలేవోడివి! దనియాలపాడే తెలవదంటా? ఎంకట కిట్టయ్య బాగుండాడా?"

"చరేలే ఎంకటకిట్టయ్య మామేనమామేగా! ఆయన కేం రాయికిమల్లే వుంటే మడిసీ! నాపేరు రాంకిట్టయ్యలే!"

గెట్టుకు బల్లకట్టు సేరీసేరకతలికే రాంకిట్టయ్య దడదడ మంటూ ఎక్కి కర్రమీన కూకుని, యిగ బల్లకట్టును పోనీ మన్నాడు.

"పోనిత్తాలే, యింగా మడుసులెవురన్నా వత్తుండా రేమో సూద్దాం వుండు" అన్నాడు బల్లకట్టు పాపయ్య అటీటు సూత్తా.

"సూసేదేంది! యిగ చరేలే! తెల్లారిపోయేదాకా యీ గెట్టు కాడే కూకోబెడ్తావేట్టా? నే నసలే సానాదూరం పోవాలంటుంటే అటీటు దిక్కుల్జూస్తా మాటినిపిచ్చుకోడేం;

ఎయ్ ఎయ్ గెడేసి తోయవయ్యా దొబ్బునా నీ పాపయ్య బంగారంగానూ! పుగాక్కాడ కావలెట్టా? యింద కాల్చుకో, మనసు తెవురన్నా వొత్తావుంటే మళ్లీ తిరిగొద్దువులేగానీ నడుపు నడుపు!" అంటూ రాంకిట్టయ్య కడ్డీపట్టుకుని సిందు తొక్కాడు.

"ఎప్పుడు సూసినా యిదిగిదీ వరస, పద్దాక అటీటు బల్ల కట్టు నడపటమంటే మాటలంటయ్యా? కాలవ పారుదలసూడు ఎట్ట వొస్తావుండదో? పుగాక్కాడకేంగానీ ఓ కానీ బిల్లకూడా వుంటే సగాపు ఎందుకయినా పనికొచ్చుద్ది" అన్నాడు బల్లకట్టు పాపయ్య బల్లకట్టు నడుపుతా.

"సిల్లరేం వుండట్టులేదే – ఎల్లుండి మళ్లీ తిరిగొత్తాగా, అప్పుడిచ్చిపోతాలే కానీ యీడికిపొద్దు! అయితే బల్లకట్టు పాపయ్యన్నా? మనకి నెలకి జీతం ఎంతొచ్చుద్దంటా?"

"ఆఁ, వుంటదిలే దెగ్గిర దెగ్గిర ఆర్రూపాయిలపావలా – ఏంసాలుద్ది సచ్చి?"

"పరవాలేదే? ఎప్పటికయినా డబ్బు డబ్బే! పైన ఏమాత్రం?" అన్నాడు రాంకిట్టయ్య.

"పైనేందీ?" అన్నాడు బల్లకట్టు పాపయ్య.

"ఆఁ, అదేలే, పైన కాత్తెకూత్తె సంపాదనవుంటది కావాల్నుగా? అటీటు వొత్తా పోయే జనం అదిదంటూ ఏవన్నా యియ్యరంటయ్యా?"

"అదిదేందీ? యిప్పుడు నీ సంగతేంది సెప్పరాదూ? ఎల్లుండి సిల్లరమార్చి తెత్తానంటుంటివి! అదిగంతే పైసంతే."

"ఆర్నీ బల్లకట్టు పాపయ్య దెబ్బతీశాడే! అయితే మాటంటే నమ్మకం లేదంటావ్? సరే నువ్వే స్వామ్మిగా ఎల్లొండీ, అయితే నీకు పెల్లాం బిడ్డలుండారా? వుండక యాడికి పోతారనుకో! యింటికి మళ్లీ ఎప్పుడుపోతా? రేత్తిరి బాగా పొద్దెక్కద్దేం? మరి బల్లకట్టు పనంటే యిగసంతేగా! తెల్లారి సీకట్తో వొత్తా సద్దిబువ్వ తెచ్చుకుంటావుగావాల్ను. మరి మద్దానం బువ నీ పెల్లాం తెచ్చుద్దేం! సెప్పిన మాట యింటదా నీ పెల్లాం? యినక ఎట్టుంటదనుకో! పిల్లు లెంతమంది? నీకు నలభై ఏళ్ళుంటయ్యనుకుంటా — అసలు నలుబయ్యైనా లేంది బల్లకట్టు పనికి పనికి రారనాల్చిందే — గట్టుకు చేర్చినట్టుందే? మంచోడివిలే అన్నా — ఎవురో అప్పుడే తట్టలెత్తుకొస్తుండారే కోకలెగ్గట్టి? ఆర్నీ గొల్లజనం! బల్ సందడి గుంటదిలే — ఆవులెల్లుండి యిత్తాలే కానీపిల్లా — ఎల్తుండా బల్లకట్టు పాపయ్యనోష్నేవ్," అంటా పటపట మిరపగాయలు ఏపినట్టు మాటలు దులిపి, గెట్టుమీనకి దూకి గొల్లజనాన్ని ఓసూపు సూత్తా, అంగలేసుకుంటా గెట్టు దిగి డొంకల్లోబడి మాయమయ్యాడు రాంకిట్టయ్య.

"ఓ బల్లకట్టు పాపయ్యనోష్నేవ్? యిటేవుండావంటయ్యా? నీకు పున్నెంవుంటది కాత్తై ఆదరికి దాబ్బునపోనియి బాబూ, అప్పుడే తెల్లాత్తుండది! నాగరత్తి రాయేదాబ్బునా? చుబ్బక్కా, లచ్చుమ్మా రాండి రాండి — ఎంకాయి పిన్నాం ఏదీ? ఓ చీతామోవ్ లగెయ్ లగెయ్?" అంటా గొల్లజనం కడాలు, గోలుసులు కొట్టుకుంటా, మట్టెలు టక్ టక్ మనిపిస్తా, పెరుగోసన గబ్బుమనిపిస్తుంటే, రవిలుబండి పెట్టెలకుమల్లే తోసు

కుంటూ వొచ్చి బల్లకట్టుమీన నుంచుండారు సోల్పున మాణిక్యా, తవ్వా, సోల, సిద్దలక్ష్మిల్లే.

"అంతా వొచ్చారా యింగా ఎవురన్నా పొదలసాటున వుండారా?" అన్నాడు బల్లకట్టు పాపయ్య గెడమీన ఓరగా ఆనుకొని సూత్తా.

"పొదలసాటోన్నుండయ్యోవ్? సింతసచ్చినా పులుపు సావలేదంట! యీ బల్లకట్టు పాపయ్యకు పళ్లు మిగులుండా సెతురు తగ్గటంలేదే? సవ్వుతావు దేనికే నాగరత్తి? మరి సూడమ్మా యీ పాపయ్యకు తెల్లారిం దప్పుడే సెకురాడనూ," అంది ఎంకాయి సిన్నాం.

"అదేంది సిన్నాం అట్టంటదేం? గెడకర్రకమల్లే పాపయ్య అట్టుంటే పళ్ళు మిగల్లమేంది పాపం – యిహీ హిహీ–" అంది నాగరత్తి కొంగుచాట్న పకపకమంటూ.

"అదేంది పిల్లోవ్ అట్టిరగపడ్తుండావు? ఆ పొల్లు కాత్తా రాలి కాలవలోపడేను!" అంది చుబ్బక్క.

"అదేంది చుబ్బమ్మోవ్ అట్టంటావ్? దాని పళ్ళు చూసే పుల్లన్న దాన్ని కట్టుకుంటే!" అన్నాడు బల్లకట్టు పాపయ్య గెడేసి బల్లకట్టు నడుపుతా.

"సూడే ఎంకాయిసిన్నాం యీ పాపయ్యా? నన్నంటే అన్నావుగానీ యింటికాడ మా బూసమ్మొదినకాడ అనే వయ్యోవ్ బద్రం వొల్లంతా పిడకలు కొట్టుద్ది!" అంది నాగరత్తి.

"అయితే పద్దాకా యీ పుత్తకబుర్లేనా తేకబోతే యియ్యాలన్నా కాత్తె పెసగు సద్దిబువలోకి పోత్తారా?" అన్నాడు బలకటుపాపయుం.

"కాత్తె పోయిరాదంటే నాగరత్తి?" అంది లచ్చిమ్మి.

"ఆఁ, నువ్వు పోయరాదూ సాటుగా మూలనూకుండావు గానీ? యియ్యాలసలే నా పెరుగు తగ్గింది ఏం మాఁ౧ాచ్చిన్దో, పిన్నాంకాడ ఏమన్నా దొరుకుద్దేమో?" అంది నాగరత్తి.

"చరే నాసంగతి పాపయ్యన్నకే తెల్చు" అంది ఎంకాయిపిన్నాం.

"పులుపు సిచ్చుకుండది మరీ యియ్యాల నాపెరుగు! మరీ యిదెట్టపోయనమ్మా - కాదంటే చుబ్బకాఁ?" అంది సీతాం.

"యిదిగో మద్దె మీరెందుగ్గాని కొట్టుకోటం. గట్టొచ్చింది దిగండి దిగండి; మీసంగతి యియ్యాల నాకేమన్నా కొత్తెట్టా? రత్తమ్మ వొత్తావుంటే మిమ్మల్ని అడక్కనేపోను. పోనీగానీ ఎవురో ఒకరు రేపన్నా కాత్తె పోసిపోండి," అన్నాడు బల్లకట్టు పాపయ్య.

"ఓ, రేపు తప్పకుండా నలుగురం నాలుగింతలు పోసిపోతే సరిగా - దిగరేమే యింకా కూకుండారూ? రాండి రాండి పొద్దెక్కింది -" అంటూ తోసుకుంటూ గట్టుదిగి ఎల్లిపొయ్యారు గొల్లజనం.

అటేపు సూసి దగ్గిర్లో జనం ఎవురూ లేకబోయ్యేతలికి యాప్పుల్ల యిరుసుకుని నోట్లోబెట్టుకుని, గట్టుమీస కూకుండాడు బల్లకట్టు పాపయ్య.

సంకురేత్తిరి దగ్గిరకొస్తుండది యిగ కోతలజనం సాగుతారనుకుండాడు పాపయ్య. యాడ జూసినా వొట్టిగొజ అగుపిస్తావుంటది. దొబ్బున కోతలొస్తే బాగుండుననుకుంటూడు

పాపయ్య. అయినా యీ కూలిజనానికి తగువాడుకోడంతోనే సరిపోద్దిగాని పక్కవోడిమాట యినిపిచ్చుకోనే యినిపిచ్చుకోరు. అదేమంటే ఆసాములు కూలిగింజలు సరిగా కొలవటం లేదంటారు. ఎంతసెడ్డా ఆళ్ళూ కూలిజనమేగా మరి! మిరబ గాయదర పెరిగిందంట. పద్దాకా బల్లకట్టు తొందరేగాని ఏమన్నా యియమంటే రేప్రేపంటాడే ఎప్పుడు సూసినా యీ రంగయ్య? ఆనోరికి తోస్తే ఏమన్నా యిచ్చిపోతుండాల్సిందేగాని గెట్టిగా ఎవుర్నిమటుకేం నిలవదీస్తా, తప్పుగాదూ? బల్లకట్టు ఎక్కనియ్యకుంటానికి నాయబ్బసొమ్మేట్టా బల్లకట్టూ? యింటో సూడబోతే యీ బూసమ్మ నే నేమో మాటలు కట్టుకురాటంలేకనుకుంటది. యిక్కడి యవారం నీకు తెల వదులే అంటే నీకు నోట్టో నాలిక లేదంటది. యింటో వుండే ఆడగూతురుగనక అదామాటన్నది. "యీ బాగ్యానికి చీకట్తో నసంగా లెగిసెల్లి వూరు నిదరబోయినాక తిరిగి రావాలా?" అంటది. సీకట్తో లెగిసొస్తుంటే పంచపట్టుకు గుంజుద్ది తెల్లారినాక పోవచ్చులే అంటా. పద్దాకా మంచంలో కూకుంటానికి ఎనక తింటానికి నీ కేవన్నావుంటే గదా? ఎందో, దానిరంది దాన్దేగాని యివకాడ యవారం కొత్తైన్నా తెల్చుకోక్కర్లా? చుబ్బయన్నా అగుపియటంలేదే కొత్తై అప్పేవన్నా యిత్తా డేమో అనుకుంటుంటే?" అనావజాన ఎటెటుగానో ఆలోసనల్లో బడిపోతుండాడు బల్లకట్టుపాపయ్య.

"ఓ బల్లకట్టు పాపయ్యనోవ్, రావయ్యా, రావయ్యా ఆ తలేపుకెల్లి అటనే కూకుండావూ!" అంటా అరుస్తా ఆతలేపు

జనం గట్టిక్కటం సూసేతలికి వులిక్కపడి లెగిసి తేన్నుతీసు కుంటాడు బల్లకిట్టు పాపయ్య.

"మీా అమ్మ రాలేదేరా కొండయ్యా? అంతలావుపనేం జేత్తుండ దబ్బా యింటికాడా!" అన్నాడు బల్లకట్టు పాపయ్య. కొడుకు కొండాయి మజ్జానం బువ్వ దెచ్చి ఏపసెట్టుకింద పెట్టేతలికి.

"బట్టలు గుంజుకోవాలంట" అన్నాడు కొండాయి.

"బట్టలు యిప్పుడే గుంజుకోవాలెట్టా? నువ్వు బువదిన్నా వంట్రా?" అన్నాడు పాపయ్య బువకాడకూకుంటూ.

"తిన్నానయ్యా, అదేమో నేను బెచ్చాలాడుకుం టుంటే వొచ్చి బువతీసికెల్లని అమ్మకొట్టిందే!"

"అయితే ఎప్పుడూ బెచ్చాలేనంట్రా నువాడేదీ?"

"బిల్లంగోడుకర్ర సుబ్బాయి తీసికెల్లాడు."

"చీ యదవా ఎప్పుడూ ఆటలేనంటుంటే!"

"నిన్నా, యియ్యాలేనయ్యా నేఆన్తుండదీ! అయ్యావ్? బళ్లోకి పంపిత్తానంటివే?"

"ఎల్లువులే బడియాడికిపోద్ది యిదిగో యీాపాలి గట్టిగా పంతుల్తోసెప్పి బళ్లో సేరిపిత్తే సరిగా! మరి ఎప్పుడు సెప్పినా పైనొచ్చే మంచిరోజున సేరిపిత్తా నంటాడేగాని మరామంచి రోజు ఎప్పుడొచ్చుద్దో యిన్నాలకి తేలకబోయె! సివరికి సేతిలో యేావన్నా పెట్టమంటాడో ఏందో మరి! యిదిగో యీాపాలి అదేదో గట్టిగా నిలేసి తేల్చుకుంటాగా, ఒరే కొండాయ్!"

"ఏందయ్యా?"

"అయితే మీ అమ్మ యింటికాడ ఏంజేసుద్దంటా?"

"బట్టలు గుంజుకోవాలంట."

"ఇప్పుడే బట్టలు గుంజాలెట్టా? బువదీసుకుని కూసేపు యిటొచ్చిపోతే కాల్లేం అరిగిపోతయ్యా? ఒరే కొండాయ్?"

"ఏందయ్యా?"

"రేపు మజ్జానం మీ అమ్మనే బువపట్టుకురామను."

"రేత్తిరి అమ్మతో నువే సెప్పరాదంటయ్యా?"

"పరవాలేదులే సెప్పమంటూంటే?"

"నాకేం, అయ్య సెప్పమన్నాడని సెబుతా."

"చా ఎదవా పొళ్ళురాత్తయి సెప్పావంటే తెల్చిందా? ఎవురో వొచ్చి అప్పుడె బల్లగట్టుమీద కూకుండారే! కాత్తె వుండవయ్యా బువదింటుండానూ – అంటా బువతీసుకురాటానికి బూసమ్మ పాలుమాల్తుండదని చిరాకుబడ్తా బువకాణ్ణుంచి లెగి శాడు పాపయ్య.

ఓరోజు బాగా రేత్తిరయినాక బల్లకట్టుపాపయ్య యింటి కెల్దామని గెట్టుదిగే సమయానికి అవతలిగెట్టునుంచి పొరుగూరు ఎల్లినస్తావుండ సుబ్బయ్య గొంతు యినిపించింది.

"రా, రా, సుబ్బయ్యన్నా – యింగా నయ్యం యిప్పుడే బల్లకట్టేసి గెట్టు దిగబోతుండా – ఎన్నాలయిందీ సూసీ! ఏవ్వూ రెల్లావ్వూ ఏందికతా రా, రా–".

సుబ్బయ్యను యివతలి గట్టుకు సేర్చి మళ్లీ బల్లకట్టు గొలుసు బిగిచ్చాడు పాపయ్య.

"కూసేప్రు కూకు నెల్దాం కూసో పాపయ్యా. అబ్బ నడిసి నడిసి సివరకి మనూరి సాయలకొచ్చేతలికి పోయిన పానం మళ్లీ తిరిగొచ్చిందంటే నమ్ము! కాళ్లు గుంజుతుండై కూసేపు కూకుని పోదాంలే వుందూ–ఆఁ తంగిరాల్లో బాకీవుంటే పోయినాలే – కూకో, కూకో నీ పెళ్ళాంతో నేను సెబుతాగ్లే" అన్నాడు సుబ్బయ్య గట్టుమీాన సాగిలపడ్తా.

"ఆఁ, అదసలే గుబులు మడిసి" అన్నాడు పాపయ్య పొద్దు సానాపోయిందనుకుంటా.

"కాదుమరీ! ఎంతసెడ్డా పెళ్లామాయె. యిదిగో మనగాడి లంకపుగాకుండది ఓ పాయసుట్టేసుకు – కూకో – నాంకాడ సెకుముకి వుండదిలే."

సుబ్బయ్య, బల్లకట్టు పాపయ్యలు సుట్టలు ముట్టిచ్చి కూకుండారు సీకట్లో కోటయ్య కొండమీాద శికరాలకిమళ్లే.

ఆ వజాన కూకని సుబ్బయ్య బల్లకట్టు పాపయ్యలు ఏమ్మాట్లాడకుండా సుబ్బయ్య పాపయ్యతో సెప్పిన అస్సలుసంగతిది:—

"పుగాకు అమ్మకం బెట్టిన మన రత్తయ్యను ఎరుగుదువుగా?" అన్నాడు సుబ్బయ్య.

"అదేంది సుబ్బయన్నా రత్తయ్యనే ఎరగనంటా?"
...ు పాపయ్య.

...ఎందుకు తెలవద్దుగానీ, అయితే యీా సంగతి
...న్నాడు సుబ్బయ్య.

"అదేందో నాకేం తెలుసుద్ది సెప్పందీ ?" అన్నాడు పాపయ్య.

"రత్తయ్య పెల్లాం కాంతమ్మ ఆ పొరిగింట ఈరబెమ్మం పిలుస్తే దేశాంతరా లెల్లిందంట !" అన్నాడు సుబ్బయ్య.

"చా !" అంటూ నోరు దెరిశాడు బల్లకట్టు పాపయ్య.

"చా ఏంది ! రెండు మూడు దినాలు కప్పిపెట్టారు. చివరకి గబ్బులెగిసింది " అన్నాడు సుబ్బయ్య సుట్టపొగ పంటి సందుల్నించి వొదుల్తా.

"అదేంది – కాంతమ్మ – !" అంటున్నాడు పాపయ్య యింకా తెప్పరిల్లక.

"మంచిదేమరి ! ఏమయినా యివన్నీ మనమాటల్లో కట్టుబడుండే యవారాలు కాదు సూడూ ! యీ రత్తయ్యేమో నాలుగు డబ్బులు సంపాయిచ్చుకోద్దామని రెండు మూడు దినాలపాటు పొరుగూరు ఎల్తావుంటాడూ, మరి యీమద్దెన ఈరబెమ్మం ఏం పసరుపూశాడో ఏమో – కాంతమ్మకాస్తా మాయమయింది?" అన్నాడు సుబ్బయ్య.

"అంతా మాయగావుంది !" అన్నాడు పాపయ్య.

"ఇదిగో మన్లోమాట – మనూరి రంగయ్యకు నువేమన్నా బాకీ పడ్డావంటయ్యా పాపయ్యా?" అనడిగాడు సుబ్బయ్య.

"ఆఁ వుంటే రూపాయో, రెండో వుంటదిలే" అన్నాడు పాపయ్య.

"అబ్బే ఏంలేదుగానీ, వాడి గుణం మనూళ్లో అందరికీ తెల్సిందే గదా? ఆఁ. నువు యింటో లేనప్పుడు ఎల్లి నీపెల్లాం

బూసమ్మను ఏదించుకుతింటూడంట. ఆడ్డి ఆశికి పారెయరాదూ పీడా వొదుల్తుందీ – మాట్లాడుకుంటూ ఎల్దాం లెగు పొద్దుపో తుండవ్'' అంటూ పంచ దులుపుకుంటూ లెగిశాడు సుబ్బయ్య.

“ఓ బల్లికట్టు పాపయ్యన్నోవ్ ! బాబ్బాబు కొంత్తె బల్లి కట్టు యివకాడికి రానియినాయునా సానాపొద్దు పొయ్యో చ్చ్యామూ” అనరిశాసు ఎవ్వురో ఆతాలి గట్టునుంచి.

ఆ రేత్తిరీ, మరసనాడు ఏకువజామునా బల్లికట్టు పాపయ్య బజనపాటలు ఎవ్వురికీ యిన్రాలా.

మజ్జానం బువదెచ్చిన కొండాయికి బల్లికట్టు వొప్పజెప్పి, మెట్టపల్లికి గబగబ ఎల్లి తనింటోనించి రంగయ్య సుట్టముట్టిం చుకపోతుంటం సూసిన బల్లికట్టు పాపయ్య ఎల్లి పెళ్ళాం బూసమ్మ వొళ్ళు పచ్చడిజేసి బల్లికట్టుకాడికొచ్చి యిగ ఆడనే గెడకర్ర తీసుకు కూకుండాడు.

ఆ నిశి రేత్తిరి కిట్టకాలవగెట్టుకాడికొచ్చి, పాపయ్య కెదురూగ్గా నిలబడ్డది పెల్లాం బూసమ్మ కొడుకు కొండాయితో.

“ఇంటికి ఎల్దాం రా” అంది బూసమ్మ ఏడుస్తా.

“దెగ్గిరకొచ్చావంటే సంపుతా – ఎల్లు” అన్నాడు పాపయ్య.

“సంపు, సంపి యీ కిట్టకాలవలో పారెయ్యి నన్ను.. నే నేపాపం ఎరగను, నీ కేందో గుబులు తిరిగింది” అంది బూసమ్మ.

"ఎవురికి తిరిగిందో యియాల తేలుత్తా" అన్నాడు పాపయ్యా.

"నువ్వు ఏందేల్చినాసరే నేను యీాడే పానం వొదుల్తా" అంది బూసమ్మ.

ఆ వజాన ఏంజరిగినా జరగనీ - రేత్తిరె మూాడుగంటల యాలకు బల్లకట్టు పాపయ్యాను ఎంటబెట్టుకుని కొండాయితో యింటికిసేరింది బూసమ్మ.

అప్పట్నుంచి కొన్నేళ్ళు అయ్యా, అమ్మకు బెడుస్తా రావటం కొండయ్య సూాస్తావొచ్చాడు.

"ఒరే కొండయ్యా!" అని ఓనాడు కొడుకును పిలిశాడు మంచంలో కూాకుండ బల్లకట్టుపాపయ్యా.

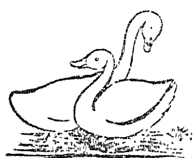
"ఏందయ్యా?" అన్నాడు కొండయ్యా.

"రేపట్నుంచి యిగమీాకట బల్లకట్టుపని నువ్వుసూాసుకో. నాపని అయిపోతుండది" అన్నాడు బల్లకట్టుపాపయ్యా.

"నా పెల్లాం బల్లకట్టుపని వొద్దంటున్నది" అనిసెప్పాడు కొండయ్యా.

మరసనాడు కోడితోపాటు లెగిసి, పెల్లాం కట్టబెట్టిన సద్ది మూాట తీసుకుని కర్రపొడుసుకుంటా బజనపాటలు పాడుకుంటా ఎప్పటికిమల్లే కిట్టకాలవ బల్లకట్టుఏవుగా ఎల్లాడు బల్లకట్టు పాపయ్యా.

★

స్వతంత్ర ఆర్టు ప్రింటర్సు.

విజయవాడ - 2.